

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 3

BEOGRAD 1934. GODINE

KNJIGA 2

XI REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 6 FEBRUARA 1934. GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

Pretsednik

Dr. KOSTA KUMANUDI

Potpredsednik

Dr. KOSTA POPOVIĆ

Sekretar

ANTE KOVAČ

Prisutni g.g. Ministri: Predsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović, Ministar bez portfelja dr. Albert Kramer, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj, Ministar prosvete dr. Ilija Šumenković, Ministar pravde Božidar Maksimović, Ministar bez portfelja dr. Grgur Budislav Andelinović, Ministar saobraćaja Lazar Radivojević, Ministar trgovine i industrije i zastupnik Ministra šuma i rudnika Juraj Demetrović, Ministar finansija dr. Milorad Đorđević, Ministar građevina i zastupnik Ministra poljoprivrede dr. Stjepan Srkulj, Ministar inostranih poslova Bogoljub Jevtić, Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić.

POČETAK U 9.30 ČASOVA.

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika X redovnog sastanka;

2 — Saopštenje da Ministar finansija podnosi na rešenje predlog zakona o odobrenju računa državnih prihoda i rashoda za budžetsku 1931/32 godinu;

3 — Saopštenje da Ministar finansija podnosi Skupštini svoj izveštaj o prinosu i utrošku međunarodnog stabilizacionog zajma u zlatu od 7% od 1932 godine zajedno sa računom prinosa i utroška i završnim računom zajma;

4 — Saopštenje izveštaja Ministra unutrašnjih poslova o odgovoru na poslaničke interpelacije;

5 — Otsustva narodnih poslanika;

6 — Saopštenje interpelacija narodnih poslanika: Mustafa Mulalića na Ministra poljoprivrede o sarajevskoj aferi sa agrarnim obveznicama i zloupotrebama činovnika koji su sproveli agrarnu reformu i usvajanje prvenstva; Miloša P. Dragovića na Ministra poljoprivrede o aferi sa otkupom beglučkih poseda u Bosni i Hercegovini i usvajanje prvenstva; Miloša P.

Dragovića na Predsednika Ministarskog saveta o oštećenju države prilikom likvidacije agrarnih odnosa u Bosni i Hercegovini i usvajanje prvenstva; Milana A. Božića na Ministra poljoprivrede o agrarnoj reformi u Bosni i Hercegovini i usvajanje prvenstva.

7 — Pitanje Riste Dokića na Predsedništvo Narodne Skupštine.

Govornici: Mustafa Mulalić, Miloš Dragović, dr. Milorad Kostić, Predsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović, Husein Kadić, Rista Dokić, Predsednik Narodne skupštine dr. Kosta Kumanudi.

Dnevni red: Pretres i usvajanje u načelu, pojednostima i konačno izveštaja Finansijskog odbora o predlogu zakona za izmene i dopune Zakona o neposrednim porezima, Zakona o skupnom porezu na poslovni promet i Zakona o porezu na neženjena lica i poreskom oslobođenju lica sa devetoro i više dece.

Govornici: Izvestilac Oto Gavrilović, izvestilac manjine dr. Stjepan Bačić, Ministar finansija dr. Milorad Đorđević, dr. Ivan Mohorić, Miloš Dragović (dva puta), Stevan Ćirić (dva

puta), dr. Marko Kožulj, dr. Ljudevit Auer, dr. Franjo Gruber, dr. Milan Metikoš, Predsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović, dr. Viktor Ružić.

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Otvaram XI redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik prethodnog sastanka.

Sekretar Ante Kovač pročita zapisnik X redovnog sastanka.

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima li kakva primedba na zapisnik? (Nema). Primedaba nema zapisnik je primljen. Izvolite čuti jedan zakonski predlog.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Ministar finansija podnosi Skupštini na rešenje predlog zakona o odobrenju računa državnih prihoda i rashoda za budžetsku 1931/32 godinu. (Vidi prilog).

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ovaj zakonski predlog uputiće se Finansijskom odboru na proučavanje. Izvolite čuti jedan izveštaj o utrošku međunarodnog stabilizacionog zajma.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Ministar finansija podnosi Skupštini svoj izveštaj o prinosu i utrošku međunarodnog stabilizacionog zajma u zlatu 7% od 1931 godine zajedno sa računom prinosa i utroška i završni račun zajma.

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ovaj se izveštaj prima na znanje. Izvolite čuti izveštaje g.g. Ministara.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Ministar unutrašnjih poslova izveštava da će odgovoriti, kad prikupi potrebne podatke, na interpelaciju narodnog poslanika g. Miloša Dragovića o radu načelnika Sreza gračaničkog, o radu opštinskog beležnika u Čoki i o radu načelnika sreza Velika Kikinda.

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ovaj se izveštaj prima na znanje. Izvolite čuti odsustva g.g. narodnih poslanika.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Hasan Toromanović, narodni poslanik, moli 5 dana odsustva zbog bolesti u porodici.

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Odobrava li Narodna skupština traženo odsustvo? (Odobrava). Traženo odsustvo je odobreno.

Izvolite, gospodo, čuti interpelacije. Po istom predmetu podnete su četiri interpelacije. Izvolite čuti te sve četiri interpelacije.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Mustafa Mulalić, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra poljoprivrede o sarajevskoj aferi sa agrarnim obveznicama i zloupotrebama činovnika koji su sproveli agrarnu reformu i traži da joj se prizna prvenstvo (vidi prilog);

G. Miloš P. Dragović, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra poljoprivrede o aferi sa otkupom beglučkih poseđa u Bosni i Hercegovini i traži da joj se prizna prvenstvo (vidi prilog);

G. Miloš P. Dragović, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Predsednika Ministarskog saveta o oštećenju države prilikom likvidacija agrarnih odnosa u Bosni i Hercegovini i traži da joj se prizna prvenstvo (vidi prilog);

G. Milan A. Božić i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na g. Ministra poljoprivrede o zloupotrebama pri primeni Zakona o agrarnoj reformi u Bosni i Hercegovini i traži da joj se prizna prvenstvo (vidi prilog).

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Mu-

stafa Mulalić da obrazloži svoj predlog o prvenstvu.

Mustafa Mulalić: Gospodo narodni poslanici, naša je zemlja bogata, na njenoj teritoriji mogao bi tri puta ovoliki narod srećno da živi, — tako nam govore stranci, a takva svest vlada i među nama. Zaista, gospodo, naša je zemlja bogata, ali njeno prirodno bogatstvo još nije iskorišćeno. Nije da nema idejne snage ili da nema radne snage da to prirodno bogatstvo iskoristi, nego se u naš životni kolektivizam uvukao jedan parazit korupcije koja smeta našoj duhovnoj i našoj materijalnoj konsolidaciji. Taj parazit ometa i našu duhovnu i našu materijalnu konsolidaciju. Naše Narodno predstavništvo davalo je u svakoj prilici odličnu inicijativu, da se u našoj zemlji, u život našega naroda zavede blagostanje. Narodno predstavništvo proizvodilo je veliki broj vrlo dobrih i vrsnih zakona, koji bi mogli po svojoj pravnoj i praktičnoj vrednosti korisno poslužiti i mnogo većim narodima nego što je naš. Ali ovaj parazit omeo je i njihovo izvođenje u delo. Tako je ceo ovaj naš zakonodavni rad i ceo ovaj naš praktičan rad postao radi ovog parazita, radi ove korupcije, kao što kaže narod: »sipanje vode u bure koje nema dna«. Nedavno, gospodo, doneo je Parlament isto tako jedan zakon o agraru, o šumama i šikarama, i to je naš narod propratio sa najvećim simpatijama, jer se radilo o jednom stanju u kome se on nije mogao da snade posle agrarne reforme. Međutim, ovaj parazit: korupcija, upropastio je i taj lepi i taj plemeniti zakon i stvorio je od njega ništa drugo nego samo jedan plen.

Gospodo, element o kome se radilo pri sprovođenju agrarne reforme, primio je agrarnu reformu sa punom sveću, da je to jedan socijalni imperativ vremena. On nije smatrao agrarnu reformu kao atak na njega nego kao neminovnost koju je savremeni duh morao rešiti. Međutim, gospodo, ta agrarna reforma sprovedena je putem ovakvih parazita, putem ovakvih korupcionističkih, nezasićenih duša, sprovedena je ne na korist kmetova niti na korist spahija nego u korist ovakvih korupcionističkih činovnika. I efekat je agrarne reforme takav, da se može reći, da je dobar deo otišao u džepove korupcionističkih činovnika i ne samo u njihove džepove nego u džepove korupcionista ili, kako bi ih nazvali, milionskih sladokusaca. (Glasovi: I u džepove narodnih poslanika! — *Miloš Dragović:* Kažite koji su narodni poslanici!) Čekajte kazaću.

Gospodo, u ovoj najnovijoj otkrivenoj aferi sa agrarom u Sarajevu spominje se ime jednog našeg druga, g. Huseina Kadića. Taj naš drug bio je tako reći inicijator ovog agrarnog zakona. On je tako napravio ljubazno lice među nama svima i tako ubedljivo nastupio među nama, da smo mi mislili da se ovaj novi agrarni zakon donosi zbilja za onu sirotinju koja gladna sa suzama u očima čeka da se dokonča i ovaj agrar, kako bi rekao »happy end«. I, gospodo, ovome našem drugu, gospodinu Huseinu Kadiću, mi smo svi poklonili neograničeno poverenje, čak mi smo taj zakon primili u Skupštini a da ga, tako reći, nismo ni pročitali. Toliko smo imali poverenja, ali je on to naše poverenje zloupotrebio i on je hteo da to naše poverenje iskoristi u svoje ciljeve i u ciljeve svojih desetak drugova.

Gospodo, postupak Huseina Kadića u ovoj novoj sarajevskoj aferi osuđuje ceo muslimanski deo našeg naroda, osuđuje čitava Bosna i Hercegovina. I,

gospodo, i na nama je red da ga i mi osudimo, jer ako ga ne osudimo, onda će svi nas osuditi i s pravom osuditi. Gospodo, pošto je u ovoj agrarnoj aferi radio kao glavni maher, kao glavni činilac baš g. Hussein Kadić, i pošto je taj njegov postupak sa zloupotrebom ovog zakona naneo ne samo njegovim najbližim drugovima sramotu, nego je naneo uopšte celom Parlamentu, ja smatram da je ova moja interpelacija veoma hitna i molim da joj se dade prvenstvo. (Burno odobravanje).

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč narodni poslanik g. Miloš Dragović da obrazloži prvenstvo za svoje dve interpelacije.

Miloš Dragović: Gospodo narodni poslanici, ja sam podneo interpelaciju na g. Ministra poljoprivrede o ovom istom pitanju o kome je govorio i g. Mustafa Mulalić. Ja ću nju prethodno i da Vam obrazložim. Pošto ovo, jedna ovakva žalosna pojava, ne pada u delokrug i resor Gospodina Ministra poljoprivrede, to sam ga ja molio da on izdejstvuje od Ministarskog saveta i sam preduzme korake da se sva imovina umešanih činovnika i političkih ljudi u ovu aferu odmah pokrije teretom za obezbeđenje i to onolikom sumom za koliko je država oštećena. Drugo, da preduzme sve mere da niko, pa makar ko to bio u ovoj zemlji, ne izbegne krivičnu i zakonsku odgovornost. No, kako ova aferu ima još i čisto politički deo, to sam sa ovim završio sa prvom interpelacijom, a sad ću da predem na drugu interpelaciju koju sam podneo na g. Prešednika Ministarskog saveta.

Gospodo, nije prvi put slučaj, i ako toga nije bilo u ovome domu, ali se svuda čulo i na svakom mestu, da je stanje neizdržljivo, da se zakoni ne poštuju, da se zanemaruju, da se državna imovina raznosi, pa evo, hvala Bogu, jednim možda pukim slučajem došli smo do žalosnog otkrića i u ovome domu. I ove činjenice onakve kakve jesu, i one o kojima se priča a kojima su zatvorena vrata ovoga doma, najbolje ilustruju sadašnjicu i njen moral. Mi imamo ne samo zadatak da se bavimo ekonomskom krizom, nego u prvom redu moramo da moralno lečimo sve one ljude i činovnike koji su povredili zakone koje smo mi u ovome domu doneli.

Ja moram prilikom obrazloženja ove interpelacije da stavim do znanja da smo mi bili u punom pravu kada smo prilikom diskusije autentičnog tumačenja § 110 Zakona o činovnicima postavljali pitanje, da će ove odredbe imati teške posledice i sad se nameće sumnja: jesu li samo činovnici krivi ili ne? Zar za to nije najbolji dokaz ovo naredenje § 110 Zakona o činovnicima, koje ih dovodi u zavisn položaj od svih politički uticajnih ljudi jer moraju da izvršuju ono što im se naredi. Gospodo, vidite, da ne smemo u prvi mah svo činovništvo od oka osuđivati, činovništvo koje smo stavili u tako bezizlazan položaj i tako pun zavisnosti, jer, gospodo ne smemo mi za sebe tvrditi da smo svi mi visoko moralnih kvalifikacija, da nećemo da od činovnika zahtevamo bezakonitosti koje idu na podizanje našeg političkog uticaja i naših političkih prilika u izbornim jedinicama.

Gde vode konci ove afere? Da se na prvom mestu zapitamo da li se preko Sarajeva ne protežu do Beograda? Gospodo, to takode treba da bude predmet rasprave, jer u koliko ima svoje gnezdo u Sarajevu, mi ne možemo kriviti samo izvršioce njego-

ve, nego i one koji su zakonom bili obavezni da vode nadzor nad postupcima svojih mladih, a oni su prenebregli svoju dužnost isto onoliko koliko su se i njihovi potčinjeni ogrešili o njih.

Ja između ostaloga molim samo ovo, da se povrati autoritet ovome Domu, da se povrati vera u vas, gospodo, koji danas držite vladajući režim na sebi i za koji nosite odgovornost, da se bezuslovno i to što pre skine imunitet sa onih naših drugova koji su u ovu aferu umešani. Molio bih dalje, da se suspenduju sa dužnosti svi koji su umešani u ovu aferu, a isto tako da im se svima imovina pokrije teretima za račun države. Dalje, gospodo, mi moramo priznati još i ovo, da su i sudski činovnici potpali pod odredbe § 110.

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice nije sada na dnevnom redu Zakon o činovnicima, držite se obrazloženja svoje interpelacije.

Miloš Dragović (nastavlja): Ja bih molio, g. Prešedniče, da izvolite primiti anketu Narodne skupštine, da ona ovo pregleda na licu mesta, pa ko je prav da mu skinemo kapu, a ko je kriv, da ga strpamo na njegovo mesto. Ja ne nalazim, g. Prešedniče Ministarskog saveta, da Vi imate ma kakvih razloga da ne prihvatite anketu Narodne skupštine kad je u pitanju jedno ovakvo prljavo izigravanje zakona, koji je trebao da obezbedi hleb, kuću i okućnicu sirotinji. Vi nemate nikakvog razloga da sve činovnike koji ruše autoritet režima i koji stvaraju nepotrebno nepoverenje kod gradana i sumnju u ispravnost rada ljudi koji vode državne poslove, Vi nemate razloga da sve te činovnike ne strpate na svoja mesta. (Burno pljeskanje).

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. dr. Milorad Kostić, da obrazloži hitnost upućene interpelacije na g. Ministra poljoprivrede o zloupotrebama pri primeni Zakona o agrarnoj reformi u Bosni i Hercegovini.

Dr. Milorad Kostić: Gospodo, zloupotrebe koje su se desile pri sprovođenju agrarnog zakona od 12 avgusta 1933 godine, izazvale su opravdano ogorčenje u celoj zemlji, a naročito na nekadašnjoj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Narodno je predstavništvo donelo zakon, koji je trebao konačno da likvidira agrarne odnose u Bosni i Hercegovini, koji su bili ostatak starih, prijašnjih režima, pre oslobodenja i ujedinjenja našeg. Konačno sređivanje agrarnih odnosa trebalo je da donese potpun red i mir zemlji, a narod naš pored političke slobode da dobije i potpunu ekonomsku slobodu.

Vršenjem zloupotreba pri primeni ovoga zakona ne samo da je nanesena šteta državnom eraru, nego se je dala prilika protivnicima današnjeg stanja, da tendenciozno izvrću intencije Narodnog Predstavništva kod donošenja rečenog zakona kao i cilj, koji taj zakon treba da postigne.

Nije u pitanju samo materijalna šteta, koja je nanesena državnom eraru, nego je važnija moralna šteta, koju bi morala pretrpeti i Kr. vlada i Narodno Predstavništvo, ako bi se dozvolilo, da se nesavestan i nemoralan rad zataška i ako se ne bi najhitnije preduzele najenergičnije mere, da se zloupotrebe repariraju, svi krivci najstrožije kazne i u buduće spreči, da ma ko može radi svoje lične koristi da zloupotrebi zakon, koji je Narodno Predstavništvo donelo u interesu zemlje, u interesu sređivanja prilika i odstranjenja svega, što bi sprečavalo ili bar usporavalo

izvođenje osnovnog programa današnjeg režima: grupisanje sve narodne snage na potpunoj izgradnji jedinstva naroda i države.

Da bi se što pre stvar izvela na čistac i da bi se sprečilo, da se krivično delo nekolicine uopšti i stavi na teret i Kr. vladi i Narodnom Pretstavništvu, podneli smo interpelaciju i molimo, da se primi njena hitnost. (Odobranje i povici: Živeo!).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč Predsednik Ministarskog saveta g. Nikola Uzunović. (Burno pljeskanje i uzvici: Živeo, živeo g. Uzunović.)

Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović: Gospodo, narodni poslanici, izjavljujem u svoje i u ime gospode interpeliranih ministara da traženo prvenstvo i hitnost po ovim interpelacijama primam, (Burno pljeskanje) i zahvalan sam gospodi narodnim poslanicima što pokazuju hitno interesovanje u jednom predmetu i stvari ove prirode koji možemo svi skupa da ožalimo ali i svi skupa da se sastaramo, da vinovnici ne izbegnu kaznu (Jednodušni povici: Tako je! Burno pljeskanje) i da se slične zloupotrebe što je moguće više sprečavaju da se ne ponavljaju.

Gospodo, zašto smo ovako pripravnici da ovu hitnost primimo? Žalosni događaj koji interpelacije tretiraju, onoga momenta kada je došao do saznanja odgovornih organa vlasti i Kraljevske vlade, i jedni i drugi odmah i najhitnije preduzeli su sve mere da se zloupotrebe utvrde i krivci pohvataju, da se državna kasa i narodni interesi što je moguće pre i što je moguće sigurnije obezbede.

Po podacima koje su g. g. resorni ministri o ovoj stvari do sada prikupili, Banska uprava, čim je poverljivim putem saznala da se dešavaju nepravilnosti pri sprovođenju ovoga zakona, odmah je odredila svoga punomoćnika da organizuje istragu i da je dalje vodi.

Kraljevska vlada, čim je za ovaj slučaj saznala, još pod 24 januarom, uputila je telegram Banu Drinske banovine i od njega energično tražila hitnu istragu i preduzimanje svih mera koje će obezbediti državni interes. Istoga dana upućena je i jedna specijalna istražna komisija od dvaju visokih funkcionera državnih. Ona je otišla i rad njen i rad vlasti do sada je preduzeo i izvršio ove mere:

1) Odmah su sve presude po kojima su vršene isplate po § 3 dostavljene državnom pravobranioocu. Ovaj je istoga dana podneo žalbu na sve te presude i Ban ih je po žalbi poništio a nekoliko isplata stavio je van snage;

2) Suspendovani su svi činovnici koji su radili po ovom predmetu, izvršen je pretres kod njih i okrivljeni su po zakonu pritvoreni;

3) Izvršen je pretres kod svih vlasnika zemljišta koji su primili obezbećnice kao i kod lica koja su za njih likvidirali ove sporove izuzev g. poslanika Kadića, koga štiti poslanički imunitet (Jedan glas: da se izruči!) Prilikom ovih pretresa pronađena su izvesna dokumenta koja su bila povod da se pritvore i druga lica koja su imala učešća po ovim zloupotrebama.

4) Na svu imovinu lica, kojima je isplata izvršena, državni pravobranilac stavio je zabranu.

5) Istovremeno radi utvrđivanja prave vrednosti zemljišta odmah su određene od strane Bana novi procenioci, koji su otišli na lice mesta, izvršili procenu zemljišta svih onih vlasnika kojima je po izvršenim presudama procena isplaćena; i

6) Da bi se državni interesi zaštitili g. Ministar finansija odmah je izdao naređenje da se sve obezbećnice po kojima je vršena isplata pojedincima stave pod zabranu.

Gospodo, kao što vidite istraga je već dosada dovoljno napredovala, da je, držim, dovoljno prikupila materijala, i ja verujem da će još danas, prema izveštajima koji su nadležnim Ministrima dostavljeni po predmetu, okrivljeni biti predani sudu, i da možemo očekivati da će istraga dovoljno napredovati, tako da ćemo u najkraćem vremenu dobiti odgovore resornih Ministara na upućene interpelacije i staviti ih na dnevni red u Skupštini, te da i ovde, u ovoj kući u svoj opširnosti i svetlosti rasmotrimo konkretni slučaj i celo ovo pitanje. I u vezi s tim, ako ova kuća za potrebu nade, preduzećemo sve mere za koje se bude-mo složili i koje najpuniše budu garantovale da krivci ne izbegnu kaznu i da se država ne ošteti, (Burno pljeskanje), i da se stvore preduslovi za bolje obezbeđenje državnih interesa i radi administracije u koliko u njoj nije sve u redu. Moje je, gospodo, uverenje da će Kraljevska vlada, na ovom putu dovođenja u red naše administracije, naići na punu saradnju ove kuće bez obzira na to, na kojim stranama gospoda poslanici sede na ovim klupama. To pokazuje i ovo interesovanje i ovo dostojanstvo, sa kojim su gospoda postavila interpelacije i pitanja u njima, i sa kojima su jutros obrazložila svoje zahteve o prednosti i hitnosti. Naslonjena na takovo uverenje, Kraljevska vlada će, blagodareći faktima i činjenicama, da smo uspeli da osnovna pitanja državnog uređenja definitivno svršimo, kao i sve one vlade koje budu iza nje došle, moći i hteti i imati i vremena i mogućnosti, da se posveti, pored opšteg pitanja privrednih teškoća, koje je prva briga za danas i ove Kraljevske vlade kao i prošle, da se posveti lečenju zla u našoj administraciji, u koliko ga ima: A, gospodo, ima ga; ima kod nas kao i u celom svetu. Gospodo, budimo srećni i spokojni, da, i pored svih nedaća i teškoća, koje prate u današnjim prilikama sve državne administracije, mi se ne možemo i ne treba da postidimo, jer u našoj administraciji ove stvari, koje se kod nas sporadično dešavaju, u svakom slučaju su manje nego što su svuda oko nas i u svetu, zbog ovih teških ekonomskih prilika danas na dnevnom redu. I kad damo sami o sebi ocenu, budimo objektivni, budimo strogi, sudimo sami sebi, ali imajmo meru, ne preterujmo, znajmo, da nismo u ovom pogledu otišli dalje od drugih, ali starajmo se da i ove male nezgode, što ih ima u našoj administraciji, lečimo i da jednom možemo reći, da smo najsavršenija i najbolja administracija na ovome delu Evrope.

U koliko se stvar tiče, gospodo, imena i pojedina naca i sudijskog poslovanja, molio bi da i tu nademo meru, da idemo samo onoliko daleko, koliko ne bismo prejudicirali tok sudske istrage, u koju imamo punu veru.

U koliko se stvar ticala jednog ovde pomenutog imena, dobro bi, možda, bilo da prvi interpelant to nije učinio iz dužnih obzira drugarstva, tim pre i više, što ćemo mi za neki dan biti postavljeni u mogućnost, da sudimo o našem drugu Kadiću, kad dođe njegov predmet izdavanja ili neizdavanja sudu na dnevni red, a dotle, molim da verujete, da će Kraljevska vlada i u ovome pitanju učiniti sve za zaštitu držav-

nih interesa (Burno i dugotrajno pljeskanje).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodo narodni poslanici, javio se za reč g. Husein Kadić. Po § 41 Poslovnika, on treba da bude izazvan govorom predgovornika, da bi imao prava na reč. Gospodin predsednik Vlade svojom izjavom nije izazvao g. Huseina Kadića. Ali ako g. Kadić traži reč po istom § 41 Poslovnika, ja pitam Narodnu skupštinu: da li pristaje da se g. Huseinu Kadiću da reč. (Glasovi: Pristaje! — Ne pristaje!) Ona gospoda narodni poslanici koji su za to da se da reč g. Huseinu Kadiću, sedeće, a koji su protiv ustaće. (Svi sede) prema tome ima reč g. Husein Kadić. G. Kadić ima prava da govori pet minuta.

Husein Kadić: Gospodo narodni poslanici, ja ne bih tražio reč, da g. Predsednik Kraljevske vlade i interpelanti nisu spomenuli moje ime. Ja gospodo, stojim pred vama kao vaš drug, narodni poslanik. (Glasovi: Nisi drug! — Graja i protesti.) Ja sam vaš drug, i ja velim da sam drug, i dokazaću, da sam drug. (Mustafa Mulalić: Nisi mi drugar! — Graja).

Gospodo narodni poslanici, ja se ne bih ni malo krio za imunitet. Čim je Gospodin Ban Drinske banovine pozvao mene, i kazao mi o čemu se radi, ja sam kazao gospodinu Banu ovo: Gospodine Bane, ja sam na osnovu pozitivnog zakona dobio i primio oštetu za svoje zemljište i spreman sam u svako doba (Graja i povici: Sram te bilo!) ako se ustanovi da nisam do svoje oštete došao na osnovu pozitivnog zakona, da ispravno naknadim svaku štetu, jer sam u stanju to da naknadim. Ja sam primio oštetu za svoje imanje, i ako se ustanovi da je nisam primio na osnovu pozitivnog zakona, ja ću svu štetu nadoknaditi koju sam primio. (Graja) Nisam ja, gospodo narodni poslanici, dobio jednu štetu ili oštetu ne znam od koga i ne znam zašto! Dobió sam je za svoju dedovinu i očevinu, braćo draga! (Graja i protesti) Ako se utvrdi da sam ja ma na koji način nepravilno došao do te oštete, evo ja ću da je platim. (Vladimir Stanišić: Vaše imanje ne vredi ni milion dinara, a uzeli ste za njega devet i po miliona dinara! Mustafa Mulalić: Stidi se!) Gospodo narodni poslanici! Ja sam smatrao da ovo izjavim ovde pred vama, jer ja ne bežim ispred vas. Imaću prilike tokom interpelacije i inače da sve ovo što sam sada kazao i dokažem. Toliko sam imao za sada da kažem.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč narodni poslanik g. Rista Djokić da uputi pitanje na Predsedništvo Narodne skupštine.

Rista Đokić: Gospodine Predsedniče i gospodo narodni poslanici, kroz ove dve godine dana našega rada u ovome Domu, mi imamo jedino iskustvo u tome što većito ratujemo sa gospodom Ministrima i što se gospoda Ministri od nas odalečavaju i potpuno odbijaju. Već smo na to navikli pa smo i prestali da se na to tužakamo. Došlo je dotle čak da jedan Ministar, koji je za Ministra došao sa položaja profesora Univerziteta i čiji smo dolazak na taj ministarski položaj dragovoljno pozdravili; došlo je dotle da je taj Ministar prešao sve granice uljudnog ophođenja sa gospodom narodnim poslanicima.

Naš drug g. Elegović tužio se pre dve godine na upravnika policije u Zagrebu g. Bedakovića (Graja).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice, držite se svoga pitanja i pazite šta govorite.

Rista Đokić (nastavlja): Pa da je i taj Bedeković

došao, ne bi bio ravan g. Stankoviću i njegovom raspisu, koji je on uputio g. Predsedniku Narodne skupštine i koji glasi:

„Ovo Ministarstvo je saturirano željama gospode narodnih poslanika kojima se traže premeštaj učitelja u nevreme, t. j. i sada još kada škola odavno radi i kada su klimatske prilike za seobu najnepovoljnije. Nedostaje vremena da sve te želje budu ispitane u koliko su one opravdane, osobito kada se uzmu u obzir česte oprečnosti želja gospode poslanika.

Želeći da se izbegnu nepotrebne kolizije koje bi iz ovakvog posla morale neminovno nastati, a da se i učitelji ne izlažu nepotrebni nevoljama sada u zimi, i da nastava koja u mnogom pogledu trpi ne bi nepotrebno ovim još više trpela, ja Vas molim, Gospodine Predsedniče, da saopštite gospodi poslanicima: « sad dolaze podvučene reči i to je ni manje ni više nego čef g. Ministra... » da premeštaje nastavnika neću vršiti osim u slučajevima koje predviđa § 97 Zakona o narodnim školama.»

Mi možemo da budemo zadovoljni što njegov uput nije ašifiran, već je bačen tamo gde treba i ja sam lično morao moliti g. Predsednika da dobijem prepis ovoga raspisa, kojim je povredeno dostojanstvo ovoga Doma i nas narodnih poslanika. Taj gospodin Ministar prosvete, g. Stanković, koji je i profesor Univerziteta, ogrešio se o pristojnost našu kao običnih ljudi, a isto tako ogrešio i o pristojnost prema našoj dužnosti kao narodnih poslanika. A ujedno taj Ministar, gospodo, čitavo je ministarstvo popunio svojim ličkim žandarskim pitomcima, nekim Pricama, Radakovićima, Jakšićima i drugim. Oni rade šta hoće i kako hoće. Oni čak mesto da služe narodu, služe mimo volje naroda i narodnih poslanika.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Izvolite se, gospodine poslanice, zadržati samo na obrazloženju Vašeg pitanja. Izišli ste iz obima koji ste sami sebi postavili. To nije pitanje na Predsednika Narodne skupštine.

Rista Đokić (nastavlja): Sada ja, Gospodine Predsedniče, apelujem na Vas, da nas, narodne poslanike zaštitite od takvog šikaniranja. Ujedno hoću da pomenem da, kada se g. Stankoviću obrati naš g. Kramer, da se zauzme za kakvu Mariju Rajber, onda g. Stanković sve čini da bi njegovoj molbi udovoljio. (Dragović Miloš: A zašto Kramer to traži? Graja i protesti). U pojedinim ministarstvima g. Kramer se tako ponaša kao da je austrijski konzul a ne Ministar Kraljevske vlade Kraljevine Jugoslavije.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice, pošto sam Vas više puta opomenuo da se držite predmeta, oduzimam Vam reč i pozivam Vas da idete na svoje mesto. (Rista Đokić: Celim ovakvim radom g. Stanković vredi ugled i autoritet narodnih poslanika i Našega Parlamenta i ja još jednom apelujem na Gospodina Predsednika da nas zaštiti.) Gospodine poslanice, izvolite na svoje mesto.

Gospodo narodni poslanici, pitanje koje mi je uputio narodni poslanik g. Rista Đokić bilo je bespredmetno i ja sam ga zamolio da od njega odustane, ali g. Đokić to nije hteo da učini. Ono je bespredmetno i zato što Ministar na koga se odnosi ovo pitanje nije više član Kraljevske vlade i drugo zato što, kako je i sam g. Đokić napomenuo, ja taj njegov akt nisam ni saopštio Narodnoj skupštini.

Mislim da je Narodna skupština uverena da nje-

no Predsedništvo čuva prava narodnih poslanika i da je spremno da ih u svakom pogledu zaštiti. (Pljeskanje i odobravanje).

Prelazimo, gospodo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o neposrednoj porezi, Zakona o skupnoj porezi na poslovni promet i Zakona o porezi na neženjena lica i poreskom oslobodenju lica sa devetoro i više dece.

Ima reč izvestilac g. Oto Gavrilović.

Izvestilac Oto Gavrilović: Gospodo narodni poslanici, ni u jednoj prilici za ovih poslednjih nekoliko godina položaj izvestioca Narodne skupštine nije bio tako težak kao ovoga puta. Težina položaja ne leži u tome što bi se pred Narodnim predstavništvom imao braniti projekat Finansijskog zakona, koji predviđa novo opterećenje ili novi raspored nameta i tereta. Ne. Težina položaja leži u tome da se svima poreskim obveznicima, celome narodu, da potrebno obaveštenje i slika o čemu se radi. Jer, za ovo poslednjih nekoliko nedelja, projekti ovih zakona bili su predmet neobično jake i intenzivne kritike, priznati se mora nekad opravdane, ali veoma često i neopravdane. Težina položaja je u tome da se baci puna svetlost na ovu materiju, i to bez fraza i dijalektike, kako bi se svaka stvar postavila na svoje mesto. Ako se u tome uspe, onda i položaj narodnih predstavnika kao i Kraljevske vlade biće mnogo olakšan, jer ćemo biti u mogućnosti da raspravljamo o stvarima nepreuvećanim nego onakvim kakve su.

Razumljivo je, da svaki projekat o izmenama zakona o porezima, taksama, trošarinu, ili bilo kojeg fiskalnog zakona, izaziva uzbuđenja zbog bojazni da se nameti isuviše ne povećaju a to je slučaj naročito danas u vremenu depresije i krize. Uvažavajući baš te razloge potrebno je da celu materiju iz osnova pretresemo i da vidimo zbog čega je ona postala i kakve će posledice imati.

Uzroci ovome zakonodavstvu jesu u tome: da se održi budžetska ravnoteža i da se spreče i umanje nepravilnosti oporezivanja i izbegavanja poreske obaveze i ukinu izvesne privilegije koje su do danas postojale. Dakle, jednom rečju, za budžetsku ravnotežu i fiskalnu pravdu. Oba ova razloga jesu argumentacija za ovaj zakonski projekat. Argumentacija koja govori protivu ovoga zakonskog predloga leži u tome: da li je danas političko-privredni momenat pogodan za raspravu ovoga zakonodavstva.

Pre svega, koju reč o budžetskoj ravnoteži. Budžetska situacija ni u jednoj zemlji nije naročito sjajna usled privrednih neprilika. O tome pitanju imao sam čast govoriti prilikom poslednje budžetske debate i izložiti Narodnoj skupštini kako ono stoji kod nas, a kako u drugim zemljama.

U današnjem vremenu karakteristika svih javnih finansija je u tome da se rashodi adaptiraju prihodi ma u koliko je to moguće i da se budžetski deficit izbegne. Ova nastojavanja činimo i mi, jer smo svesni koliko pažnju moramo posvetiti ravnoteži budžetskih rashoda i prihoda znajući čemu hroničan budžetski deficit vodi. Mislim da nije potrebno ovu temu naročito u ovoj debati isticati, jer će nam se dati prilika da uskoro povodom budžetske debate, o tome opširnije progovorimo. Ali ovo pitanje u tesnoj je vezi sa efektom ovoga zakonodavstva, jer u njemu nalazimo nova sredstva da se eventualni ili nastali deficiti spreče. Nema sumnje da se ravnoteža budžeta

postizava ne samo povišavanjem prihoda no i smanjivanjem rashoda, i baš ovim poslednjim imaćemo kroz koji dan da se pozabavimo. Potrebno je dati objašnjenja zbog čega se pristupilo izmeni zakona o neposrednim porezima i zbog čega se na toj strani očekuju bolji rezultati prihoda nego kod ostalih indirektnih poreza.

Da bismo tu stvar bolje argumentisali potrebno je dati kratak pregled postanka i formiranja državnih prihoda. U pogledu državnih prihoda mi nemamo još tradicije niti su se prihodi po svojim oblicima ukorenili, da bi se moglo govoriti o nekom stalnom sistemu i tipu prihoda. Postanak i formiranje naših prihoda išao je od slučaja do slučaja, a zavisio je od privrednih i valutnih prilika. Zbog toga, odmah posle oslobodenja, za vreme inflacione periode vidimo da se naročito razvijaju posredni porezi, takse, trošarine, carine, a da se na neposredne poreze obračuna mala ili nikakva pažnja. To je razumljivo jer privredne prilike toga doba i inflacije nisu bile uslov ni momenat, da se pride neposrednim porezima kao izvoru prihoda. To je očigledno zbog toga što od vremena razreza poreza pa do naplate prode izvestan razmak vremena koji razrezanu porezu u svome efektu smanjuje usled pada valute. Zato inflacija mora uvek računati na posredne dažbine, taj najnepravilniji i najnesocijalniji poreski oblik. Tek docnije, kada se usled političkih prilika tražilo izjednačenje poreskog zakonodavstva i to ne toliko iz razloga materijalno-fiskalnih koliko da se ukloni onaj psihološki pritisak da u pogledu tereta nismo svi jednaki, donet je 1928 godine zakon o neposrednim porezima za celu zemlju, koji je stupio na snagu iduće 1929 godine. Nema sumnje da to za sanaciju naših političkih prilika predstavlja vrlo važan datum jer smo doneli jedan poreski zakon za celu državu. Ali baš tada kada je zakon imao da se primeni, mi smo već bili na pragu privredne krize, i njegova primena i rezultati nisu se mogli u jednome ravnomernom privrednom životu, bez potresa i iznenađenja posmatrati, te da se vide sve njegove dobre i rđave strane. Ušavši u privrednu krizu, koja je kupovnu snagu naroda u zemlji umanjila, a na granicama usled nove zaštitne carinske politike uvoz i izvoz iz dana u dan svodila na najmanju meru, konstatuje se da sve posredne dažbine podbacuju i da to više ne predstavlja siguran izvor prihoda za pokriće rashoda. U takvoj situaciji mora se misliti na koji bi se način državnoj kasi obezbedio prihod i put je vodio ka neposrednim porezima. Kao što je inflaciona politika forsirala posredne poreze, tako u vremenu ovih privrednih prilika, na njih se ne može pouzdano računati. Zbog toga nam ostaje jedini put, da svaki dinar prihoda i imovine pravično i ravnomerno oporezujemo, da pridemo smanjivanju posrednih poreza, usporimo rashode i uklonimo ogromne disproporcije koje danas vladaju između cena agrarnih proizvoda i cena industrijske proizvodnje, tih nevidljivih poreza u našoj privredi.

Od 1929 godine pa do danas naši prihodi smanjili su se za blizu 4 milijarde dinara i to kod posrednih poreza, monopola, carina i reparacija. Time smo bili prinuđeni da i naše rashode smanjimo vodeći računa da i pored tolikih smanjenja ne nastane budžetski deficit kao hronična pojava koja bi nas odvela nedoglednim posledicama. Na to moramo obratiti naročitu pažnju s toga što javne finansije nisu stvar za sebe, već su intimno i tesno vezane za celokupni privredni život države. Nered u finansijama

povukao bi za sobom celokupnu privredu i pitanje je kuda bi i dokle stigli. Zato i smatram da u političkim pitanjima ne leže teškoće današnjeg Narodnog predstavništva. Teškoće leže u privredno finansijskim pitanjima i na tome polju Narodno predstavništvo ima da svrši svoj najvažniji zadatak. Sirokogrudni pogledi, interesi države i naroda, sadašnjost i budućnost ocena svih prilika, to je zadatak Narodnog predstavništva. Kada se nalazimo u takvoj finansijskoj situaciji da moramo rashode smanjivati i obraćati se novim izvorima prihoda, onda je u tom trenutku vrlo važno videti na koji način da se to izvrši. Javna tela u celom svetu, s obzirom na pad narodnog dohotka, oduzimanju privredi u vidu raznih dažbina preko 40%. Pre rata ovaj se procenat kretao između 8—15%. Kolika razlika između jednog i drugog.

Kad javne potrebe ovoliko angažuju nacionalni dohodak moramo se upitati: ko su nosioci ovih tereta? Moramo činiti jasnijim fakat ko i u kojoj srazmeri snosi državne terete, pa da odatle izvučemo zaključke, da li je ovaj put dobar i da li predloženi zakonski projekat odgovara cilju kome je namenjen. Pre svega naši prihodi iznosili su u godini:

od neposrednih poreza:	
1930/31 dinara	2.094,000.000
1931/32 „	1.739,000.000
1932/33 „	1.790,000.000

a od posrednih poreza naplaćeno je:

1930/31 dinara	5.911,000.000
1931/32 „	4.730,000.000
1932/33 „	4.750,000.000

Dakle, pa i blizu 65% čine posredne poreze a ostatak od 35% čine neposredne poreze. Ovih 35% državnih prihoda odnosno tereta raspoređeni su na sela i gradove, na poslodavce i radnike, pravne i fizičke osobe, na industriju, trgovinu, zemljoradnju, prihode od slobodnih zanimanja, rentijere, kućevlasnike, na dobit, kamate, kirije, rente, nadnice, plate i druge prihode.

Oni su raspoređeni i naplaćuju se i to: zemljarina oko 500 milijona, kućarina oko 200 milijona, službenički porez 270 milijona, akcionarska društva 120 milijona, rentovni porez 60 milijona, tečevina 220 milijona.

Iz ovih cifara vidi se da oko 65 od sto tereta i plaćanja snose podjednako svi građani bez razlike jesu li bogati ili siromašni, imaju li kakav imetak ili ga nemaju. Svejedno je za poresku vlast da li je čašu piva popio milionar ili radnik, je li kilogram šećera kupio nadničar ili veleposednik; i za jedne i za druge jedna je trošarina, jedan porez. Time, gospodo, ja ništa novo nisam rekao, jer su to stvari opšte poznate, ali kada je reč o teretima, onda nije rđavo da se potsetimo šta ko plaća, ko i kakve terete nosi. U tom pogledu naš sistem prihoda iziskuje velike reforme, iako je jasno da se ovih prihoda u celini nijedan ministar finansija nije odrekao niti se može odreći, pa makako oni nepravični bili. Ali težnja da se oni ublaže i adaptiraju prilikama nesumnjivo je zadatak našega fiskusa.

Posle posrednih poreza najizdašniji prihod čini zemljarina. Zemljarinu plaća gro našeg stanovništva. Najmnogobrojniji potrošač i proizvođač, onaj koji je uvek i u svako doba snosio najveće terete.

Na ovaj poreski tip moramo se vratiti ne samo zato što nas potseća na nj osećaj pravičnosti već i moment materijalne nemogućnosti da poljoprivreda snosi toliki teret s obzirom na prilode koje zemljoradnik od poljoprivrede ima. Zemljarina ne stoji ni u kakvoj proporciji sa prihodom koji se ima od zemljoradnje. Pa ipak ona je za momenat ostala na istoj visini. Potrebno je istaći da je zemljarina fiksirana unapred, po čisto katastralnom prinosu, gde je vrednost prinosa određena prema cenama iz boljih vremena. Zito se računa po 284 din., a kukuruz 160 din. od 100 kgr.

Prema današnjim pijačnim cenama, obraćunska poreska cena bez malo je tri puta veća. Nema sumnje, jedan izvanredan napor koji zemljoradnik podnosi u korist državnoga fiska. Ovom prilikom valja takode najenergičnije razbiti zabludu da se od seljaka ne naplaćuje uredno razrežana poreza. Naprotiv, selo plaća danas svoju porezu. Plaća je kako u kojem kraju iako su prilike baš u poljoprivredi u derutnom stanju. Prema tome tvrdenja kako zemljoradnik slabo plaća netačna su i smatramo da je potrebno da se to naročito istakne. Zemljoradnik čeka i sa pravom očekuje da se pitanje poreza na zemljište raspravi i da se njegova visina umanji, te da se on rastereti.

Ovi cifarski podaci jesu jasan odgovor ko su uglavnom nosioci tereta i u kojoj srazmeri. Jedno zaliin što sam tako slab argumentator i što nisam u mogućnosti da rečitije i bolje prikažem ovu stvar. Ali ako su moje sposobnosti u tom pogledu bile slabe, sama materija za sebe je toliko jaka i toliko jasna da i mi, koji je slabije obrađujemo, možemo je jasnije izneti blagodareći ne svojim sposobnostima nego oštrini i jasnoći same stvari.

Još nešto malo cifara. Cifre koje sam izneo daju povoda za mnoga pitanja a naročito pada u oči nesrazmerna suma koja se naplaćuje po porezu tečevine i od akcionarskih društava upoređena sa ostalim vrstama neposredne poreze. Time se ne može reći da svi obveznici tečevine i da sva akcionarska društva ne plaćaju teške i velike poreze ali se mora konstatovati da ukupna suma ne zadovoljava. Zar nije onda u pravu onaj koji tvrdi da jedni izbegavaju svoje obaveze i prevaljuju na druge, a u vremenima krize i tako eminentnih potreba države neplaćanje jednoga prenosi se na drugoga. Neravnost i nepravilnost povlašćuje jedne na štetu drugih i uslov je za nelojalnu konkurenciju i za uspeh u poslu i radu. Baš u toj vrsti poreza najčešće se čuju prigovori o neravnomernom opterećenju i traži se više pravde i više pravičnosti. Za one koji su do danas plaćali svoje poreze prema svojim prihodima ova zakonska novela ne znači ništa, jer ne povećava porezu. Ona će to značiti verovatno za one koji su na teret ovih prvih uživali izvesne privilegije.

Prvo, po statistici koja nam stoji na raspoloženju broj poreskih obveznika iznosi po ovoj vrsti poreze na kraju 1932 godine 308.639.—, dok je na kraju 1929 godine bilo svega 183.194. Ovo povećanje broja poreskih obveznika pokazuje da je za tri godine uvučeno u poresku obavezu novih 120.000 poreskih obveznika. U ovakvim poslovnim prilikama to sigurno nisu sve novi privrednici no i veliki broj onih koji nisu uopšte bili podložni plaćanju tečevine.

Drugi važan fakat koji nam pruža statistika jeste taj da su prijavljeni prihodi od strane poreskih obveznika daleko bili od toga da bi mogli služiti kao baza za poreski odbor. Poreski odbori su podnete prijave o prihodima povišavali u svima banovinama. Radi ilustracije da navedemo nekoliko primera. Prijavljeno je kao prihod po banovinama:

Vrbaska	10,281.000.—	poreski odbor
je povisio na	24 mil. ili sa	141%
Dravska	79,000.000.—	poreski odbor
je povisio na	193 mil. ili sa	143%
Vardarska	24,000.000.—	poreski odbor
je povisio na	90 mil. ili sa	277%
Beograd	72,000.000.—	poreski odbor
je povisio na	241 mil. ili sa	231%
Moravska	13,000.000.—	poreski odbor
je povisio na	66 mil. ili sa	378%

Treće, ne postoje samo razlike koje sam napred izneo između poreskih obveznika i poreskih odbora u oceni prihoda, već takva razlika u oceni čistog prihoda postoji i između uprava i poreskih odbora. Poreske uprave predložile su za celu zemlju a za 1932 godinu čist prihod od 2,803.623.715.—, a poreski odbori sveli su ovu sumu na 1,765.724.635.— ili manje za 1,047.899.080.—.

Četvrto, nesumnjivo je da je vrlo interesantan podatak o tome da je čist prihod godišnji po kome je razrezana poreza, iznosio po glavi poreskog obveznika tečevine, i to u:

Beogradu 17.910.— dinara, u Vardarskoj banovini 3769 dinara, u Moravskoj banovini 3941 dinara, u Zetskoj banovini 4416 dinara, u Dunavskoj banovini 5486 dinara, u Drinskoj banovini 4435 dinara, u Vrbaskoj banovini 2977 dinara, u Primorskoj banovini 4436 dinara, u Savskoj banovini 7082 dinara, u Dravskoj banovini 5060 dinara.

Kada se dođe do ovakvih podataka, mora se stati i razmisliti šta valja činiti da se situacija popravi za poreskog obveznika i da državni fisk dobije ono na šta ima pravo. Kao što sam pomenuo, sigurno je da u razrezu poreze tečevine postoje velike neravnornosti i nepravde i da su jedni poreski obveznici preopterećeni dok drugi svoj teret lako nose. Nije moguće primiti kao prosečan, prihod od 17.000 dinara godišnje u Beogradu, ili da je u Savskoj banovini sa Zagrebom godišnji čist prihod 7.082 dinara, ili da Dravska banovina sa Ljubljanom ima čist prihod godišnji kod obveznika tečevine 5.060 dinara. Kao podatak, kao cifra, ovo ne zadovoljava i defakto mora da postoje fiskalne nepravde koje su uslov za nelojalnu konkurenciju, kao što sam to već maločas napomenuo.

Ova statistika pokazuje da stvar kod tečevine i društvenog poreza nije u redu i da je potrebno preduzeti izvesne mere. Da je Ministar finansija, dobivši ove podatke, stao i da nije ništa uradio, morali bismo se zapitati da li je on u tome slučaju izvršio svoju dužnost savjesno i ispravno. Ne bi li Narodna skupština bila u pravu da takvom Ministru finansija dovikne, da je nehatno i nemarno vršio svoju dužnost, te je dozvolio da i dalje ovolika nepravdičnost postoji u oporezivanju s jedne strane između ove vrste poreze i ostalih, a s druge strane između samih poreskih obveznika.

Ka posledica toga došao je raniji § 7 koji ima za cilj da po spoljnim znacima utvrdi prihode poreskog obveznika tečevine. Iz istih razloga učinjene su i iz-

mene u oporezivanju akcionarskih društava. I baš oko toga razvila se i najveća diskusija i napravljeno je strašilo od oporezivanja tečevine po spoljnim znacima.

Zbog toga je potrebno da vidimo u čemu se sa- stoji izmene koje se ovim zakonskim projektom čine.

Šta se menja u dosadašnjem zakonodavstvu? Odgovarajući na ovo pitanje nije mi namera da idem od člana do člana već da istaknem najvažnije promene koje se ovim projektom vrše.

Prvo, tečevina će se razrezivati po knjigama samo kod onih trgovaca čiji je promet veći od 500.000 dinara godišnje. Oni koji su manji ne moraju po knjigama pokazivati svoj prihod, već će im poreski odbor kao dosada određivati osnovicu, a uz pripomoć kirije koju plaća na stan i radnju.

Drugo, poreska osnovica — minimalna — utvrđuje se po godišnjoj kiriji stana. Ona se utvrđuje na taj način što se godišnja kirija do 6.000.— dinara množi sa 2 preko 6.000.— dinara do 12.000.— dinara množi se sa 2½, preko 12.001.— dinara do 24.000.— dinara množi se sa 3, a preko 24.000.— množi se sa 3½.

Okako izračunatome proizvodu — kirija i koeficijent — dodaje se do 30% kirije od radnje prema tome da li je radnja u centru, na periferiji, i tako navedena cifra prestavlja minimum poreske osnovice. U slučaju da poreski obveznik ima maloletne i nezbrinute dece onda se za svako takvo dete kirija umanjuje sa 10% i sa tako umanjenom kirijom iznalazi se osnovica po napred citiranom postupku. Kirija se može umanjiti sa najviše 40%.

Praktično to bi izgledalo, da godišnji porez na čist prihod od radnji (tečevine), kako osnovnih tako i dopunskih ne bi mogao biti manji od sledećeg:

1) Za trgovca koji plaća 300 dinara mesečno kirije za svoj privatni stan i 300 dinara mesečne kirije za svoj lokal, a nema maloletne dece, godišnje 950.40 din ili oko 80 dinara mesečno.

2) Za trgovca koji plaća 600.— din. mesečno kirije za svoj privatni stan i 1.000.— din. mesečno kirije za svoj lokal a nema maloletne dece, godišnje oko 2.652.— din. ili oko 230.— din. mesečno;

3) Za trgovca koji plaća 1.200.— dinara mesečno kirije za svoj privatni stan i 2.500.— din. mesečno kirije za svoj lokal a nema maloletne dece, godišnje oko 6888.— din. ili oko 570.— dinara mesečno;

4) Za trgovca koji plaća 2.200.— dinara mesečno kirije za svoj privatni stan i 8.000.— din. mesečno kirije za svoj lokal, godišnje oko 20.088.— din. ili oko 1.700.— din. mesečno.

Međutim, ako se uzme u obzir odbitak od 10% za svako dete i ako po ovom poslednjem primeru trgovac ima troje maloletne nezbrinute dece, onda mu se prednji iznos poreza smanjuje od 20.088.— din. na 13.416.— dinara;

5) Isto tako kod ortakih radnji zbir kirije ortaka, ako su dvojica, uzima se sa 75%, a ako su više sa 50% od ukupnog iznosa.

6) Pošto je okako izračunata osnovica samo minimum, to poreska vlast ima prava, s obzirom na visinu prihoda koji se ustanove, povećati ovaj minimum do realne visine. Ali isto tako i poreski obveznik, kome bi poreska osnovica izračunata po kiriji stana i lokala, kao što smo napred naveli, bila veća nego što iznose njegovi stvarni prihodi, ima prava da se

žali reklamacionom odboru a poreski odbor dužan je dati mišljenje o podacima u iznetoj žalbi. Prema tome, poreski odbor u ovom slučaju je savetodavno telo, a reklamacioni odbor presuđuje spor između obveznika i države. I u ovom slučaju ostaje pravo žalbe Upravnom sudu.

Eto tako izgledaju odredbe famoznog člana 7 i bila je potreba da se one iznesu ovako detaljno ne radi Narodne skupštine koja ih poznaje nego radi javnosti i poreskih obveznika.

7) Isto tako predviđa se lakše i prostije tretiranje malih zanatlija.

8) Kod akcionarskih društava silom današnjih prilika a pod sugestijama koje se s dana na dan čuju, uneta je novina kako bi se iznašla prava poreska osnovica.

Ako poreska osnovica po bilansu nije dovoljna ili ako po radu preduzeća daje povoda pretpostavci da bude veća, onda se pruža mogućnost poreskoj vlasti da poslovanje toga preduzeća pregleda i postavi svoj bilans, t. j. poreski bilans, bilans za poresku vlast. Ovde se ne radi niti je reč o pribitnim i odbitnim stavkama čl. 81 i 82 koje su taksativno navedene, već o tome: 1) kako su izvesne operacije obračunavane — visina cena, troškova — dakle pravne radnje u toku godine, i 2) kako je bilans sastavljen i kako su njegove aktivne i pasivne stavke obračunate. Želi se ući u tajnu »friziranja« bilansa. Jer bez tih ovlašćenja, po tehnicu knjigovodstva, može se napraviti bilans kakav se hoće. U slučaju dobiti može se pokazati gubitak, a u slučaju gubitka može se pokazati dobit. U većini slučajeva verujemo da su oni ispravni, ali u onim izuzetnim slučajevima gde se želi izbeći obaveza, fiskalna vlast, putem ovih zakonodavnih ovlašćenja, staje na put i time postavlja princip da su svi građani pred zakonom jednaki. Time se suzbija i neoljalna konkurencija između preduzeća iste vrste.

Isto tako preduzeća koja imaju kredite iz inostranstva ne mogu na primljene sume obračunavati veću kamatu od 8%, jer se time umanjuje dobit. U tome pogledu stavljeno je ovo ograničenje da se kao odbitna stavka prizna iznos kamata do 8%, a sve ono što je preko toga podleže rentovnom porezu u smislu čl. 71.

Da li država na ovakve izmene ima prava? Bez sumnje da ima, da bi došla do materijalne istine, do prave poreske osnovice, do ravnomernosti i pravičnosti. Ne radi se o povećanju stopa poreskih no o realnoj poreskoj osnovici. Nove odredbe u tom pogledu, nalazim, da su koncizne i jasne kako za poresku vlast tako i za poreskog obveznika, i prema tome za njeno utvrđivanje neće biti proizvoljnosti.

Time bi dao odgovor na pitanje šta se u ovome projektu kao novo nalazi i šta se u starom zakonu menja.

Najzad ostala bi mi još dužnost da dam izvesna objašnjenja i odgovore na prigovore koji se ovome projektu čine.

Još u početku svog govora rekao sam da je političko-privredni momenat argumentacija koja govori protiv ovog zakonskog projekta. I ako nije momenat da se poreska materija raspravlja u današnjim danima jer su „stari porezi uvek najbolji porezi«, ipak je to bio diktat nužde i fiskalne pravde: da svaki dinar prihoda bude pravično oporezovan. — U vremenima privredne krize i teškoća u poslovanju i radu još teže pada nepravičnost u snažanju državnih tere-

ta. To je bio i ostaje glavni razlog zašto se i u ovim danima pokrenulo ovo pitanje. Porez na tečevinu vezan je za prihod i sasvim je prirodno da svaki pojedinać mora da doprinese jedan deo svojih prihoda prema svojim sposobnostima. Porez na prihod idealan je oblik poreski, pa i najpravičniji. Država zahteva od svakoga da jedan deo prihoda prema svojoj snazi ustupi državi, jer mu ona omogućava i daje mogućnosti za njegovu delatnost. U tome pogledu mora se uvek misliti da u opterećenju bude ravnomernosti i pravičnosti. Priznajem da ideal pravičnosti ostaje kao naša nedostiživa želja, ali je zato dužnost i zakonodavnog tela i administracije da čini sve da bi se ona što više oživotvorila. Uklanjanje nepravdu i nepravičnosti znači služiti pravdi i pravičnosti.

Tako zakonski propisi, poreski moral obveznika i administracija jesu komponente pravičnosti i ravnopravnosti u razrezivanju poreze. U vremenima kriza i ratova poreski moral popušta, a sem toga porezi postaju teži, jer se prihodi umanjuju. Zbog toga nastale su ove izmene u Zakonu o neposrednim porezima, gde zakonodavna vlast daje pomoćna sredstva administraciji kako bi mogla utvrditi prihode i poresku osnovicu poreskih obveznika. Poreska vlast mora imati pomoćna sredstva kojima će moći i mimo volje poreskog obveznika da ustanovi njegove prihode. Ova se mera nije mogla mimoći i zbog toga je našla mesta u ovom zakonodavstvu. Rashod i život poreskog obveznika nesumnjivo jesu indikacija za utvrđivanje njegovih prihoda. Rashodi poreskog obveznika, jednom rečju spoljni znaci njegovog života, ne moraju istina biti u srazmeri sa njegovim prihodima, ali podatci koje smo izneli o prosečnoj visini prijavljenog čistog prihoda nagone nas da pridemo pomoćnoj meri utvrđivanja prihoda prema rashodima, u ovom slučaju prema sumi plaćene kirije. Može se desiti da će tako izračunati prihodi biti veći nego što su faktički njegovi prihodi i zbog toga je i ostavljena mogućnost da se poreski obveznik, pošto pribavi mišljenje poreskog odbora, može žaliti reklamacionom odboru i Upravnom sudu. Isto tako poreski odbor povišavaće poresku osnovicu tamo gde su prihodi veći od izračunatoga minimuma putem kirije.

Čini se prigovor zašto se i kod ostalih poreskih obveznika ne utvrđuje visina njihovih prihoda po spoljnim znacima. Taj prigovor nema mesta zbog toga što su prihodi kod službenika utvrđeni prema njihovim platom, kod zemljarine po čistom katastarom prinosu, kod kućarine prema kiriji, dok kod tečevine prihod ostaje nepoznata činjenica koja se mora utvrđivati. Kod tečevine stvar je izuzetna jer su prihodi nepoznati. I kako dosada izjava poreskog obveznika nije bila zadovoljavajuća za fisk a ni mera poreskog odbora povoljna po poreskog obveznika, i kako je poreska vlast u oceni visine prihoda preterivala to je kao posledica ovakvog stanja i kao izraz nužde projektovana novela o kojoj raspravljamo.

Slične mere u pogledu poreskog opterećenja prema spoljnim znacima zavedene su i u drugim državama. Tako u Nemačkoj uveden je zakonski članak „O opterećenju prema potrošnji« koji glasi: „Ako se određeni dohodak poreskih obveznika s obzirom na celokupni život nalazi u očiglednoj suprotnosti sa njegovim potrošnjom, onda ovaj se potrošak može umesto dohotka smatrati kao poreska osnovica ukoliko poreski obveznik ne dokaže da svoj potrošak podmiruje iz primanja koja nisu podložna dohodarini ili

iz primanja od drugoga lica koje je već platilo na nj porez na ukupni dohodak».

U Belgiji ukinut je 1930 godine porez na ukupni dohodak na osnovu deklaracije poreskih obveznika o njihovom čistom dohotku i uveden je lični porez na dohodak koji se određuje prema spoljašnjim znacima: kiriji za stan, prema nameštaju, broju slugu u službi za lične potrebe, automobilima, čamcima it.d.

U Italiji zakonom od 1933 godine proširuje se pravo poreske administracije koja može na osnovu prilika i elemenata koji se tiču životnog nivoa poreškog obveznika da zaključi o tome koliki je dohodak.

Gospodo narodni poslanici uvek i u svima vremenima, novi nameti su izazivali proteste protiv jačeg opterećenja. Nema sumnje da su takve prilike i takva vremena veoma neugodni za one koji u danom trenutku upravljaju državom. Onda se pitamo: kada sve to tako stoji zašto se ide ovim putem, zašto se novi tereti stvaraju kada je sve to neugodno, neprijatno, nepopularno za upravljajuće državom. Zar nije moguće da se sve to napusti i da ostane po starom. Ili je, može biti, takav rad čef i fiskalni sadizam koji goni na sve jača i veća opterećenja ne videći pred sobom ništa drugo. Bez sumnje da to nije slučaj, i kada bi se gledala samo sadašnjost od danas do sutra sigurno je da se takve mere ne bi preduzimale. Naprotiv, potrebe, nužnost i prešnost izvesnih rashoda zahtevaju ovakve mere. Sve se to čini da bi se osigurala sredstva ne samo za održavanje i funkcionisanje državne mašine u sadašnjosti već da bi se obezbedilo izvođenje planova u daljoj budućnosti.

Kada je u Engleskoj prošlog veka povedena imperijalna politika Velike Britanije i kada se zbog toga moralo prići traženju novih sredstava, nezadovoljstvo je bilo vrlo veliko. Komentarima u javnosti i u parlamentarnim kuloarima nije bilo kraja. Svet se zanimao onim što mu je najbliže, a to je sadašnjost, svakodnevnica. Danas, gotovo posle jednoga veka, zaboravilo se na ono što je bilo aktuelno u tim danima, a ostala su velika dela takve politike u snazi i prestižu Velike Britanije i njenih podanika.

Jugoslavija kao država igra danas jednu od vodećih političkih uloga u centralnoj i jugoistočnoj Evropi. Njena snaga i njen ugled svuda se vidno ističu i od strane prijatelja i neprijatelja. Mi želimo da u ovom delu sveta budemo država koja se ozbiljno uzima u ocenu, i zbog toga su sva naša nastojanja upućena na to da Jugoslavija igra i odigra onu ulogu koja joj je namenjena njenim položajem.

Imati ugleda u svetu, imati svoj uticaj na poslove, i to sa uspehom, ne dolazi samo po sebi. To ne dolazi ni po veličini države, ni po broju stanovnika, već pametnim i mudrim vodenjem državnih poslova kojima su građani voljni da doprinesu i svoje materijalne žrtve. Naši uspesi po oceni stranog sveta nisu slučajevi no su rezultat smišljenog rada i raspoloživih sretstava. Ovo je naročito istaknuto u stranoj štampi prilikom petnaestogodišnjice Ujedinjenja i rođendana Nj. V. Kralja. Vernost i lojalnost država ceni se. Ali snaga organizovane države imponuje, jer je ona danas stub društvenog poretka. Svi oni rashodi koji održavaju ugled i uticaj Jugoslavije ne mogu se smanjivati, za njih se moraju naći potrebna sredstva.

U unutrašnjoj politici pobornici smo državnog i narodnog jedinstva, u spoljnoj politici želimo mir sa svima narodima, a u finansiskoj politici, red u državnim finansijama i pravično i ravnomerno optere-

ćenje. Današnju pak privrednu krizu možemo ublažiti samo smišljenim radom bez eksperimenata ne tražeći brz i lak efekat.

Mi za ovo stanje nosimo odgovornost. Znamo da ćemo imati i puno gorkih časova da pretrpimo. Ali pre no što završim i zamolim vas, gospodo narodni poslanici, da ovaj zakonski predlog sa izmenama koje je učinio Finansiski odbor izvolite primiti, skrećem pažnju na to: da nije teško davati savete za poslove za koje se ne nosi odgovornost ali je mnogo teže kao odgovorni faktor takve savete primiti, odbiti i donositi odluke. (Odobranje i pljeskanje).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Reč ima izvestilac odborske manjine g. dr. Stjepan Bačić.

Izvestilac manjine dr. Stjepan Bačić: Gospodo narodni poslanici, ja ću biti vrlo kratak. Predloženi projekat zakona o izmenama Zakona o neposrednim porezima mi ne možemo usvojiti, jer se odborska manjina složila u tome da se te izmene zakona ne mogu primiti iz dva razloga: prvo iz principijelnog razloga i drugo iz praktičnog razloga. Principijelni razlog, zbog koga mi ne možemo ovaj zakonski predlog o izmenama Zakona o neposrednim porezima usvojiti jeste taj, koji vi vrlo dobro znate, da se danas u doba finansijske i ekonomske krize, kad je srednji stalež privredno najviše pogođen, srednji stalež koji često nema krova nad glavom, niti ima uporišta za svoju egzistenciju, najviše opterećuje ovim poreskim reformama, ubija i jednostavno uništava kao što je uništena i egzistencija seljaka. Mi smatramo i smatrali smo još i prošle godine da su te i takve mere ne samo nezgodne i nepotpune, nego da su i ubitačne za našeg seljaka. Posledice toga i takvih mera vide se danas u egzekucijama koje su dozlogrdile i otišle tako daleko da ne znamo kako će se i dokle sa tim svršiti.

Gospodo, prebacivanje poreskih tereta i na srednji stalež, za koji vrlo dobro znamo kako stoji, stvorilo je i drugu grešku, koja će se ljuto osvetiti, i zato je manjina odborska protestovala protivu toga povišenja, smatrajući da bi u ovoj nezapamćenoj krizi kao jedina mera, koja bi bila efikasna za snižavanje državnih rashoda, bila na onim stavkama gde je to moguće, a toga ima dosta. Trebalo bi sniziti stavke na razne poverljive fondove i na razne i velike lične izdatke, pa bi se imalo za ono što nedostaje za dovođenje budžeta u ravnotežu.

Mi smo smatrali da je i iz praktičnih razloga moguće provesti pravednu reformu u tome pravcu — to se tiče srednjih privrednika —, jer je osnovica poreske tečevine po kiriji i stanarini nepravedna, suviše kruta i sa takvom osnovicom oduzima se poreskim odborima ono priznato njihovo pravo da sami vrše oporezivanje. Njima je oduzeta mogućnost da sami cene porezovnika i oni su na taj način i sa ovim zakonskim normama jednostavno postali registrotori onoga izvestioca o visini kirije odnosno stanarine dotičnog porezovnika. Tu je na taj način data podloga za najstrašnije nepravde i to se ne može ispraviti ni onim amandmanom uz taj predlog, da se porezovnik može žaliti reklamacionom odboru, koji u roku od 3 meseca ima pravo da snizi poresku osnovicu. Mi, koji smo u praksi imali posla sa poreskim odborima, znamo dobro da je od prilike bilo pravedno ono što su odredili poreski odbori i u koliko bi moglo biti pogrešaka u tom odmeravanju od strane poreskog odbora, one bi se dale ispraviti na taj

način što bi se izmenila struktura poreskih odbora i izmenilo činovništvo tih poreskih odbora. Ali kod reklamacionih odbora znamo da oni nisu nikada služili ničemu. Oni su regrutovali za svoje kancelarije stare penzionisane činovnike, plaćali ih za svaku sednicu i tako smo imali potpuno materijalno ovisne činovnike koji nisu imali ni znanja ni moralne podloge da pravedno ocenjuju tečevinu dotičnih porezovnika. Zbog toga će i ova sadašnja mera ostati bez ikakvog efekta, što znači da će porezovnik biti apsolutno sigurno oporezovan samo po odmeri koju odredi zastupnik državnog erara na temelju kirije, a to je tako ogromno oporezivanje za srednji stalež da će srednji stalež potpuno izdahnuti. I zato što se sa ovim zakonskim predlogom o izmenama Zakona o neposrednim porezima pošlo takvim putem, meni je čast predložiti predlog odborske manjine da se taj zakonski predlog odbije. (Odobranje na levisi).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Reč ima g. Ministar finansija.

Ministar finansija dr. Milorad Đorđević: Gospodo narodni poslanici, u ime Kraljevske Vlade imao sam čast podneti Narodnom predstavništvu na rešenje i odobrenje pet zakonskih predloga. Iako svaki od tih zakonskih predloga regulisava jednu posebnu materiju, te će kao takvi i biti predmet posebnog raspravljanja pred Narodnim predstavništvom, ipak svi oni u suštini predstavljaju jedan cilj, jer svi nose obeležje jedne finansijske politike, koja je kod nas već prilično davno inaugurisana, i kojoj oni sa svojim krajnjim rezultatom, treba da posluže, kao najbolja i najpotpunija potvrda njene opravdanosti. Ti finansijski zakoni i programi u njima sadržani, su logični i konsekventni nastavak te politike, nastavak koji po našem dubokom uverenju, ako ove odredbe budu dobile vaše odobrenje i ako se njihovom izvršenju bude pristupilo onako odlučno, marljivo i najenergičnije, kao što je to potrebno, treba da predstavljaju završnu etapu u našem finansijskom sređivanju i da omoguću pravi i potpuni preduslov za pobeđu krize. Da bi smo se, u ovom redu ideja bolje razumeli, možda je potrebno odmah na početku ocrtati sa nekoliko reči put, koji je naša finansijska uprava prešla u svojim stalnim nastojavanjima da održi onu već pomenutu liniju u svojoj finansijskoj politici, koja je bila utvrđena kao najbolja i najsigurnija da se naše državne finansije očuvaju zdrave, da im se pruži sigurna podloga za ispunjenje velikih i značajnih zadataka, koji stoje pred našom državnom upravom. U sređivanju državnih finansija, kome su poslu morale pristupiti sve zemlje, zahvaćene svetskom krizom, išlo se u glavnom u dva pravca. U pravcu smanjivanja rashoda i u pravcu iznalaženja novih prihoda. Odmah da naglasim, da se je u našoj zemlji, onim prvim pravcem, smanjivanjem državnih rashoda, išlo nesrazmerno mnogo dalje, nego što se je išlo onim drugim pravcem, povećanjem ili zavodenjem novih dažbina. Da vas potsetim, gospodo, samo na nekoliko cifara. Privredna kriza, u svojoj najakutnijoj formi, u drugom polugodu 1931 godine kad smo izgubili reparaciona primanja, zatekla nas je sa vrlo visokim državnim budžetom i prilično nespremljivo. I ako je taj momenat došao krajnje neočekivano, i ako su talasi krize počeli sasvim iznenadno zapljuskivati granice naše države, valja naglasiti, iz dužnog obzira prema onima koji su u to vreme vodili našu državnu upravu, da naša Kraljevina nije ni časa ča-

sila, da izabere pravi put, kojim je valjalo poći. Odmah, u avgustu mesecu 1931 godine, odgovorna Vlada preduzela je energične mere, da se, u toj promenjenoj situaciji, prilagodi promenjenim privrednim prilikama. Izvršena je prvo kompresija rashoda u iznosu od nešto više od 700 miliona dinara. Taj put nastavljen je i pri izradi budžetskog predloga za 1932/33 godinu. Tada se, i to najodlučnije već, pošlo onom naglašenom linijom u finansijskoj politici, linijom održavanja budžetske ravnoteže, stabilnosti narodnog novca, čuvanja državnog kredita i zavodenja reda u finansijskoj administraciji.

Budžet za 1932/33 godinu, bio je zaista stvarno manji od budžeta koji mu je prethodio i to za 2,870.000.000 dinara. To je najmasivnija redukcija rashoda i najkrupniji potez u našoj finansijskoj politici posle rata.

Naredni budžet za 1933/34 god., koji je i danas u toku izvršenja, sadržavao je, takode, prema prethodnom budžetu jedno smanjenje od 884 miliona dinara. Ni posle toga nije se stalo u kompresijama fakultativnih državnih rashoda, t.j. onih rashoda gde između Ministra finansija i resornog ministra može biti razgovora o njihovoj visini i celishodnosti, i produžilo se pri sastavu budžeta za 1934/35.

Stvarna redukcija rashoda u novom predlogu budžeta iznosi 511.000.000 dinara.

Sve te redukcije, gospodo, provedene u stvari za jedva dve i po godine, posmatrane u odnosu prema budžetu za 1931/1932 godinu, u toku koje nas je kriza najjače pogodila, predstavljaju jedan ukupni napor od preko 4 milijarde dinara, — 4 milijarde i 200 miliona u okrugloj cifri. To znači više od 30% našeg državnog budžeta koji je bio na snazi 1931/32 godine.

U toku ovoga perioda, za vreme koga je tako odlučno sprovedena politika redukcije rashoda, nije se moglo izbeći da se katkad pristupi i onim drugim merama, da se pode putem iznalaženja povećanja ili zavodenja novih dažbina.

U tome smeru, u toku 1932/33 budžetske godine doneseno je nekoliko fiskalnih zakona. Globalno očekivani, a ne faktični realizovani efekat od tih fiskalnih mera, sprovedenih uporedo sa redukcijom državnih rashoda, ne iznosi ni 500 miliona dinara. Ako uporedimo taj efekat sa efektom kompresija od preko 4 milijarde dinara, onda ćemo imati najjasniju sliku o stvarnoj finansijskoj politici i nazorima odgovornih činilaca.

Kao što sam pomenuo, ovi zakoni, posmatrani kao celina, služe istome cilju koji se imao pred očima i prilikom sprovodenja svih navedenih finansijskih mera. Njihovo je bitno obeležje, da se državi omoguću nova sredstva, potrebna za uravnoteženje budžetskog predloga za 1934/35 godinu.

Ali, nije samo u tome njihovo opravdanje. Nije to jedini i najpretežnji razlog zbog koga je Vlada pristupila ovome nezavidnom poslu da u današnjim prilikama, kada se još oseća u punoj meri pritisak krize na sve privredne redove, pristupi ovim nepopularnim merama. Najveći deo odredaba sadržanih u ovome finansijskom programu — da tako nazovem ovih pet zakona skupa — potrebne su i neminovne iz razloga sasvim nezavisnih od makakvog finansijskog efekta. Ima već više od godinu dana kako sam naglasio potrebu korekcija u našem fiskalnom zakonodavstvu, korekcija koje, prema iskustvom utvr-

denoj praksi u poslednjim godinama, trebaju da omogućuće pravilnije, pravednije pa i moralnije raspoređivanje javnih tereta. Tome cilju, međutim, mora se težiti uvek, u svako vreme, u vreme prosperiteta kao i u vreme krize, jer to iziskuje javni moral.

Postojala je najzad i potreba da se kroz ovaj zakon provedu izvesne izmene koje bi omogućile finansijskom aparatu bolje i pravilnije funkcionisanje. Ima, dakle, odredaba koje nemaju uopšte nikakav fiskalni karakter, ali koje pri svem tom omogućavaju ispunjenje onoga vrhovnoga cilja kome naša finansijska politika gredi.

Iako nije na dnevnom redu budžetska rasprava, hoću da, u najkraćim potezima, prikažem budžetski plan i konstrukciju predloga budžeta za 1934/45 godinu, s pogledom na potrebu iznalaženja novih sredstava.

Pri izradi ovoga predloga budžeta za 1934/35 godinu, Kraljevska vlada pošla je od osnovnog principa, da taj predlog može biti samo manji od budžeta za 1933/34 godinu, koji je sada na snazi. I on je stvarno manji za 511 miliona od sadašnjeg budžeta, a ako se uzmu u obzir izvesne korekcije na teret onog automatskog povećanja, koje je moralo doći do izražaja u novom budžetskom predlogu, odnosno neuračunavajući kod izvesnih vrsta rashoda, ove rashode manji je za 267 miliona dinara. Do toga smanjenja došlo se je snažnom kompresijom rashoda, koja je izvršena kod svih budžetskih razdela i svih budžetskih partija materijalnih rashoda. Smanjenja su vršena od 5 do 50%. Preliminiranjem prihoda u budžetskom predlogu za 1934/35 godinu došlo se je — ostavljajući po strani prihode državnih privrednih preduzeća — do krajnje cifre od 6,400.000.000 dinara. To je cifra prihoda, sa kojom se moglo računati oprezno i na osnovu onoga zakonskog stanja, koje danas postoji.

Državni rashodi, međutim, u tom prvom većem i važnijem delu našeg državnog budžeta svedeni su na iznos od 6,914.000.000 dinara. Prilikom budžetske debate biće govora o tome po cenu kolikih napora se došlo do ove snižene cifre državnih rashoda. Da naglasim, ovoga puta, da ni jedno sredstvo, ni jedan način nije od vlade ostao neiskorišćen, da bi se ravnoteža između prihoda i rashoda u novom predlogu budžeta postigla do krajnje moguće granice samo putem redukcije rashoda. To se u potpunosti nije moglo postići, i zato je ostala jedna razlika između očekivanih prihoda, u narednoj budžetskoj godini i faktičkih rashoda, kod budžeta državne administracije od blizu 500 miliona dinara, za koju je trebalo obezbediti vanredna sredstva.

Našavši se pred tim neugodnim problemom, da treba naći vanredno pokrivenje za 500 miliona dinara, vlada se prvo zapitala: da li između onih prihoda, koji državi pripadaju po današnjim zakonskim osnovama, svi efektivno utiču u državnu kasu, da li se koji deo od tih prihoda ne izmiče na neki dopušten ili nedopušten način i ne utiče u državnu kasu na njenu štetu, i na štetu svih poreskih obveznika, koji svojim obavezama odgovaraju uredno i pošteno.

Zalibože, vlada sama sebi na ovo pitanje nije mogla dati negativan odgovor. Toga je bilo, toga ima, biće svakako i u budućnosti. Naše nastojanje mora biti samo da toga bude što manje. Zato je Kraljevska vlada odlučila da stvori sve preduslove; da se oni državni prihodi, koji danas ne utiču u državnu

kasu, a trebalo bi da utiču, privedu tome cilju.

Naša finansijska uprava pokazala je maksimum nastojavanja u ovome pravcu i pre ovih zakonskih predloga. Ona se budno starala da se državnoj kasi obezbedi maksimum prihoda koji joj pripadaju, činila je sve što je bilo u njenoj moći da naplata državnih dažbina bude efikasna. Pri svem tom, da bi uspela još i više, koliko iziskuju interes države i interes javnog morala, njoj su bili potrebni i zakonski instrumenti, jer čisto administrativni nisu bili dovoljni. Trebalo je korigovati i upotpuniti naš zakonski sistem, naročito o neposrednim porezima, popuniti mnoge rupe i rupice, i stvoriti na taj način našoj finansijskoj upravi siguran instrument, kojim će ona da vrši svoju delikatnu i nezavidnu zadaću.

Zato je, gospodo, u celokupnom ovom programu, sadržanom u ovih pet zakona: Zakonu o izmenama i dopunama u Zakonu o neposrednom porezu, Zakonu o neposrednom porezu na poslovni promet i Zakonu o poreskom oslobođenju lica sa devotora i više dece, poluga, oko koje se sve u stvari okreće. Zato su tim zakonskim predlozima od svih ostalih odredaba iz ovoga finansijskog programa i činjeni najveći prigovori. U tom finansijskom predlogu ciljana su naročito tri poreska oblika: Tečevina, društveni porez i skupni porez na poslovni promet. Najviše je, međutim, tečevina, dala povoda diskusiji i prigovorima. Šta je, međutim, u stvari? Tečevina je do sada, gospodo, po našem poreskom sistemu jedan, u neku ruku privilegisan poreski oblik. Privilegisan u tom smislu, što je utvrđivanje poreske osnovice po tom poreskom obliku ostavljeno skoro stoprocentno nahodjenju poreskih odbora, što kod toga poreskog oblika, za razliku od svih drugih, u najdelikatnijem poslu, t. j. pri utvrđivanju poreske osnovice nije bilo nikakvih fiksnih, pouzdanih i određenih kriterijuma, koji bi bili jednoobrazni za sve poreske obveznike i koji bi obezbedili bar delimičnu ravnomernost u oporezivanju, ravnomernost između pojedinaca i između pojedinih krajeva naše zemlje. Kod zemljarine za utvrđivanje poreske osnovice, službi, kao što znate, čist katastralni prinos, jedan krut i nepromenljiv kriterijum, nepromenljiv čak i u današnjim prilikama, tako da i najnepromenljivije privredne fluktuacije neizražavaju se u sistemu porezivanja. Ista je situacija, gospodo, i kod službeničkog poreza, gde je poreska osnovica utvrđena visinom prinadležnosti, koju svaki platežnik dobija, a koju ne može sakriti od poreske vlasti, jer mu porezu naplaćuje onaj koji mu prinadležnosti isplaćuje.

Ista je situacija, bar teorijski, i kod društvenog poreza, gde se porez odmerava i razrežuje prema bilansu, dakle opet prema jednom sigurnom kriterijumu pismenom i određenom. Drugo je pitanje: koliko su ti bilansi ispravni; o tome će biti govora malo dočnije. Približno ista situacija je, najzad, i kod kućarine, gde takode za utvrđivanje poreske osnovice ima jedan pouzdan kriterijum, a to je visina zakupa, koja se može kontrolisati ugovorima o zakupu. Ista je situacija i kod poreze na rente, gde u najvišem broju slučajeva plaća porezu sam dužnik. Kod tečevine, među tim, kao što sam već naglasio, situacija je potpuno različna. Kako se to praktično izražava sa gledišta državnih finansija? 500 miliona dinara prihoda od zemljarine, 200 miliona dinara prihoda od tečevine. Ta se ogromna razlika ne da pravdati nikakvim ekonomskim razlozima. Danas je jasno svakom da je ta pri-

vredna dekonjunktura najteže pogodila zemljoradničke proizvode i da je sledstveno, umanjeno nacionalnog dohotka od te privredne grane — zemljoradničke najosetnije. Vrlo je osetno umanjeno i kod onih privrednih grana koje su podvrgnute oporezivanju tečevinom, ali i površno statističko ispitivanje uverice nas ipak, da je nacionalni dohodak od onih privrednih grana, koje su podvrgnute tečevini, manje pao, nego što je slučaj kod nacionalnog dohotka od zemljarine. Sem toga, takav statistički pregled pružiće nam dokaza, da je i danas još uvek ukupan nacionalni dohodak kod ovih privrednih grana veći za nekoliko procenata, nego što je nacionalni dohodak kod poljoprivrede.

Gospodo, to je prvi momenat, na kome se mora zaustaviti pažnja odgovornog Ministra, koji ima podjednako važnu dužnost da se brine o ubiranju državnih prihoda i takođe da se stara da ti prihodi budu pravično raspoređeni na poreske obveznike. Daleko bi me odvelo razlaganje kako su i tih 200 miliona dinara prihoda od tečevine raspoređeni na pojedine obveznike i na pojedine krajeve. Ali je potrebno, i za momenat dovoljno je, naglasiti da postoji ogromna neravnomernost, da postoji vapajuća nepravda u odnosu tereta, kome su podvrgnuti često puta ekonomski slabiji pojedinci prema drugima, ekonomski jačim.

Naše nastojanje, da pribavimo zakonske instrumente da tome zlu potražimo leka, nije više rezultanta jednog političkog pravca u finansijama, koliko postulat i diktat savesti i najelementarnijeg shvatanja pravde i morala.

Sasvim je sa razlogom postavljeno pitanje među vama i u javnosti, a nije maločas propustio da ga postavi i vaš izvestilac: da li je Ministar pošao pravim i najboljim putem da dođe do toga cilja, do oživotvorenja u punoj meri socijalne i fiskalne pravde u našem fiskalnom sistemu, ili će to nastojavanje i taj način na kome se Ministar zaustavio, podbaciti? Da budemo odmah na čisto. Ja nemam iluzije da s ovim merama, koje se u ovom zakonu predviđaju, da će postići sto-percentni rezultat. On se neće moći postići. Takav rezultat kod jednog poreskog oblika ove vrste uopšte nije ni moguće postići. Nije ga dosad postigla ni jedna država, i ako većina evropskih država, naročito država kulturnijih i privredno razvijenih no što smo mi, ima u svome sistemu mnogo efikasnijih i drastičnijih sredstava za suzbijanje takozvanih poreskih defraudacija i za pronalaženje pravoga osnova za oporezivanje. Dok je sveta i veka biće nepravilnosti, biće poreskih utaja. Samo, tu ne možemo naći ni razloga ni utehe da ostanemo skrštenih ruku. I birajući mere da tome doskočimo, da onemogućimo poreske utaje, na prvom mestu da obezbedimo pravilno i ravnomerno razrezivanje poreze, na drugom mestu, mi se moramo ravntati prema celokupnom onom sklopu prilika i okolnosti, sa kojima mora da računa odgovorni upravljač državnih finansija. Ove okolnosti su često puta sitne i beznačajne, ali one za krajnji rezultat znače vrlo mnogo. I ova mera § 7 zakonskog predloga, rezultanta je svih tih okolnosti, sa kojima Ministar mora da računa. Možda da nas od donošenja novog poreskog zakona razdvaja ne svega četiri godine, nego deset godina, i da nije nastala privredna kriza baš neposredno posle uvođenja u život toga poreskog zakona, možda na kraju da je i činovnički zakon onemogućio da se u poreskoj struci steče veći broj ljudi, sa višim stručnim i opštim kvalifikacijama, možda se uopšte ne bi ni ukazala potreba da § 7 dođe u ovaj zakonski projekat.

Možda bi se onda, i bez toga, drugim putevima; svakako saglasnim opštim principima sadržanim u odredbama sadašnjeg Zakona, koje su i danas ostale nepromenjene, uspelo da se postigne isti rezultat. Ali gospodo, u praktičnom radu, u radu koji je sav i svakog momenta ispunjen najtežom odgovornošću, odgovornošću ne samo za pojedine čisto resorne akte, nego i za ceo jedan red stvari i, možda, da i težu reč upotrebim, ceo jedan poredak, koji zavisi vrlo mnogo od stanja državnih finansija, u takvim okolnostima mora se voditi računa o onom što jeste, o stvarnosti koja je pred nama, a ne o onome što bi pod ovim ili onim uslovima trebalo da bude.

Odgovorni upravljač državnih finansija uvek, a pogotovu u današnjim prilikama, mora i u ispunjenju ovoga dela svoga zadatka, u poslu ubiranja državnih prihoda, da računa sa onim živim materijalom, koji treba da posluži kao njegovo sretstvo za ostvarenje državnog budžeta.

Nije se lakā srca prišlo ovome, ne zato što je sama stvar po sebi takva da dovodi u pitanje egzistenciju ljudi, ne zato što cela ova stvar počiva na ideji: država i samo država i država pre svega. Ne. Jer u ovoj odredbi sadržan je i maksimum obzira prema poreskim obveznicima, kojima će, po mom iskrenom i dubokom uverenju, u krajnjoj liniji i posle izvesnog vremena, ove odredbe koristiti više nego državnom fisku, jer je kod našeg naroda, kao što znate, osećanje pravde usadeño duboko u srce, više možda nego i jedno drugo osećanje. Ovim merama pristupljeno je, dakle, ne zbog nekih specijalnih, momentanih teškoća, nego zato što je u današnjim prilikama potrebno štediti poreskog obveznika, i njegovo unutrašnje osećanje, da mu se ne traži više nego što on može platiti.

Iz razloga psiholoških mi bismo sami više voleli da smo donošenje ovakve odredbe mogli donekle i odložiti. Prigovor na kome se najviše insistiralo kod ove zakonske odredbe jeste, da se njom krši i ukida princip samooporezovanja. U stvari nije tako. Princip samooporezovanja nije ovom zakonskom odredbom ukinut, jer težište celog posla na razrezivanju tečevine ostaje i dalje na poreskim odborima. Umeta je samo jedna korekcija, jedno ublaženje principa samooporezovanja time, što je utvrđen poreski minimum, ispod koga se ne može ići. Međutim, kao što ste videli iz zakonskog teksta, kao što vam je to objasnio i vaš izvestilac u toku rasprave, u želji da se ova zakonska materija reši sporazumno sa članovima Finansiskog odbora, učinili smo jom jednu krajnju korekciju. Predvideli smo mogućnost snižavanja za osnovicu čak i ispod tog minimuma. Razume se, uz uslov da poreski obveznik dokaže da njegov stvaran prihod za ovo oporezovanje ne doseže taj minimum. Na konkretnim primerima, koje je izneo vaš izvestilac, vi ste videli da taj minimum nije tako strašan i da on neće pogoditi u živac većinu poreskih obveznika, naročito onih najmanjih, ekonomski najslabijih, prema kojima se iz socijalnih obzira mora voditi najviše računa. Moje je uverenje da će vrlo značajan procenat poreskih obveznika tečevine po ovom sistemu imati poresku osnovicu manju, i prema tome platiti poreza manje, nego što je do sada plaćao; dok će drugi, takode vrlo znatan procenat, plaćati onoliko koliko je i do sada plaćao; samo će stvarna manjina, možda baš najjačih poreskih obveznika, platiti nešto više. Globalni efekat, koji na taj način treba da bude obezbeđen za državnu kasu, izneće prema predviđanjima — oko

stotinu miliona.

Drugi deo materije ovog zakonskog predloga odnosi se na društveni porez i na skupni porez na poslovni promet. Sve odredba, koje se odnose na ova dva poreska oblika, imaju, kao u slučaju tečevine, jedino za svrhu, da omoguće bolji, pravedniji i pravilniji razrez poreza. Kod društvenog poreza, mi smo naročito tražili da nam se u zakonu stvori mogućnost za pravilno istraživanje poreske osnovice, za unošenje potrebnih korekcija u bilans, jednom rečju za utvrđivanje iskrenog bilansa i iznalaženje pravog dobitka preduzeća.

Koliko je to diktat onih načela, kojima se mi rukovodimo u našoj finansijskoj politici, to je i diktat čisto ekonomskih obzira, koji se naročito danas, u vremenu privredne depresije, ne mogu ni za trenutak zanemariti. Kod skupnog poreza na poslovni promet, naročito je važan obzir da se pravilnim i ravnomernim oporezivanjem kod ovih preduzeća stvore i normalni odnosi za konkurenciju na tržištu. Radi toga je zakonskim predlogom uvedeno obavezno fakturiranje. Unoseći ove zakonske izmene u naš projekat, mi smo u stvari odgovorili željama mnogih privrednih korporacija koje su se u tu svrhu obraćale vladi. Bilo je ispravnih poreskih obveznika, koji su skupni porez uvek pravilno zaračunavali, a bilo ih je opet koji to nisu učinili. Otuda odmah nemogućnost konkurencije. Da bi se takva nelojalna konkurencija onemogućila, predvideli smo obavezno fakturiranje, koje će svaki ispravan i pošten poduzetnik i obaveznik toplo pozdraviti.

O drugim odredbama koje su sadržane u poslednjim paragrafima projekta, ja ću imati prilike da se izjasnim, kad odgovarajući zakonski predlozi budu stavljeni na dnevni red. Iz zakonskog predloga o taksama i trošarinu mogu u kratko da naglasim, u vezi sa onim što sam napred kazao, da očekujem vanredni prihod od 180 do 200 miliona dinara. Osim toga vanrednog prihoda, u predlogu finansijskog zakona, koji treba da stupi na snagu sa početkom budžetske godine, predviden je i jedan privremeni osobeni izvor, vanredni doprinos od 1% na sve privatne, državne nameštenike, koji treba da upotpuni efekat iz ova tri fiskalna zakona. Na taj način imalo bi da se obezbedi izvršenje budžeta, odnosno da opravda budžetski predlog za 1934/35 godinu, koji je, kao što je poznato, zasnovan na predviđanju prihoda od ovih zakonskih predloga.

Pre nego što bi završio, gospodo, dozvolite mi da se sa još nekoliko reči vratim opet na ovaj zakonski predlog, koji je prvi na dnevnom redu. Ne sadrži on samo teške i nepopularne stvari. On sadrži i olakšanja, koje je Kraljevska vlada predložila, ne iz razloga makar kakvog političkog oportuniteta, nego zato što je smatrala da su i ta olakšanja potrebna u celom ovom sistemu zato što se samo na taj način može u potpunosti izraziti ono osnovno shvatanje i gledište Vlade, kojim se ona inspirisala, a to je, da se u kući napravi red i da se u zakonodavstvo unesu sve korekcije onih odredaba, koje su do sada davale rdave rezultate, kako bi se omogućilo bolje i pravednije oporezovanje. Zato je uneta jedna olakšica koja će svakako biti dobro pozdravljena od velikog broja najsiitnijih poreskih obveznika tečevine, sitnih zanatlija u selima malim mestima, za koje je predviđena paušalna tečevina. Ovo je predviđeno da bi se i njima pomoglo da svojoj građanskoj dužnosti odgo-

vore sa jednim minimumom, koji država od njih traži, a koji se kreće između 60—120 dinara godišnje, a sa druge strane, da bi se olakšao rad poreske administracije,

Predviđeno je takođe olakšanje u službeničkom porezu kao porezu na kućnu poslugu, koje se sastoji u tome, što se porez, umesto plaćanja po dosadašnjem sistemu, izmiruje putem naročite poreske karte koja se uzima jedanput za godinu.

I, najzad, najznačajnije je olakšanje koje je predviđeno u pogledu obročnog plaćanja dugovane poreze. Predviđen je rok od 11 godina za izmirenje dužnih poreza do konca 1932 god. Ova odredba inspirisana je koliko željom da se olakša poreskim obveznicima, naročito obveznicima zemljarine i u onim krajevima gde se teret tog poreza najviše oseća, toliko i radi toga, da se i u poreskoj administraciji napravi red, da se kako poreski obveznici, tako i poreski činovnici stave u mogućnost da znaju dokle se u kojoj godini u traženju naplate dugovane poreze može ići. Stoga je ovaj sistem svakako pravedan i koristan. (Glasovi: Vrlo dobro!)

Završujući, želim još jednom da naglasim: ovaj finansijski program, ako bude prihvaćen, i ako prilike budu omogućile da on bude u život uveden onako kako treba, onda taj finansijski program predstavlja zaista završnu fazu u našim nastojanjima da obezbedimo budžetsku ravnotežu, predstavlja krunisanje dosadašnjih napora da se naše državne finansije postave na sigurne i solidne osnove. Taj cilj, međutim, ne treba posmatrati sam za sebe, nezavisno od drugih tendencija i napora, koji idu dotle da moraju biti predmet staranja odgovornih upravljača. Kada taj cilj bude postignut, biće istovremeno ispunjen i najveći deo preduslova, da se pristupi politici fiskalnih rasterećivanja. O toj težnji naše finansijske politike već smo imali prilike da govorimo. Da nismo ostali na praznim rečima dokaz su svi oni naponi, koji su od strane Kraljevske vlade činjeni da se u kući zavede red, da se naš budžet jednom pojavi u potpunoj i stvarnoj ravnoteži, da bi se posle pristupilo merama za snižavanje javnih nameta, razume se, u okviru drugih reformnih mera, koje bi se paralelno na strani državnih rashoda imale povesti i sprovesti. (Odobrovanje i pljeskanje).

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ovu sednicu sad prekidamo i nastavićemo je danas tačno u 16 časova.

Sednica je prekinuta u 12.15 časova.

Nastavak sednice u 16.15 časova.

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Gospodo narodni poslanici, nastavljamo sednicu sa prvom tačkom dnevnog reda: Pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o neposrednim porezima, Zakona o skupnom porezu na poslovni promet, Zakona o porezu na neženjena lica i poreskom oslobođenju lica sa devetoro i više dece.

Ima reč narodni poslanik g. Ivan Mohorič.

Ivan Mohorič: Gospodo narodni poslanici, kad su svršeni izbori za ovu Narodnu skupštinu, razvili smo program svog budućeg rada u Skupštini, u kojem smo među ostalim tačkama izneli kao jednu programnu tačku i reformu administracije i poresko rasterećenje naroda, jer se već tada osećala u pri-

vredi jedna osetna dekonjunktura prema godinama prosperiteta koje su prethodile. Taj program je bio i ostaje jedan od osnovnih linija, baza našega rada i našeg političkog dejstvovanja. Ali jedva se sastala novo izabrana Skupština u ovom Domu, sa najboljom željom i namerom da pristupi postepenom izvodenju ovoga svoga programa, kad su veliki događaji u svetu, van granica naše države, iz temelja potresli i uzdrmali sve privredne odnose, izmenili u veliko uslove rada u svetskoj privredi, pa postavila i nas sasvim neočekivano pred vrlo komplikovane i teške privredne i finansijske probleme. Ovi problemi od tada pa do danas ostali su na dnevnom redu, i oni u punoj meri apsorbuju sav naš rad, svu našu pažnju, oni zahtevaju krajnje napore da savladamo tu situaciju, koja je, tako reći, preko noći nastupila pred nas, koja je zahvatila sve redove a iz koje još do danas nismo mogli da nademo potpuni izlaz. Autar-kična politika naših suseda, nezapamćeni slom američkog prosperiteta i carinski rat sviju protivu svima u Evropi, doveo je i našeg seljaka u situaciju da je izazvana potreba intervencije države. Ovo pitanje je preko godinu i po dana stajalo na dnevnom redu naših rasprava te je tek u poslednje vreme na kompromisan, ja mislim u ovim prilikama i situaciji, na najbolji i potpuno zadovoljavajući način rešeno. Ali privredna depresija nije ostala i bez posledica po državne finansijske. Dok godina budžetska 1930/31 još pokazuje suficit u državnom gazdinstvu, naredne godine, počev od 1931 god. na ovamo, sve zaključuje svoje godišnje račune sa deficitom.

Morali smo da konstatujemo i to da, pored sviju napora Kraljevske vlade i resornog Ministra finansijske, taj deficit ne samo da nije mogao biti savladan, nego je uzeo i jednu progresiju i veliki porast. Od prvih 400 000 000 dinara popeo se u prošloj godini na 753.000.000, dakle na 3/4 milijarde dinara.

Pre podne imali smo priliku da čujemo g. Ministra finansijske, koji nam je u ciframa prikazao borbu Kraljevske vlade i sve napore, koji su učinjeni, da se savladaju teškoće, pred koje smo bili iznenada u svojoj težini i krutosti postavljeni a koje su nastupile kao posledica svetske ekonomske krize. Svaki, ko hoće objektivno da oceni situaciju, mora da oda priznanje ovim naporima koji su učinjeni, jer su izdatci reducirani u ukupnoj sumi od cirka 4.200.000.000 dinara. Nije bila mala stvar postići i sprovesti tolike redukcije, reducirati administrativni aparat, a opet, na drugoj strani, osigurati njegovo redovito funkcionisanje, kako je to iz viših državnih obzira potrebno.

Gospodo, svi znamo koliko rada, koliko nacarta, koliko preko potrebnih mera je moralo biti odloženo na bolja vremena, da bi se ta redukcija mogla sprovesti, da se ova ušteda postigne. Mi svi znamo, da je i tu bilo žrtava i da su, u mnogom obziru, baš oni, koji su pretstavnici i državne administracije ovde bili na redu da podnesu te žrtve u najjačoj meri. Međutim, mi svi znamo, da taj posao ni iz daleka nije svršen, da ćemo morati, pored svih obzira kojima se rukovodimo, da taj rad nastavimo, a to će biti iduća etapa rada Finansijskog odbora, koji će, ja mislim, možda još ove nedelje, a sigurno iduće nedelje otpočeti rad. Mi ćemo se morati ovde naročito boriti protiv one tendencije koja se u poslednje vreme ispoljava i to je povećanje budžeta, koje je nastupilo kao jedna automatska posledica postojećih, važećih zakona.

Ja mislim da smo svi dobro zapamtili konstataciju gospodina Ministra finansijske da je od kompresija, koje je postigao u izdacima, od prilike 511 miliona dinara, došla do izražaja kao efektivna ušteda za jednu godinu samo jedva polovina t.j. nekih 250 miliona dinara.

Finansijski odbor, postavljen pred zadatak kada su mu predloženi nacrti pet zakona o izmenama i dopunama našeg poreskog sistema, video je na jednoj strani svu težinu privredne situacije u zemlji a na drugoj strani video je nepobitnu činjenicu državnog deficita koji je u stalnom povećanju, i on je morao da traži da stvori srednji put između ova dva pola: da zadovolji u izvesnoj meri smanjene potrebe fiska a i na drugoj strani da, po svojoj najboljoj sposobnosti i uvidavnosti, vodi računa o privrednoj situaciji u zemlji. Mi svi znamo, a naročito oni koji često izlaze na teren i oni koji žive u neposrednom stalnom dodiru sa privrednim redovima, koliko je teška situacija. Ni jedan od članova Finansijskog odbora nije zatvarao oči pred tom teškom situacijom i duboko smo bili svesni velike odgovornosti koja pada na nas kada ulazimo u raspravu ovih nacrti poreskih zakona. Imali smo različite poglede na to kako da se stvore novi izvori prihoda koji su državi potrebni. Ali u jednome bili smo saglasni, a to je, da je jedini izlaz iz današnje situacije samopomoć a to znači doprinošenje žrtava iz sopstvenih sredstava, namaknuće prihoda iz sopstvene snage, iz snage otpornosti koja je potrebna da savladamo još poslednju etapu privredne depresije u kojoj se nalazimo.

I zato smo ušli, u stvarnoj saradnji, u jednu objektivnu ocenu ovih projekata koji se nalaze pred nama. I u jednoj stvarnoj kritici i pozitivnoj saradnji, koja je trajala preko dva meseca, mi smo podvrgnuli sve predložene nacerte jednoj detaljnoj analizi, ocenili svu težinu i u toj saradnji postigli smo i znatne uspehe. G. Ministar finansijske nije se oglašio o našu kritiku. On je nastojao da nam što više izide u susret, da prilagodi projekte zakona onim opravdanim prigovorima, vodeći računa o svima našim napomenama.

I tako, ja držim, da smo ovim izmenama i dopunama postigli jedan rezultat, koji treba da se objektivno oceni kao prihvatljiva kompromisna linija između ova dva velika interesa tj. između potrebe fiska i sposobnosti plaćanja oslabljene privrede u našoj zemlji.

Finansijski odbor bio je u punoj meri svestan svih posledica smanjenja potrošne sposobnosti narodne krize i strogo je vodio računa o tome koliko daleko može da ide u toj situaciji da se podnesu nove žrtve i da se raspodele oni tereti koji su neophodno potrebni da se održe državne finansijske u ravnoteži. Mi smo zato u prvom redu cenili i rasmotрили mogućnost da li se ne bi moglo odnosno koliko bi se daleko moglo u okviru već postojećih zakona i njihovih odredaba jednim poboljšanjem administracije i drugim merama postići izvesno povećanje prihoda. Ja ću ovde da spomenem u tome pogledu porez na poslovni promet. Tu je uнета jedna odredba, koja može biti pojedincu laiku izgleda sasvim sporednoga značaja, ali koja će omogućiti da se izvede tačna kontrola o plaćanju ove vrste poreze i ja se nadam da će na osnovu ove reforme g. Ministar finansijske od ove vrste poreze dobiti ono, našta smo mi s obzirom na današnji smanjeni obim poslova

računali, a to je nekih 600 miliona dinara. On je to već eskontirao, jer vidimo da u idućem budžetu državnih prihoda povećava prihode od poreze na poslovni promet na okruglu sumu od 100 miliona dinara.

Druga velika stvar, koja nas je mnogo interesovala, i koja je bila predmet rasprave u Finansijskom odboru, bilo je pitanje poreskih zaostataka. Mi svi znamo da današnja vremena nisu naročito povoljna za mobilizaciju ovih zaostataka s obzirom na to, da mnogi poreski obveznik koji bi želeo da udovolji svojim obavezama, ne može da mobilizira i raspolaze svojim rezervama, koje je u tome vremenu uštedeo i uložio u novčane zavode i mi smo u toliko više zahvalni Kraljevskoj vladi što je imala toliko odlučnosti, da to pitanje iznese pred nas, da se u pozitivnoj zakonskoj formi reši, jer je to pitanje vanredno važno političko pitanje kao i za moral poreskih obveznika. Ono je za mene važno isto toliko kao i pitanje regulisanja seljačkih dugova. Dakle usvojene su dve grupe zahteva i time se izašlo u susret ukoliko su se u okviru postojećih zakona uopšte mogli da povećaju prihodi za pokriće tekućeg državnog deficita, da se omogućiti sastav idućeg budžeta kod koga je ostala suma od cirka 570 miliona dinara nepokrivena.

Ja mislim, da nema nikoga među nama koji bi mogao ozbiljno da prigovori onoj tezi koju je razvio g. Ministar finansija jutros pred nama i da prigovori onome cilju, za kojim ide, onome zadatku, onoj devizi koju je naveo kao glavni motiv predložene poreske reforme. To je popunjavanje poreskih praznina, suzbijanje izigravanja i onemogućavanje defraudacije. On može da bude uveren da će ga Narodna skupština, ili bar njena većina, uvek u tom pravcu i na tome poslu najsvesnije po svojim mogućnostima da pomogne, da bi u punoj meri uspeo da zaista svaki poreski obveznik udovolji svojoj zakonskoj dužnosti. Mi smo kod pitanja tečevine koje je bilo težište kritike i debate u Finansijskom odboru, naglašavali da nije ni potrebna izmena zakona, naročito uvođenje jednog poreskog minimuma, jer smo smatrali da sadašnji zakon daje sve elemente koji su potrebni za iznalaženje prave poreske osnovice i da jedan dobar aparat može da nađe pravu poresku osnovicu i da državi one prihode, koje iz te osnovice tečevine od privrednika i samostalnih zvanja može da očekuje. I g. Ministar finansija, kako smo jutros čuli, potpuno se složio sa ovim gledištem ali on mora da računa sa administracijom, onakvom kakvu ima, pa i mi moramo da se pomirimo sa tom činjenicom. Naročito možemo da se pomirimo u toliko pre što znamo da je svom energijom g. Ministar finansija nastao da tu administraciju poboljša i da njen rad što bolje izgradi i na taj način omogućiti i poresko razrezivanje u vidu ravnomernog raspodelivanja poreskih obveza. Ja u tom pogledu naročito cenim onu veliku reformu koja je sprovedena novim predloženim zakonom, a to je odredba o paušaliranju zanatlija na selu i u manjim krajevima što će biti za 80% poreskih obveznika jedna znatna pogodnost. Ja mislim da će paušalovanje u mnogim krajevima značiti jedno izvesno povećanje prema onome što su plaćali do sada. Biće to sigurno i u našim krajevima, u Dravskoj banovini. Ali ako cenimo da otpada svaka prijava i sva procedura pred Poreskim odborom, da otpada svaka opasnost svakogodišnjeg povišavanja ovih tereta, pa i žalbe Reklamacionom odboru i t. d., onda ja mislim da svaki mora dati prednost ovome paušaliranju, što je ujedno veli-

ka dobit za samu administraciju, pa prema tome i za sam fiskus. Kod ostalih obveznika Finansijski odbor nastojavao je prvo da očuva princip samooporezivanja i raniju kompetenciju poreskog odbora i najzad kad je postavljen minimum da on kod toga ne izazove da neki obveznik bude pogodan automatskim porezivanjem po minimalnoj stopi, da ima osećanje da mu je učinjena nepravda. I postignut je sporazum i u tom pogledu da onaj koji nema tih prihoda od samostalnog zvanja, i koji može to da dokaže, da može da se žali Reklamacionom odboru, a taj Reklamacioni odbor dužan je da sasluša mišljenje Poreskog odbora i da donese svoju odluku na osnovu toga.

To je ona kautela koja je bila potrebna i gde je pokazao g. Ministar finansija svoju uvidavnost a jutros izjavio da ne kani da bude u nekom ostalo osećanje nepravde, kad je uspeo da dokaže pravu istinu. Svako će da bude oporezovan onako kako to njegovi prihodi stvarno omogućavaju.

Mene je umirila izjava g. Ministra finansija koju je dao pre podne: da treba štediti poreske obveznike, da im se ne traži više no što su oni sposobni da plate. Mene je mnogo umirilo i to kad sam čuo, da je on sam želeo da odgodi uvođenje ovakve uredbe i ovakvih odredaba, ali da mu njihovo uvođenje diktira nužda vremena i da je samo pod tim imperativom morao da se reši da i u sadašnje vreme, kad kriza nije još prestala, donese ove nepopularne reforme. Ima samo jedna rezerva, koju bih hteo ovde da učinim a to je ta: da koliko bude zbog ovih reformi, koje se sada sprovode, povećana poreska osnovica u ime državnog poreza, da g. Ministar finansija vodi računa kad bude odobravao stopu samoupravnih poreza da zbog tih poreza i zbog njihove mehaničke primene na povećanje osnovice državnog poreza ne bude teret koji pada na pojedine poreske obveznike preterano veliki. Ja mislim da će se sa ovom rezervom o kojoj sam uveren da će g. Ministar finansija u praktičnoj primeni i sprovođenju zakona u praksi voditi računa, da će se postići to, da celokupni fiskalni efekat ne bude onakav kakav se u prvom momentu zamišljao i koga su se mnogi bojali.

Gospodo narodni poslanici, obzirom na prilike u kojima se nalaze državne finansije, obzirom na situaciju u kojoj se nalazimo danas u političkom pogledu, diktirala nam je kao jedina moguća ova finansijska politika, politika samopomoći i sopstvenih napora i doprinošenja žrtava da održimo u ravnoteži naše državne finansije i da omogućimo redovno funkcionisanje državnog aparata i celokupne državne administracije; obzirom na to da je u poredenju sa prvobitnim predlogom postignuto u toku rasprave u Finansijskom odboru mnogo bitnih izmena, da su stvorene kautele i da imamo važnih izjava g. Ministra finansija u pogledu praktičnog sprovođenja ovih poreza, ja sam rešen da glasam za ovaj poreski zakon. (Odobranje i pljeskanje).

Potpretседnik dr. Kosta Popović: Ima reč narodni poslanik g. Miloš Dragović.

Miloš Dragović: Gospodo narodni poslanici, predloženim nizom odredaba ovih zakona, hoće se da izravna naš državni budžet za narednu godinu, jer se pokazalo da nam prihodni svakodnevno, iz dana u dan, iz godine u godinu, pomanjkavaju.

Jugoslovenska narodna stranka nije za to, da državni budžet bude u deficitu, Jugoslovenska narodna stranka ne želi takav haos u državnim finansijama, ali

smatra da treba učiniti sve moguće žrtve na strani rashoda državnog budžeta, pa tek onda da se pribegne ovoj krajnjoj meri povećavanja prihoda, a poglavito povećavanja neposrednih i ostalih oblika državne poreze. Vi vidite najbolje kakva je situacija u zemlji. Poznajete vrlo dobro stanje kao narodni poslanici, jer ste u neposrednom kontaktu sa narodom, i dolazite do ovih činjenica: upropašćen seljak, ruiniiran zanatlija i trgovac, nad kojima visi fantom stečaja svakodnevno. To su sve činjenice, gospodo, istinite, koje se ne mogu gledati kroz prste više. Kolike su dažbine nametnute seljačkom staležu, vidi se po svakodnevnim jaucima njegovim od egzekucije i od prisilnih prodaja. Ta okolnost dokazuje ne da oni imaju pa da ne plaćaju, nego da u istini nemaju. Vi znate vrlo dobro kada pogledate onaj njihov krvavi znoj i neprospavanost od ranoga jutra do mrkloga mraka, koji te porodice ulažu ogromnim naporima, da bi mogli održati sebe i svoje u najskromnijem životu; kada slušate te njihove jauke, i kada biste ih zaista čuli, ja sam uveren, Gospodine Ministre finansija, da biste i vi morali s njima zajaukati. (Čuje se: Tako je!) Oprezovali ste ga državnim porezom u doba, kada su cene njegovih proizvoda bile visoke i njegovi prihodi vredeli, te samim tim, iz toga fakta, vidi se da su mu državni nameti veliki. U tom vremenu velikoga oporezivanja i današnjeg katastrofalnog pada njegovih proizvoda, formirali ste banovine i uz tako teške državne poreze udarili ste nov namet na vilajet, na tako upropašćeni stalež, udarili ste na njega novi namet pod vidom banovinskih prireza. Stvorili ste, gospodo, novim Zakonom o opštinama takve poslove opštinskim upravama, da i one moraju udarati namete na građane za podmirenje svih svojih potreba i izvršenje svega onoga što im je tim zakonom stavljeno u dužnost.

Dalje, da predem na zanatlije. I to je jedan stalež, koji je vrlo važan faktor u državi. Pustili ste u zemlju inostranu robu, tako da i saveznici naši vrše danas svoj demping u našoj zemlji, naročito što se tiče obućarske industrije. I danas imate tu žalosnu činjenicu, da oko 40.000 porodica obućarskih gladuju, jer su ruiniрани radom jedne inostrane firme. A kada biste pogledali i videli, da sama ta firma, koja je upropastila tolike naše porodice, plaća svega 100.000 dinara neposredne poreze, a od 40.000 obućarskih porodica, koliko ih je upropašćeno radom ove inostrane firme, plaćala bi svaka najmanje po 100 dinara godišnje i tako, ne bi upropastili ove naše ispravne građane, a državni prihodi predstavljali bi jednu razliku za državnu kasu od 3,900.000 dinara više nego danas. Ne smemo se, dakle, žaliti da nam defraudiraju porezi, nego nam defraudiraju poreski objekti, gospodo.

Gospodo, da predem na trgovački red koji se u najmanju ruku danas nalazi u neizdržljivom položaju. To je najblaže rečeno. Ja mislim da će me i predstavnik Trgovačke komore u tome podupreti, jer ti ljudi, usled oskudice potrošača i nagomilane robe, plaćaju carine i interes tako da ne mogu nikad da odgovore svojim obavezama, ma da imaju vrlo velika skladišta svoje robe za prodaju, ali bez kupaca. Ne može se ništa bolje reći ni za industriju mada je njoj država ipak poklonila neku pažnju, da bi stvorila nacionalnu industriju, ali nažalost moram priznati da se i tu stvorila neka anomalija, jer dok naši bogataši koji poseduju veliki portfelj državnih vredućih papira beže

s njima u inostranstvo od kamata, dotle inostrani kapital pod maskom domaćih preduzeća uvlači se i radi sa 200% zarade i sa tom zaradom beži preko granice naše zemlje.

Dakle ovako pobrojani staleži danas moraju da pokriju 511 mil., koliko se traži da se izravna državni budžet. Da li ne bismo mogli da pokušamo, da potražimo neke rashode i redukcijom njihovom da ublažimo veličinu ove cifre koja treba da se naplati kod neposredne poreze. Vrlo lako može. Da izbrišemo one velike nepotrebne, izmišljene i izlišne dijurne; da izmenimo Zakon o državnim računovodstvu, jer je to veliko zlo zbog toga što imate ovakve činjenice. Ministarstvo šuma i rudnika gazduje u svome resoru a Ministarstvo saobraćaja u svome. Ministarstvo šuma prodaje željezničke pragove po Zakonu o državnim računovodstvu od 18—28 dinara jedan komad i to privatnim licima. Sad Ministarstvo saobraćaja kupuje od tih istih privatnih lica te pragove i na istom mestu po 48—58 dinara komad.

Ja vas, gospodo, pitam, nije li to skandal u državnom gazdovanju? Mesto da Ministar finansija sam vodi državno gazdinstvo i upravlja državnim finansijama, mi smo izmislili da pojedina Ministarstva gazdaju po svome nahodenju a po Zakonu o državnim računovodstvu, koji nije ništa drugo nego zaplet odredaba, nejasnih rečenica i predviđanja strahovitih u glomaznosti da se prosto ne zna da li je ko pošteno svršio jedan posao ili nije.

Drugo što nas mora zabrinuti to je da danas u činovničkoj hijerarhiji ima ljudi koji primaju po 5—6 plata (*dr. Milan Metikoš*: I dvanaest!) Ja ne znam za dvanaest ali znam da ih ima koji primaju po 5—6 i smatram ako jedan činovnik prima za jedan posao svoju platu, on mora da bude u svojoj kancelariji i na svome poslu. Zašto onda prima platu na drugom mestu kad tamo ne radi usled fizičke nemogućnosti a šta li tek radi kad ima takvih 5—6 mesta.

Mi se danas nećemo ni malo prevariti ako tvrdimo da većina poreskih obveznika u državi ne plaćaju porez od svoje zarade nego da 70% poreskih obveznika plaćaju porez i ostale dažbine iz svoje sopstvene imovine. To je, gospodo, neoborivi fakat jer inače ne bi izgledalo stanje ovakvo kakvo jeste. I danas, mesto da se podiže vera i uverenje kod naroda, koji snosi državne dažbine, da će se onaj njegov znoj pravilno upotrebiti za državne svrhe, za dobro države i njegovo, vi vidite ove svakodnevne nesrećne naše afere i korupcije, ove slučajeve da pojedinci po nekoliko plata primaju a pri tome su na vrlo visokim položajima. Ne zaboravite još i to da u ovoj državi ima nekoliko banova koji zidažu kule po Primorju, da ih ima koji kupuju kuće u Beogradu. E pa, brate, ako taj ban treba da reprezentuje, ne može podizati kule i kuće na račun ovoga naroda, na račun ovog jadnog ogolelog naroda.

Drugi luksuz koji smo sebi dozvolili jeste da imamo četiri ministra bez portfelja, a dva ministra sa po dva portfelja, te će tako doći da sutra imamo još dva nova mesta, i još dva nova ministra koji treba da popune prazne resore. Ja razumem da bude jedan ministar bez portfelja, ali da budu četiri ministra bez portfelja, to ne razumem, naročito ne razumem danas, kada se trudimo da i poslednju paru uštedimo, da ne bismo i dalje opterećivali našeg poreskog obveznika. Jer narod koji vidi i koji zna kako i na koji se način gazduje, ja mislim da on sa jednim vrlo

velikim nepoverenjem gleda u rad poreskih organa, koji od njega, kad milom a kad nema i silom uteruju te državne prihode. Tu skoro, u doba kada su iznošene devojačke spremlje, prodavani kotlovi i sve ono što je neophodno za jednu seljačku kuću, našlo se u ovoj zemlji takvih ljudi koji su omogućili poreznicima da mogu dobiti pomoć za odelo od 1500.— dinara i od 1200.— dinara. I sada se sa pravom narod pita: zar je i meni skinuta košulja da se obuče taj poreski činovnik od moga znoja koji ima platu.

Gospodo narodni poslanici, vaše je da razumete teškoće građana i državljana ove zemlje, da ih saopštite Kraljevskoj vladi, koja otuda treba da uzme ono što je najbitnije da bi mogla odmeriti ono što je najveće kao teret građana. Mi jesmo verni i odani podanici, mi jesmo svesni građani ove zemlje, gotovi da sa vama solidarno primimo i odgovornost, ali samo za onaj rad koji se sa moralne strane može braniti. Mi jesmo zato da ne nastane haos u državnim finansijama, da se državne finansije održe u redu, da se država reprezentuje onako kako treba u spoljnoj politici i u svima intencijama za održavanje mira, ali smo protivu toga da nesrećno imovno stanje ovoga naroda bude plen korupcija i afera.

Mi smo protiv toga da svaka nesrećna i krvavo stečena tekovina bude ostavljena na milost i nemilost pojedinih nesavesnih državnih organa. (Glasovi: I mi smo zato!)

I vi ste zato, i ja znam da su mnogi zato, ali šta ćete, ja ovde moram da priznam da ovaj naš g. Ministar finansija ima dobre poglede na državne finansije, ali na žalost njegove kolege, u svojim resorima gazdujući, ne umeju da razumeju intencije toga čoveka i da čišćenjem činovnika korupcionaša i aferasa stvore u narodu veru u državne finansije.

Na kraju izjavljujem da ću glasati protiv ovog predloga. (Odobrovanje na levice).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Ima reč g. Stevan Ćirić.

Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, vrlo ozbiljna kritika g. Dragovića, moga predgovornika, navodi me na to da ozbiljno rasmotrim njegove tvrdnje i da, u koliko su tačne, primim ih kao svoje, da i naša Kraljevska vlada vidi da delimice mi delimo mišljenja opozicije kad se ona objektivno prikazuju, jer verujte i nama je stalo tako isto kao i članovima iz opozicije da popravimo prilike u našoj zemlji. I u toj plemenitoj utakmici mi primamo svaku borbu. I ako opozicija tako bude vršila svoju dužnost, mi joj samo čestitamo.

Ipak neka mi g. Dragović dopusti da izvučem iz njegovih tvrdnji neke druge konsekvence. G. Dragović kaže da strana preduzeća, na primer »Bata«, plaćaju tek oko 100.000 dinara poreze, upropašćujući toliki silan naš narod. I ta je činjenica tačna, g. Dragoviću, ja vam je kvitiram. Ali iz toga treba baš obratan zaključak izvesti, a to je da našoj Kraljevskoj vladi treba dati instrumenat u ruke kojim će to onemogućiti, a taj instrumenat to je ovaj zakonski predlog.

Gospodo, i druga tvrdnja, da naša poreska administracija ne funkcioniše onako kako treba, delimice je tačna, mi to moramo priznati, jer smo i mi iz vladine većine vrlo često na konferencijama i u Finansijskom odboru u bezbroj primera kazali i ukazali g. Ministru da bi se to popravilo, pa i tu je zato zaključak da treba da glasate za ovaj predlog, jer

on baš ide za tim da onemogući takve slučajeve i da našu finansijsku administraciju ne samo uprosti, nego i znatno popravi. (Prigovori sa levice): Gospodo iz opozicije, kao što vidite ja vaše razloge uzimam ozbiljno i ako mislite da možete izvesne tvrdnje pobiti, ja mislim da bi bolje bilo da jedan od gospode govornika, koji dode posle mene na red, pokuša dokazati da treba odbiti ovaj zakonski predlog, kojim se ide zatim da se baš te nepravilnosti, na koje g. Dragović ukazuje, onemoguće.

Gospodo, ja govorim u ime grupe Jugoslovenske nacionalne stranke a poznato vam je svima da sam u načelnoj debati, kad su predloženi ovi zakonski predlozi, glasao protiv. (Dr. S. Bačić: To je baš čudno!) Nije čudno, nego je baš sasvim razumljivo i zato vam, g. Bačiću, na tu vašu upadicu želim odgovoriti i zato sam o tome počeo da govorim, da vidite da je to sasvim prirodno, a to je da su ovi zakonski predlozi, ovakvi kakvi su sad i o kakvima imate da glasate, sada znatno izmenjeni. Može se gotovo reći da ovaj zakonski predlog, koji je pred nama, nije ni nalik na onaj zakonski predlog koji je iznesen pred Finansijski odbor, jer ovaj koji se iznosi sada u ime toga Finansijskog odbora, on je potpuno izmenjen, i zato mogu da kažem, da ima naročitih zasluga Finansijskog odbora da su ovi zakoni takvi da se ne samo mogu nego i moraju primiti.

U ostalom gospodo, zna se zašto sam ja u načelu glasao protiv ovih predloga, jer sam stavio jedan junktim između ovih zakonskih predloga i smanjivanja zemljarine. Moja je teza prosta, tako da se gotovo i ne bi smela upotrebiti u političkom životu. Ovi zakonski predlozi idu za tim da se izmeni neposredna poreza, a ja, međutim, ne vidim u ovom zakonskom predlogu izmenu zemljarine na niže, ergo, glasam protiv njih. Gospodin pretsednik Vlade mi je juče izjavio, da blagodareći naporima Finansijskog odbora koji su išli za tim, da izmenom neposrednih poreza i seljak dode ma i do najmanjeg poboljšanja, zadovoljavajući te napore ušlo je u ovaj zakonski predlog, da se poreski zaostaci mogu plaćati u 11 godina. Gospodo, to nije ovo što sam ja tražio, ali iz poverenja u g. pretsednika Vlade, a još više zato što su i ostali zakonski predlozi znatno izmenjeni, ja smatram, da je i situacija izmenjena, i mirne savesti mogu da govorim u ime grupe, koju imam čast da zastupam, za ovaj zakonski predlog.

Kad sam već stavio junktim između zemljarine i ovih zakonskih predloga, onda dopustite da vidimo u kakvoj vezi stoje oni. Kraljevska vlada delimice odbila je moj predlog, odbila ga i zato, što je smatrala neoportunim da u onom trenutku kad se svima drugim staležima osim seljačkoga porezi, neću da kažem povećavaju, ali stavljaju na pravedniju osnovicu, da se u tom trenutku seljaku porez smanjuje. Smatralo se da to nije taktično da se to učini u ovom trenutku, a moje je uverenje, da je to trebalo učiniti baš u ovom trenutku, jer ne treba zaboraviti da se ne ide ovim predlogom da se poveća tečevina i porezi, nego da se onemoguće one defraudacije i pritaje od kojih je najbolji primer kazao maločas g. Dragović, tj. ovim zakonom ne pogađaju se oni porezovnici koji treba da plaćaju tečevinu, ili oni, koji su dosad valjano plaćali, nego se pogađaju oni, koji su dosad svoj porez pritajili, i u tom trenutku, kad se priznaje da je zaista bilo utaja poreze, ja smatram da je bilo sa razlogom predloženo, da

se baš u tom trenutku rasterete oni, koji su poslednju godinu dana a i pre toga morali da plaćaju za onoga koji je porez pritajio.

Ali, gospodo, ima još i jedan drugi razlog, a to je ovaj. Ako se pretpostavi, da ovim zakonskim predlogom neće biti pogodeni dezerteri poreza, nego može biti i oni koji su plaćali kao što treba, onda je trebalo omogućiti tim ljudima, da prošire svoju zaradu, jer niko ne veruje u to, da ono što bi ostalo u džepu seljaka, da bi to tamo za uvek ostalo, nego naprotiv, što bi mu se oprostilo od poreza otišlo bi u cirkulaciju. Seljak je bos i go i ovim bi kupovao za to obuću i odeću. On je možda i bolestan i uzeo bi lek. Njemu je možda potreban i pravni lek i to bi osetili svi oni koji tečevinu plaćaju, jer bi sav novac otišao baš u njihove ruke i džepove. Neću da preteram da tvrdim da bi se čak i na taksama to mnogo osetilo, da bi Ministar finansija na taksama dobio ono što bi izgubio na zemljarini, ali se usudujem kazati da bi to sigurno dobio na monopolu, jer je monopol za poslednju budžetsku godinu pao za 300 miliona dinara. Ja sam duboko uveren da nisu prestali da kupuju gas i so oni koji plaćaju tečevinu, nego je prestao da kupuje samo seljak. Kad gledate tako i na monopol, tu seizmografski osetljivu spravu za poresku snagu, onda možete mirne savesti primiti moju tvrdnju da bi smanjivanje zemljarine bilo samo prividno, jer što bi se izgubilo na jednoj strani sigurno da bi se dobilo na drugoj strani, na monopolu, a verovatno i na taksama. Ne samo zato što sam učinio junktim između zakonskog predloga i govorio toliko u vezi sa zemljarinom, jer bi se time ogrešio o dužnost da govorim u ime grupe, nego da vas navedem na misao da vidite kako je teško plaćati neku drugu vrstu poreza koja se zove zemljarina, pa da vidite da li je onda mnogo ono što se plaća na ime tečevine, kad ste već imali priliku da čujete da se tečevina strogo uzevši ne povisuje, nego se samo suzbijaju defraudacije na nju. (*Miloš Dragović: O, o!*) G. Dragoviću, ako želite, ja mogu i matematski da dokažem ovo što tvrdim. G. Dragović ne veruje da je ovo samo za suzbijanje defraudacije, nego misli da se prosto naprosto ovim zakonskim predlogom povisuje tečevina.

Gospodo, da uzmemo malo matematski, da ne govorimo u frazi, jer mi se čini da su ovde pale velike fraze da se spasu mali interesi. Na primer sam g. Bačić upotrebio je frazu »propade građanski stalež zbog ovog zakonskog predloga«. Pod tim građanskim staležom verovatno da g. Bačić razume sve one koji nisu seljaci. A svi ti zajedno plaćaju na tečevinu koliko pouzdano plaća jedan seljak koji ima 8 katastralnih jutara zemlje u Vojvodini. Izvolite uzeti statističke brojke porezovnika i prihod tečevine pa je podeliti sa brojem porezovnika i dobićete prosekom da je njihova osnovica 5.000.— dinara. A pošto je u Vojvodini osnovica za katastralno jutro 624 dinara, onda znači da seljak u Vojvodini, koji ima 8 katastralnih jutara, više je oporezovan nego prosečno jedan koji plaća tečevinu. Gospodo, ako vi verujete da je zaista to pravilan izraz poreske snage i pravi prihod jednoga koji plaća tečevinu, onda treba da znate i to da je danas jedan redar koji ima 700 dinara mesečne plate toliko jak kao onaj koji ima 30 katastralnih jutara zemlje, te je prema tome jedan porezovnik tečevine jak ne u polovinu nego tek samo jednu četvrtinu malog posednika sa 8 kat. ju-

tara, što dobija i ima svaki dobrovoljac. Ja u to, gospodo, ne mogu da verujem i u ovom trenutku kad je moj glas za smanjenje zemljarine bio i ostao glas vapijućeg u pustinji, moram da dam g. Ministru finansija ono što traži odande gde se može uzeti. I vi, gospodo, koji ste uzeli u odbranu građanski stalež imajte na umu da mu vršite vrlo rđavu uslugu. (*Dragović: Ko to kaže, to nije istina! To je sramota!*)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Gospodine Dragoviću, nemojte upadati u reč!

Stevan Ćirić (nastavlja): Građanski stalež je rodoljubiv a ovako kad se ovde pišti i vrišti da se do Boga čuje, kad se radi o džepu toga građanskog staleža, i nehotice će pasti sumnja na ovu Narodnu skupštinu da nije nardbna. A kada bi ostalo tako kao što vi hoćete, onda ne bi mogli podneti zakonske predloge sa kojima se hoće da oštete samo nelegitimni interesi drugog staleža. (*Stjepan Bačić: Zašto ste onda glasali za povećanje zemljarine lanjske godine?*)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Gospodine Bačiću, ne upadajte u reč!

Stevan Ćirić (nastavlja): Gospodo, ja se radujem što opozicija na moj govor ovako reagira! (*Miloš Dragović: Zato što govorite iz ličnih obzira. Vi imate 150 lanaca zemlje!*)

Stevan Ćirić (nastavlja): Ja se radujem što znam, da kad čovek hoće drugoga da nadviče ili kad niže obrazovani hoće drugoga da istuče, oni su tada slabi u argumentima! (*Miloš Dragović: Ta nije moguće!*) Sigurno da imate argumenata ne bi hteli mene da savladate grlatošću i povikama iz mnogo grla, naprotiv jednoga, nego bi prosto na prosto pričekali da kažem što imam, i onda ne bi vodili vi, ili neko od vas polemiku protiv mene, kao što ja vama nisam upadao u reč, jer imam argumenata, i nije potrebno da vas grlatošću učutkavam.

Gospodo, kako ja shvaćam dužnost građanskog staleža i inteligencije? Ona je u tome da služi primerima svima i svakome i nipošto se ne može dopustiti da, kad uvičimo kakav teret snose naši zemljoradnici, da u tom trenutku mi nećemo da se pridružimo njima, kao god što u pravom boju i bitci, kad treba jednu tešku poziciju izdržati, nikom nije tada ugodno. Mnogo bude ranjenih i mnogo pogine, ali svako vrši svoju dužnost i napokon ono junaštvo spase otadžbinu, tako i u ovom trenutku, kad može biti i drugi staleži počinju da osećaju, ne onoliko kao seljak ali približno toliko, treba da budu rodoljubivi da snose, da budu junaci, da budu svesne žrtve. Tako shvaćam inteligenciju, tako shvaćam građanski stalež, pa se usudujem od njega žrtve zatražiti.

Gospodo, nemojmo zaboraviti još nešto. Ovo naše društvo i čitav finansijski sistem u celome svetu, izuzev Rusiju, on je kapitalistički sistem i kapitalističko društvo. Prestavnici toga kapitalizma, manje više, u prvom redu su baš oni porezovnici, koji plaćaju tečevinu. I kad se radi o spasavanju ovoga sistema u celome svetu, za koji mi verujemo i smatramo, da je prema današnjem stanju civilizacije jedino moguće, pa, gospodo, u tome trenutku je potrebno, da baš njegovim najizrazitiji eksponenti snose žrtve, da bi spasili jedan sistem, koji je u prvom redu njima koristan. Jer, gospodo, meni se čini, da ova povika na ovaj zakonski predlog nastaje iz jednog nespo- razuma. Kad bih hteo da budem ličan, kao što su

malo čas neka gospoda prema meni bila, ja bih prosto trebao da sumnjičim gospodu, da je ovo prilika, da se čovek populariše. Međutim, meni ni na kraj pameti nije, da gospodi iz opozicije to prebacim, jer svaki sudi po sebi; pretpostavljam da ih vodi ozbiljna intencija, i ja sam pokušao da ih honorišem u početku svoga govora. Ali, kad malo bolje pogledate, videćete nesporazum u tome, što mnogi misle da ima nekoga načina i da ima još nekoga leka, da se pomogne državi u ovoj teškoj finansijskoj krizi, osim ovoga leka, a to je da moramo bar za sada još da podnesemo sve više i više žrtve. (Dr. Milan Metikoš: Zakon o korupciji treba doneti, pa pljačkaše na vešalal) Slažem se potpuno sa vama, da treba doneti Zakon o korupciji. (Dr. Milan Metikoš: Tako je! To donesite!) Zašto ste protivu ovoga zakona, koji je rođeni brat Zakonu o korupciji, jer prvo pogada poreske defraudante?! Odgovorite mi na ovo pitanje. (Dr. Milan Metikoš: To nije istina. Ja ću vam odgovoriti!) Sam g. Ministar, u ime Kraljevske vlade izjavio je, da je ovaj Zakon u prvom redu donesen baš zbog toga, da se poreskoj pravdi i socijalnoj pravdi udovolji, i da se svi oni, koji su do sada bili možda moćni ili vešti, da izbegnu svojim obavezama prema državi, kazne, i da im se to onemogući. (Pljeskanje). Samo još jedan korak odatle, pa imamo Zakon o korupciji, i ja ga baš sa ovog mesta tražim! (Josip Stažić: Možete ga doneti za 24 sata! Zašto ga ne donesete!)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: G. Stažiću ne upadajte u reč! (Dr. Milan Metikoš: A vaši novci u inostranstvu?! Žagor!)

Stevan Ćirić: (nastavlja): Čiji novci?! (Dr. Milan Metikoš: Od vaše većine koju zastupate!) Ako su to razlozi da ćemo sumnjičiti lično nekoga, negde i nekad bez imena, ja to ne smatram razlozima. Imena na sredu (Dr. Milan Metikoš: Danas ste čuli, da je 300 miliona dinara pokradeno u Sarajevu! — Žagor!)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Gospodine poslaniče, nemojte upadati u reč!

Stevan Ćirić: (nastavlja): Ali ste čuli pri tome, da je Kraljevska vlada uzela sve mere, da kazni one koji su krivi. (Glasovi: Tako je!)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Gospodine poslaniče, nemojte odgovarati na upadice!

Stevan Ćirić: (nastavlja): Gospodo, ima još jedan razlog, koji govori, da se ovaj zakonski predlog primi, a to je, što on nije ni nalik na one, kako su prvobitno podneseni, i koji su donekle s pravom uzbučili čitavo javno mnjenje. Matematski izraženo, ovaj zakonski predlog u svome limesu znači četiri puta manju poresku osnovicu, četiri i više puta manju poresku osnovicu, nego što je ona prvobitno zamišljena. Koga zanima to matematski neka zapiše ovu formulu. Po prvome predlogu bio je maksimum plaćanja poreze 14,4 S plus 1,55 L. pri čemu se pod S podrazumeva stan a pod L zakupnina za lokal. Današnji predlog znači u matematskoj formuli 3,5 S plus 0,6 L. Ako se uzme da je zakup za lokal recimo dva puta veći nego za stan pa rečemo da je L jednako 2 S onda imate 17,5 prema 4,1. Dakle četiri puta je manja osnovica od osnovice koja je bila tražena u prvome projektu. (Odobranje).

Gospodo narodni poslanici, ako vam ni to već nije dosta, ima još jedan razlog, a to je što u ovome zakonskom predlogu ima napokon još nešto i to je da ako bi se pored svih ovih promena, izmena i po-

puštanja do ispod $\frac{1}{4}$ prema prvobitnom zakonskom predlogu ipak izuzetno pogrešilo, postoji još mogućnost leka pred reklamacionim odborom.

Zbog toga, gospodo, meni se čini da se ovde pucalo suviše velikim topovima na jednoga neprijatelja koga, strogo uzevši, danas posle dva meseca rada u Finansijskom odboru i nema.

I zbog toga u ime grupe u čije ime imam čast da govorim slobodan sam pozvati sve članove te grupe a i gospodu iz opozicije, ako su voljni da ubeđenja i tvrdnje objektivno uzmu, da glasaju za ovaj zakonski predlog. (Pljeskanje i odobravanje).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Reč ima narodni poslanik g. Dragović radi ličnog objašnjenja. Upozoravam vas, gospodine poslaniče, da prema § 41 Poslovnika imate pravo da govorite svega 5 minuta.

Miloš Dragović: G. Ćirić je pohitao da odbrani samoga sebe pred svojom sopstvenom savešću. Pohitao je da odbrani onoga Stevana Ćirića iz Odbora ovde u Narodnoj skupštini pa nije našao drugoga razloga, drugoga motiva niti drugih srestava nego da juriša na mene prvo, a onda i na grupu u čije ime sam imao čast govoriti. Jer, kada se već i on složio s time da je 40.000 porodica naših obučara upropašteno, kaže da mi nismo dali materijala Ministru finansija da oporeže ove radnje u punoj meri misleći da time hoćemo mi da omogućimo dalje nesavesne defraudacije poreskih obveznika. Ne, dokazaću vam baš kontra, g. Ćiriću, jer smo mi tražili u Odboru da sve filijale u državi plaćaju osobeno porezu, a osobeno njihova centrala. Ne mislim da budu dvojno oporezani pa da plaćaju i na onu robu u centrali i na onu u filijali, ali u svakom slučaju da bude filijala posebno oporezovana od centrale, pa ste vi, gospodine Ćiriću, naglasavali nas da to ne bude.

Dalje, imao bih da kažem u koliko se tiče prigovora mojoj grupi i ovo. Ovaj zakonski projekat bar što se tiče njegovog § 7 bio je u sednici Finansijskog odbora odbačen, pa čak se išlo toliko daleko, da je i amandman gospodina Ministra Mohorića bio odbačen, pa posle svega toga na jednome skupu i pod sugestijama koje ste tamo primili, vi ste te iste zakonske odredbe ponovo prodiskutovali i primili jednoglasno. Ako gospodin Ćirić misli da pravda ovakve drakonske odredbe koje nemaju drugi cilj, nego će imati taj efekat, da će da upropaste i ovo malo poreskih obveznika koji su preostali, jer će i oni sutra spustiti roletne na svojim dućanima, ja ću da vas pitam, pa ko će vam posle plaćati porezu. G. Ćirić, pravdajući ovaj Zakon, dotakao se je i toga što kaže, da nije smanjena zemljarina. G. Ćirić je glasao prošle godine za zemljarinu. Što se tiče zemljarine mogu da vam kažem to, otkuda da se on zauzima za zemljarinu, kad je i sam posednik i ima oko 150 lanaca zemlje i zna koliko je to težak teret, pa se je potrudio da ovde demagogiše i raznim insinucijama, upućenim protivu nas, da pravda današnje svoje držanje. Ne, gospodine Ćiriću, ja ne govorim za mase, ja nisam demagog i u ovako krupnim i delikatnim pitanjima ja sam uvek bio i biću potpuno objektivna, dokle ste se vi, naprotiv, služili raznim aluzijama, ali ja znam samo jedno: da se buni nečista savest i to mi je dosta.

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Ima reč radi ličnog objašnjenja g. Stevan Ćirić.

Stevan Ćirić: Gospodo, moje je tvrđenje bilo to, da iz razloga koje je naveo sam g. Dragović treba

samo to zaključiti, da se glasa za ovaj zakonski predlog. Nisam ja nikoga sumnjičio, gospodine Dragoviću, niti podmetao da neko hoće da štiti i omogućuje poreske defraudacije. (*Miloš Dragović*: Onda to primam!) I bio je jedini cilj moga tvrđenja, ali ima nešto drugo, gospodo, našta imam da odgovorim g. Dragoviću. Ja sam glasao za povišenje zemljarine u budžetu, jesam, ali istovremeno ja sam podneo i predlog za sniženje zemljarine. A g. Dragoviću, ako ćemo se služiti tim sredstvima, da sumnjičimo jedan drugoga, kao narodni poslanici, onda ću vam reći i to, da je moj zakonski predlog išao na to, da optereti velike posede, i da ja apsolutno nisam zaštićen time kao posednik, čime sam dao dokaza ne samo svojoj objektivnosti, nego i samopožrtvovanju, i onda, g. Dragoviću, ja vam čestitam na ovakvom načinu borbe sumnjičenja i podvaljivanja. (*Miloš Dragović*: Molim za reč radi ličnog objašnjenja.)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Ne možete dobiti reč po drugi put, gospodine poslanice! (*Miloš Dragović*: Molim vas da mi date reč, da se branim, jer na to po Poslovniku imam prava.) Po § 41 Poslovnika nemate prava da po drugi put govorite radi ličnog objašnjenja. Ima reč g. dr. Marko Kožul.

Dr. Marko Kožul: Gospodo narodni poslanici, moj predgovornik istakao je da ovaj zakonski predlog ne donosi nova opterećenja, nego samo pravilnije oporezivanje onih koji su do sada na razne načine izbegavali pravilno oporezivanje. Ja mislim, gospodo, da to nije tačno a ne verujem da je g. predgovornik mislio, da mi nismo pročitali ovaj zakonski predlog, pa da nismo videli svojim očima koje nove namete nameće taj zakonski predlog. Ja ne verujem da bi g. Čirić mogao to da pomisli, nego ili da smo mi drukčije razumeli, ili da je on hteo nešto drukčije da kaže. Svaki pojedini stav u novom zakonu nosi novo opterećenje. Baš § 7 o koji se vodila ogorčena borba u Finansijskom odboru, ne oporezuje jače, nego oporezuje baš slabije. A to ću i da dokažem. Ako je matematika matematika, ako je matematika znanost i ako dva puta znači četiri, onda § 7 i ono sve što on nameće znači realnost. Evo, gospodo, uzmimo jedan primer. Zakon kaže: poreska osnovica za svakog obveznika tečevine ne može biti manja od dvostrukog iznosa kirije za stan ako kirija nije veća od 6.000 dinara godišnje. Uzmimo ovaj primer. Jedan mali siromašni advokat na selu plaća 6.000 dinara kirije. (Smeh i uzvici: Jadan siromašni advokat!) Dosta ste nas zaklali, ostavite nas na miru. Ta dvostruka kirija godišnja je 12.000 dinara. Na to plaća 8% od dohotka. Kad bi taj advokat bio prije oporezovan onda bi uzeli sve olakšice u obzir. Ovde je on udaren bez obzira na svoje prihode, da li on može da plaća stan, jer danas imamo 50% advokata, koji ne mogu da plaćaju stan. (Smeh, graja i prigovori). I sad prema toj osnovici odmah skače i banovinski i opštinski prirez.

Ali, gospodo, što je najvažnije ovde, to je što ovde ima jedna stavka po kojoj tri i po puta iznos kirije se uzima ako ista prelazi 24.000 dinara na godinu. Medutim, mi znamo da u gradovima najmanji stan staje 1.500 dinara mesečno, pa i oni koji imaju 10 soba, na njih nije ništa nametnuto i za njih nije ništa predviđeno, po čemu se najbolje vidi da ovaj zakonski predlog ne pogađa bogate nego pogađa baš one srednjeg stanja. To je, gospodo, nametnuto i na seljačka. dobra. Vi ste imali prilike da vidite po

malim selima i po manjim banjama, da seljak ima kućicu u malim razmerama. Dode tako izletnik pa iznajmi od seljaka jednu malu sobicu, a ovaj se stisne gde zna, da bi nešto zaradio. I sad vi dolazite pa mu namećete na tu malu zaradu porez. Eto, gospodo, seljak se tu pogađa, pa se pogađa u § 4, pa u § 10 i svuda tako se pogađa seljak ovim novim nametima. To su, gospodo, sve novi nameti. Gospodin Ministar finansija kaže: država iznad svega. Jeste, gospodo, država mora biti iznad svega i mi hoćemo da damo državi i hoćemo da pružimo državi ono što je njoj potrebno, (Čuje se: Tako je!) ali moramo gledati da državu do toga dode na takav jedan način, da se time ne upropašćuje vlastiti državljanin, da, dakle, prema vlastitim prihodima oporezovani državljanin plati samo onoliko koliko ima prihoda, jer ako bi se išlo dalje i preko mogućnosti njegovoga plaćanja, onda mi ubijamo tu poresku jedinicu i umesto da imamo aktivne poreske obveznike mi dobijamo pasivne poreske obveznike, koje moramo da brišemo sa liste oporezovanih lica. Vi ste, gospodo, videli koliko je bilo prošle godine stečajeva, koliko je bilo prošle godine nagodaba, koliko je bilo prošle godine posredovanja i koliko je bilo prošle godine drugih takvih odnosa. Bilo ih je na hiljade i hiljade. U Finansijskom odboru spomenuto je da ove godine nema toliko stečajeva koliko ih je bilo lani. Jest, nema ih, jer su propale jake poreske jedinice, a ovi drugi ljudi, finansijski slabiji, neće ni da idu pod stečaj, verovnici protiv njih neće ni da traže stečaj. Jake poreske jedinice su propale i zato više neće biti stečajeva, pošto su većina tih ljudi otišli bilo u posredovanje ili na koju drugu stranu, pa je usled toga i stečajeva bilo ove godine malo. Medutim, oni koji su bili dobri, i koji su bili jaki pa propali, imade pet puta više nego što se to misli.

Gospodo, u proračunu su se pokazali izvesni manjci i mi sad ovde moramo da nademo izvore, da te manjke pokrijemo, ali sad nastaje pitanje, da li zbog toga pokrića treba na narod da namećemo nove namete ili da te manjke uštedom pokrijemo, jer zapamtite dobro to, da je ova Skupština tvornica tih novih nameta na narod. Otkako smo se mi ovde sastali neprestano je narod opterećivan novim nametima. Narod je opterećen sada nametom na električnu struju, koji namet pre nismo imali, narod je sada opterećen trošarinom na drva, na građevni materijal i na cement, ali mi tim nametima ubijamo građevnu delatnost kao jednu granu narodne privrede. Mi na to, gospodo, i ne računamo, ali je sve to jedan osetljiviji porez. Pa kada još ne bi bilo ovog prireza banovinskog i opštinskog i kojekakvih drugih nameta, dali bi smo mi državi sve što država traži. Ali ti su nam prirezi vrlo veliki pa je onda teško udarati nove namete. Ukupno svi nameti iznose oko 18 milijardi za jedan narod od 13 miliona siromašnih težaka. Gospodo, moramo da zastanemo tu, pa da se zapitamo odakle ćemo i sa koje strane pribaviti državi ono što joj fali i da li je za državu bolje da se udare novi nameti ili da se nekako unutrašnjim merama, administrativnim putem, gleda da dode do potrebnih prihoda za pokriće potreba, a da se narodu ne nameću nikakvi novi nameti, kad je narod već pod tim nametima došao do toga da je skoro potpuno upropašćen. Vi se, gospodo, sigurno vrlo dobro sećate, da je u ovoj zemlji 648 novčanih zavoda zatvoreno;

vi se vrlo dobro sećate, da mi kredita u ovoj zemlji nemamo, i da smo bez kredita već tri godine, vi vrlo dobro znate, da su naše zadruge prezadužene, vi vrlo dobro znate da industrija ne radi, da je obrt prestao i da je trgovina došla pod stečaj i sada nastaje pitanje, koje ćemo i kakve nove namete nametnuti? Zakonski projekat predviđa, da se ti nameti udare na srednji stalež, koji je i inače dosta opterećen. Mi gledamo s jedne strane da udarimo nove namete, ali s druge strane imamo činjenicu, da se poreski obveznici lišavaju svojih prihoda. Vi ste doneli Zakon o zemlji i radnicima u kome je u § 3 rešeno da će zemlji i radnik sve zaostatke plaćati u 12 godina. A kome je seljak, gospodo, dugovao? Najviše je dugovao srednjem staležu i taj srednji stalež mora sada da čeka 12 godina, da dođe do svoga potraživanja a zato vreme on mora da plaća i privatne institucije i novčane zavode, pa mu se pored svega toga, vidite, sada nameću ovi novi veliki tereti. Pa šta ćemo, gospodo, da radimo mi sa tim srednjim staležom? Valjda mislite da mu damo štap i torbu, pa da ga pustimo da šeta? G. dr. Janković, predsednik udruženih advokatskih komora u Beogradu došao je i rekao, a ja imam za svedoke članove Finansijskog odbora, ovako: Gospodo kolege i prijatelji, ako nam vi nametnete ovaj § 7, onda je bolje: dajte nam putne isprave, da se selimo, ili samokres, da se poubijamo. — Kad je tako shvatio taj gospodin ovaj Zakon, onda možete zamisliti kako će ga drugi shvatiti i kako će to rdavo odjeknuti u zemlji. Zato, gospodo, ja i kažem, da moramo pri ovom pitanju da budemo vrlo obazrivi. Prvi princip i načelo u problemu poreskome je taj: da porezi ne smeju prelaziti porezovnu snagu oporezovanih lica, jer ako oni tu snagu prelaze, njihova je propast neminovna. Kad mi vidimo, da seljak ne može ništa više da nam dade od ovolikog uterivanja poreze, onda nam se nameće pitanje kako će se i na koji način da pokrije manjak u budžetu?

G. Dragović je napomenuo neke stavove gde bi smo mogli da tražimo uštede. Mi smo, gospodo, za uprošćenje naše administracije stvorili banovine. Te banovine su postale samo ekspedicioni biro za odnosna Ministarstva. U tim banovinama se ništa ne rešava jer nemaju nikakve kompetencije. Kompetencija njihova je prvo mala, gotovo manja nego sreskih načelnika. Tu se samo nagomilalo činovništvo. Tu su pune sobe činovnika. Mesto da su se Ministarstva decentralisala, mesto da se broj činovnika kod Ministarstva umanjio za onoliko koliko smo postavili kod banovina, mi smo ih ostavili onoliko isto kao i pre i tako imamo dve administracije, odnosno dvostruke izdatke. Oni su svi dobro plaćeni. U Ministarstvima trebalo bi jedan veliki broj činovnika očistiti, a ako bi se pokazalo da je nedovoljan broj činovnika onda bi ih trebalo uzeti iz redova onih penzionera, koji su mladi stavljeni u penziju zbog političkih razloga, pa neka se oni vrate i tako ćemo na penzionerima zaštedeti jednu svotu, i tako ćemo manjak izgladiti. Još nešto, gospodo, pitanje penzionera nije nikako prečišćeno, premda se sa svih strana čuje da ima penzionera i invalida na hiljade i hiljade, koji nemaju prava na pensiju ili invalidu, i tako se oštećuje državna kasa. Kad bi se g. Ministar finansija upustio u proučavanje naše privrede dublje, našao bi mnogo načina da zaradi, kao na primer ovo. Mi smo, gospodo, zemlja od nekoliko hiljada km. morske obale, a uvozimo so iz Afrike. Naši ri-

bari nemaju soli, naši ljudi tako su osiromašili da u morskoj vodi kuvaju ručak i večeru. Vi ćete reći: pa to je dobro, ali je žalosno, gospodo, da naši seljaci nemaju ni toliko da kupe soli. Mi smo imali na Pagu za vreme rimsko i venecijansko solane, tu se pravila so a danas u vrlo malom opsegu samo država pravi i proizvodi so. Država je danas to uzela u svoje ruke i seljaka isključila te je time 14 do 15 hiljada ljudi bačeno u sirotinju. Danas država proizvodi tek 1/10 onoga što su seljaci proizvodili, a mi so plaćamo i dovozimo iz inostranstva, a sve to mogli bi smo imati u vlastitoj zemlji. Gospodo, meni nije namera da zakratim državi njene potrebe, ali mi moramo da segnemo unutra, da zaštedimo, da se preveliki izdaci ne vrše. Mi smo zemlja poljoprivredna, a mi nemamo za poljoprivredu nijednoga dinara u našem proračunu. Mi imamo samo izdatke i ništa drugo. 13 miliona naših građana rade da hrane 250 hiljada činovnika. To nije prava politika, niti može da se dugo održi. Mi ćemo ove godine nametnuti velike poreze i zbog toga ćemo osiromašiti, ostaćemo bez srestava i izgubiti prestiž. Država ne sme da ide tako daleko da pauperizira svoje podanike. Ona treba da im pruži prilike da zarade. Svaki mladi zanatlija ili trgovac ima prava da u svojim mladim danima nešto stekne, a država treba da mu omogući da on što zaradi, jer to docnije, pod starost, neće moći. Ali on ne zaradi ni toliko da može platiti svoj porez. Zato, gospodo, mi imamo osam stotina otkaza automobila u Zagrebu, 2.000 po celoj zemlji, a sigurno ćemo i čuti da je jedan ceo grad otkazao obrtnice. I sada kad stupi ovaj zakon na snagu vidićete kakav će efekat od njega nastati. Mi smo, gospodo, u Finansijskom odboru predlagali, da najpre pretresemo finansijski zakon, odnosno budžet za ovu godinu, pa da vidimo šta ćemo moći da uštedimo a šta opet da damo državi, a ako se ne bude moglo uštediti koliko je potrebno, onda da damo naknadne kredite. Ali to nije usvojeno i mi smo s ovim zakonskim predlogom preuranili. Vi ćete evo sada odobriti ove nove namete a za pretres budžeta imaćemo samo nekoliko dana da o njemu govorimo, i ako taj budžet sadrži ništa manje nego 11 milijardi dinara. Ja mislim da se može mnogo uštediti i da mi treba da učinimo u budžetu te uštede a da sačuvamo državu od novih nameta. Mi svi, gospodo, naročito mi koji živimo među narodom, dole u selima, mi svi znamo kako seljak živi, kako živi mali obrtnik na selu; mi svi znamo da on ne može da plati ovo što se sada od njega hoće da traži. Mi svi u četiri oka govorimo kako ne možemo odobriti ovako veliki namet na narod. Pa kad je tako, gospodo, onda mislim da ćete se vi svi složiti s nama koji izjavljujemo, da potrebne sume treba sada stvoriti iz ušteda na budžetu, i dati državi ono što joj je potrebno. Nemojmo daleko tovariti na narod nove namete, nego uštedimo te sume pa namaknimo državi ono što joj je potrebno. Iz tih razloga, gospodo, a ne iz kojih drugih, ja smatram da naš narod neće moći podneti ove terete, da će oni poremetiti naš budžet i da ćemo mi dobiti mnogo manje nego što se do sada dobivalo, jer će predložene izmene potpuno poremetiti odnose u našoj privredi i potpuno je oslabiti. Zbog toga što ja to predviđam i što sam matematički uveren u to, kao što znam da su dva i dva četiri, ja ću glasati protiv ovog zakonskog predloga. (Odobranje na levici).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Ima reč g. dr. Ljudevit Auer.

Dr. Ljudevit Auer: Gospodo narodni poslanici, poreski zakoni o kojima se sada raspravlja, izazvali su uznemirenost u najvećoj meri. Po mome mišljenju potpuno i opravdano, jer su prvobitni predlozi sadržavali i takve odredbe koje se nikako nisu mogle primiti i koje bi katastrofalno delovale na celu našu narodnu privredu. Nema nikoga koji se ne bi složio sa g. Ministrom finansija kad je izjavio da treba suzbijati poreske defraudacije. Ispravno je kazao g. Ministar finansija: neka svako plaća državi onoliko koliko prema svojim prihodima treba da plaća. Ne može se jedan izvlačiti iz poreske obaveze a drugi da krvari. U tome nastojanju naći će gospodin Ministar finansija u nama kao i u celokupnoj ispravnoj javnosti najodanije saradnike. Svi mi znamo da će se do finansijskog rasterećenja doći jedino tako ako bude svaki platio ono što mora da plati, tj. ako se uzpostavi poreski moral. Za uzpostavu poreskog morala potrebna je valjana finansijska administracija, pa je tu široko polje rada gospodina Ministra finansija.

Finansijska politika je tek deo opšte ekonomske politike. Naš gospodin Ministar finansija vodi dobru finansijsku politiku. Ali finansijska politika ne iscrpljuje se samo u budžetu i budžetskoj ravnoteži, nego finansijska politika, kao deo opšte privredne politike, mora i te koliko voditi računa o opštim privrednim prilikama. Gospodin Ministar finansija pristaša je klasičnog finansiranja, odličan govornik, jedan od retkih ljudi u našoj zemlji, koji upravo virtuozno savladuje finansijske probleme, tako da je zaista užitek slušati ekspozee našeg Ministra finansija. Ali baš prevelika zaposlenost gospodina Ministra finansija oko finansijske administracije i državnog budžeta i njegova zaljubljenost u klasično finansiranje, izgleda da je pažnju gospodina Ministra finansija odvratila od opštih ekonomskih pitanja koja danas vladaju u svetu, a o kojima i mi moramo da vodimo računa.

Kakva je naša finansijska politika? Kakva je naša ekonomska politika? Ima li kakvog sistema u našoj finansijskoj i ekonomskoj politici? Sprovodi se deflacija a donose se jedna za drugom mere koje imaju inflacioni karakter. Ministarstvo finansija vodi putem poreskih zakona jednu privrednu politiku, Ministarstvo trgovine vodi drugu privrednu politiku, a Zavod za unapređenje spoljne trgovine ima svoje posebne smerove koji divergiraju od politike Ministarstva trgovine. Ministarstvo spoljnih poslova vodi opet svoju posebnu politiku kod sklapanja trgovinskih ugovora. Ministarstvo saobraćaja vodi tarifnu politiku, ne pitajući ni Ministarstvo poljoprivrede, ni Ministarstvo šuma, a ova ministarstva vode svako svoju posebnu politiku kao neke države u državi, i to, gospodo narodni poslanici, u vremenu kad svaka država ima svoj privredni plan, svoju izgrađenu privrednu politiku, kada je sve koordinirano onoj osnovnoj liniji, koja se smatra u interesu narodne privrede jedino opravdanom i mogućom.

I zato sam ja, gospodo narodni poslanici, i ranije već naglasio da nam je potreban privredni 6 januar, koji će preseći sve eksperimente, koji će preseći svaki rad na svoju ruku i koji će našu privrednu politiku uputiti novim pravcem za blagostanje naroda i napredak otadžbine. Naša opšta ekonomska politika je bez plana. Najvažnijim našim agrarnim pitanjima ne posvećuje se dovoljna pažnja. Nije dosta govoriti da smo mi seljačka zemlja, da kod nas

78% stanovnika živi od agrarne proizvodnje, nego treba dublje ući u problem i pitati šta smo mi učinili da se agrarna proizvodnja pojača kvantitativno i poboljša kvalitativno i da se poboljša stanje onih 78% stanovnika koji žive od agrarne proizvodnje.

Gospodo narodni poslanici, mi treba da znamo da od ukupne površine naše zemlje celokupna obradiva zemlja iznosi svega 25,8%, dok u industrijaliziranoj Danskoj ona iznosi 61,1%, a u industrijskoj Nemačkoj 43,4%. Kod nas 25,8% obradive zemlje treba da ishrani 78% stanovnika, pa je zato razumljiva kod nas glad za zemljom kod seljaka, jer nema dovoljno obradive zemlje. To je kod nas jedan važan agrarni problem u koji niko nije dirnuo.

Šume zapremaju kod nas ukupno 35,5% površine a u zemlji imamo gvožđa, olova, hroma, bizmuta, zlata, srebra, bakra, antimona, bauksita, pirita i uglja. Naši agrarni produkti izvoze se u inostranstvo u sirovom i neprerađenom stanju. Na osnovu ovih fakata koje sam izneo treba stvoriti privredni plan. Tu leži problem privredne obnove zemlje, pa ako već nemamo dovoljno domaćeg kapitala treba domaći kapital stvoriti i privući prijateljski inostrani kapital da blagovremeno deluje na privrednoj obnovi zemlje.

Predložene zakonske osnove u prvoj svojoj redakciji ubijale su fiskalnim merama domaći kapital i sprečavale nabavljanje jeftinih stranih kredita. Predložene zakonske osnove u prvoj svojoj redakciji bile su slika naše naopake privredne i finansijske politike, i pokazale su to, da se čovek morao pitati da li osim fiskalnih mera postoji kakva finansijska politika u našoj zemlji. Nemojte se, gospodo, zato čuditi što je i Finansijski odbor zauzeo negativno stanovište prema predloženim zakonskim osnovama i što je podržao oštroj ali stvarnoj kritici našu ekonomsku politiku. Tek nastojanjem Finansijskog odbora, posle mnogih peripetija, došli smo do izvesnih izmena kako su one danas pred Narodnom skupštinom i to je omogućilo da Finansijski odbor predložene osnove u načelu primi, mada ga nisu mogle zadovoljiti, ali primio ih je zato što su predviđeni prihodi potrebni i što su anticipirani u predloženom budžetu.

Mi treba da razvijamo privredne snage do maksimuma, ali je pitanje da li je to moguće kada u najvažnijim agrarnim pitanjima nismo načisto, da li treba forsirati n.p.r. izvoz pšenice ili brašna, da li treba forsirati izvoz žive stoke ili preradenog mesa? Slično je i sa industrijom, gde postoji čitav haos, gde se naredbe i propisi svaki čas menjaju. Industrija se ne može razvijati na temelju takvog zakona i naredaba, koje se svaki čas menjaju. Jedan tipičan primer želim naglasiti. Pre godinu dana uveli smo obligatno mešanje špirita sa benzinom. Teorisko raspravljanje o tome, da li je mešavina dobra ili nije za pogon motora, potpuno je deplasirano, jer je to pitanje u teoriji i praksi odavno rešeno. Delom obligatorno a delom fakultativno mešanje ali sa tako ogromnom razlikom u trošarinskoj stopi da je fakultativnost značila potpuno obligatornost, imaju između ostalih država Francuska, Madarska, Čehoslovačka, Nemačka, Italija, Poljska, Turska, neke australijske države, a Sjedinjene države uvele su obligatorno mešanje baš onda kad smo ga mi ukinuli. Kako vidimo, imaju obligatorno mešanje i Poljska i Rumunija, zemlje bogate benzinom, a zbog agrarnih interesa, radi prerade viška kukuruza, uvela ga je u no-

vembu 1933 i Amerika. Jedino smo mi najpre prisilili fabrike špirita da nabave skupe dehidracione aparate a za tim, posle 8. meseci, uredbom o javnim radovima, ukinuli smo obligatornost, kao da nemamo u zemlji na desetine hiljada vagona defektnog kukuruza, koji niti možemo izvesti niti potrošiti, nego koji jedino možemo preraditi u špirit: To je, gospodo narodni poslanici, slika naše privredne politike. Ali ovde postoji i fiskalni momenat, o kojemu želim kazati, jer nije potrebno posizati za novim prihodima, kad su oni već tu, i kad valjana poreska administracija može dovesti u državnu kasu mnoge desetke miliona dinara.

Od 1. januara 1932 godine do 31. avgusta 1932 naplaćeno je trošarine na benzin 24,200.172 dinara. Godine 1933, kada je kriza mnogo jača i kad su otkazani mnogi automobili, i kad je bila potrošnja benzina manja, ali jer je bilo obavezno mešanje benzina sa špiritusom, mesto da trošarina na benzin u istom razdoblju 1933 iznese za 30% manje nego u 1932 godini, t. j. oko 17 milijona, ona je iznela 31,681.344 dinara, dakle za 7,481.372 dinara više.

Špiritusna centrala prodala je do 31. VIII 1933 379 vagona špiritusa, što sa 1516 vagona benzina iznosi 1895 vagona koji bi potpali pod porezivanje. Ako se od ove količine odbije 350 vagona benzina, koji je oslobođen od trošarine, onda trošarina trebala bi da bude plaćena za 1545 vagona u iznosu od 46,350.000.— dinara, dok je ona stvarno plaćena samo u iznosu 23,700.000.— dinara, dakle prema tome trošarina nije plaćena u visini 22,650.000.— dinara, što odgovara sumi trošarine od 755 vagona, a to je došlo usled nedovoljne kontrole, i što nije bila dobra finansijska administracija. Dakle, ne samo da smo radili protiv interesa naših zemljoradnika kojima smo onemogućili prodaju defektnog kukuruza, i što smo radili protiv agrarne industrije, koja je morala da se zaduži za skupe investicije radi obligatornog mešanja, nego smo radili čak i protiv fiskalnih interesa države, jer smo umanjili za mnogo milijona državne prihode, i uskratili kontrolu Ministarstva finansija nad radom i poslovanjem rafinerija benzina. Primera bilo bi mnogo da se dokaže teza, da se naša agrarna politika ne razvija onako kako to odgovara privrednoj strukturi zemlje.

Cene poljoprivrednih produkata u trajnom su opadanju. Postoji disparitet u vrednosti dinara u polju i vrednosti dinara u zemlji. Dok je tendenca u polju lagano padanje, dotle mu je kupovna moć u zemlji sve veća, a u polju sve manja. Nije to ni čudo radi ovakve novčane i kreditne krize u kojoj se nalazimo. Kad je kod nas nastupila novčana i kreditna kriza, predlagalo se između ostalih mera i blokiranje ili organizovanje isplate uloga, da se onemoguću tezauriranje novca. I ja sam u svoje vreme predložio u odboru Narodne skupštine organizovanje isplate uloga, ali bez uspeha. Na sistem blokiranja došli smo mnogo kasnije, kad su već milijarde novca izvadene iz novčanih zavoda i prenešene ili u inostranstvo ili tezaurirane, dakle izvadene iz narodne privrede. Naša finansijska politika nije predviđala događaje, ona nije prevenirala onom što je neumitno moralo doći, ona je fatalistički čekala razvitak događaja, a finansijska politika koja tako radi nije dobra. Kreditna kriza znatno je uticala i na pogoršanje opšte ekonomske situacije. Ona je ugrozila nacionalnu štednju, oštetila sve privredne grane, oslabila porezovnu

snagu, snizila na minimum nacionalni prihod i vrednost nacionalne imovine i dovela naš privredni život do stanja likvidacije; a likvidacija je tim teža što se ona vrši u doba teške ekonomske depresije i u nemogućnosti dobijanja normalnih kredita.

Ponovo je uskršlo zeleništvo, koje smo nastojali suzbiti. Kakvo je sada stanje na selu, neka posluži primer jednoga sela iz mog sreza, gde su mi u mesto obligatornih žalbi na razne teškoće iznešene brojke koje biju u glavu. To je jedno selo od 60 kuća, a to je selo imalo 25 pari volova, a danas je u selu samo jedan par volova. Trideset i sedam kuća toga sela nema danas vozne stoke. Ranije je svaka kuća imala 10—15 prasnih krmača, a danas ih celo selo nema 25. U ataru celog sela zasejano je svega 2 metrcenta pšenice, a kukuruza neće biti ni za ishranu; o setvi nema ni govora, jer je kukuruz zelen obran. Eto kakvo je stanje u jednom selu moga sreza, koji važi kao imućniji.

O poreskim ovrhama ja sam upravio pitanje na g. Ministra finansija i u tome pitanju sam prikazao upravo strašne slučajeve, gde se za porezu, koja se ne može odmah platiti, pleni i devojačka oprema, narodna nošnja, kola, plugovi i t. d. i sve to leži po opštinskom dvorištu, ili u magacinu, i tamo truli.

O toj bolnoj stvari neću sada da govorim, ali još moram pomenuti naše zemljišne zajednice koje su na rubu propasti. Podneo sam i interpelaciju i u njoj dokazao da poresko opterećenje zemljišnih zajednica iznosi od 70—125% ukupnog prihoda zemljišnih zajednica a to znači da su naše zemljišne zajednice, kao najveće narodne kolektivne imovine, prezadužene radi fiskalne politike, i da će one propasti ako se ne nade izlaz i ne pruži olakšanje onako kako sam ja u interpelaciji predložio.

Kriza i pad rentabiliteta oslabili su poresku snagu zemlje u ogromnoj meri: U tom stanju tražiti naglu naplatu zaostalih poreza i povrh toga još uvoditi nove dažbine, znači ugroziti egzistenciju privrede. Novi porezi u eri potpune privredne stagnacije znače ubijanje i ono malo privredne aktivnosti koja još postoji.

Poreske stope su previsoke i radi toga obveznik sam nastoji da se snizi osnovica. Niže poreske stope dale bi realnije prihode. Kada bi privrednik stvarno valovao svoje prihode, bio bi kod današnje poreske stope u najkraćem vremenu ekonomski potpuno uništen. Po današnjoj poreskoj stopi ne može se postići pravednost, jer veći lakše izbegne obaveze nego manji. Ako je neko valovao prihode sa 20.000 dinara, a u općini postoji namet 1000%, što nije retkost, on imade da plati 2.000 dinara tečevine a nameta 20.000 din., a to znači više nego što je zaradio. Da li je onda moguće realno valovati po ovoj poreskoj stopi i da li se tim načinom sile poreski obveznici na poresku defraudaciju?

Zbog toga jedan od prvih naših poslova mora biti aktiviranje celokupnog privrednog života, reforma naše privredne i finansijske politike. U doba privredne depresije, kada vodimo deflacionu politiku, treba da se posledice toga opažaju i na državnim rashodima. Međutim, toga nema. Mi vodimo rashode kao za najvećeg prosperiteta privrednog. Ne znam čemu ne ulazimo u pitanje revizije penzionera, kojih ima 60.000 i koji terete budžet sa preko jednu milijardu i sto miliona dinara? Govorimo o racionalizaciji administracije a ništa nismo učinili. Pa zar se ne usudu-

jemo da u to pitanje dirnemo? Po načelu državnog računovodstva ne mogu se voditi državna preduzeća: Ja ću se vratiti jednom zgodom na Topolovac, državno dobro u mom srezu, i prikazati vam, gospođo narodni poslanici, kako se tamo gospodari; to jest kako se tamo vegetira i kako se vodi tamo ekonomija bez onoga što ekonomiju čini ekonomijom. Državna preduzeća treba bezuslovno komercijalizirati jer će državi doneti veće koristi komercijalizacija nego birokratizacija.

Posle ovih opštih napomena o našoj ekonomskoj i finansijskoj politici želim nekoliko reči kazati o predloženoj osnovi zakona. Da počnem sa famoznim § 7, koji je izazvao ogromnu uzrujanost u redovima svih privrednika, i o kojem se toliko stručno i objektivno govorilo u Finansijskom odboru i koji je paragraf znatno izmenjen i ublažen predložen Narodnoj skupštini. Dobro je što se napustilo da sitne zanatlje i trgovci moraju voditi trgovačke knjige i bilans i što se izostavio dodatak za auto, za guvernantu i poslugu, jer u tome obliku nema nikoga koji bi mogao ovaj paragraf primiti. Po mojem mišljenju pogrešan je princip sa kojeg polazi ovaj paragraf. Sličan sistem imala je Francuska pre Revolucije, kad se poreska osnovica utvrđivala po broju vrata i prozora na stanu. Osnova tečevine mora biti zarada — prihod, a pogrešan je princip da se kao osnovica uzima rashod a ne prihod. Po ovom principu imaćemo nepravilnosti i nepravde. Ako, recimo, ima prihod od 6.000 dinara jedan oženjen privrednik i jedan neoženjen privrednik, pa prvi plaća za stan 2000 dinara a drugi 500 dinara, dobićemo kod istog prihoda ogromnu razliku u osnovici za tečevinu. Ili može biti još drastičniji primer, da neko može imati prihod 6.000 dinara a plaćati za stan 2000 dinara, drugi može imati prihod 50.000 dinara, a plaćati za stan 500 dinara. Opet jedna nesrazmerna razlika u osnovici tečevine. Princip § 7 nije ni socijalan. Privrednik opterećen decom i familijom, među kojima može biti i bolesnika, moraće imati veći stan od privrednika bez dece i bolesnika. Pa ipak će prvi baš zato imati veći stan jer radi dece i bolesnika mora imati veći stan, pa premda imaće i drugih znatnih izdataka kojih drugi nema, imaće veću osnovicu tečevine od onoga drugog. Danas, gde u svetu i poresko zakonodavstvo sve se više obazire na socijalne momente, gde na pr. Austrija u socijalnom interesu oslobađa od službeničke poreze onoga koji ima tri i više od tri lica posluge, kod nas je broj posluge dovodio do povećanja osnovice tečevine, a ista nesocijalna nota ostaje i dalje jer je udarena veća poreska osnovica onome koji radi veće familije mora imati i veći stan. G. Ministar finansija verovatno je navelo, da najamninu za stan uzme kao osnovicu za tečevinu, to; što ima dosta takvih, koji luksuzno žive, koji imaju velike stanove i mnogo posluge, a državi ništa ne plaćaju. Da je to moguće, može se zahvaliti poreskoj administraciji, koja nije na visini i koju treba g. Ministar finansija da reformira. (Pljeskanje). Visina stanarine nije pouzdan spoljašnji znak za visinu prihoda. Paradoksalno izgleda, da je za razrez jednog poreza, prihoda od radnje, uzeto kao merilo rashod sopstvenika radnje i njegove porodice. Pogrešno je shvaćanje, da je prihod radnje jedini prihod, kojim se podmiruju rashodi. Ovi rashodi mogu biti potpuno bez veze sa prihodima sa ovog izvora. Ja neću iznositi detalje i konkretne slučajeve, i ako bi se po njima najbolje videla nemogućnost i nepra-

vičnost ovoga merila. Može se već danas kazati, da će mnoge radnje morati propasti, jer ovoliko opterećenje ne bi se moglo podneti niti u vremenu prosperiteta a kamo li danas: Stanarina na privatan stan nije u direktnom neposrednom i zavisnom odnosu sa visinom prihoda.

G. Ministar finansija uvažio je mnoge sugestije i ublažio je § 7, a ja sam očekivao da će uvažiti i jedan predlog, koji je bio iznešen u Finansijskom odboru, po kome i poreski odbori mogu utvrditi poresku osnovicu i ispod određenog minimuma, ako obveznik dokaže, da mu prihod ne premaša predviđeni minimum, jer poreski odbori lakše će to ocenjivati, pošto su im prilike bolje poznate, nego reklamacioni odbor, pa bi stanju stvari bolje odgovaralo da je i taj dodatak § 7 primljen.

Sitnim zanatljama želelo se izaći u susret tako, da se tečevina ne razrezuje, nego da plaćaju paušalno svotu. Zna se da danas zanatljama ide vrlo loše, pa im se htelo pomoći, ali ako se detaljno prouči stanje zanatlja u pojedinim mestima, specijalno onih sitnih, na koje se odnosi § 8, onda se vidi, da im se paušalnom svotom nije pomoglo. Paušaliziranje pretstavlja novo opterećenje, jer veliki broj zanatlja ima često manji prihod nego radnici. Interesantan je memorandum znanstskih komora i statistika, iz koje vidimo da u manjim mestima plaćaju zanatlje tečevinu 20 do 100 dinara, a u mnogim mestima su zanatlje zbog siromaštva oslobodene od tečevine. Bilo bi zato bolje, da se odustalo od paušaliziranja i da se sitnim zanatljama razrezivala tečevina.

Dobra je novina o zadrugama, jer se doista zadrugarstvo kod nas izigravalo. Osnivale su se zadruge, koje sa zadrugarstvom nisu imale nikakve veze i koje nisu osnovane na principima zadrugarstva. Zadrugarstvo moramo propagirati i davati mu sve moguće olakšice, da se zadržana svest učvrsti. Baš zadrugarstvu najviše je škodilo to, što su se osnivale t. zv. zadruge koje od zadrugarstva ništa nisu imale nego samo ime, i radi toga imena uskratile su državi ono što je država trebala primiti, a osim toga nezadrugariskim načinom poslovanja, ubijale su zadržnu misao. Ne može zadruga biti oslobodena poreze, ako je zapravo to trgovačka radnja, koja prodaje robu svakome, i koja prodaje luksuzne predmete i alkoholna pića.

Poreska osnovica iznalazi se na osnovu bilansa i računa dobitka i gubitka. Po dodanom novom stavu u čl. 81 Zakona o neposrednoj porezi može doći do znatnih veksacija. Potrebno je dodati stav razraditi u pravilniku, ali kad već imamo iskustvo da pravilnici nekad ili suviše ekstenzivno ili suviše restriktivno tumače volju zakonodavca, bolje bi bilo da se u dodanom stavu jasno kazalo ono što se mislilo kazati, te da ne bude kasnije sumnje i prigovora. Kod odbitnih stavki za iznalaženje poreske osnovice činjene su najveće poreske defraudacije, naročito kod onih preduzeća koja su osnovana inostranim kapitalom ili imaju inostrana dugovanja. Znamo da su osnivana mnoga preduzeća u kojima je samo mali deo uloženog kapitala prijavljen kao akcijski kapital, a veći deo se vodi kao dugovanje, kao pozajmljeni kapital, na koji se plaća velika kamata. Jasno je da se je moralo stati na kraj toj poreskoj defraudaciji i privesti u državnu kasu ono što treba državi da se plati. Prvobitna zakonska osnova pre svoje prerade u Finansijskom odboru znatno je preterivala u tome pogledu

i nanela bi više štete narodnoj privredi, nego što bi donosila korist državnoj blagajni.

Rentovni porez na inostrana dugovanja sveden je na najmanju stopu, na 6%, da bi se olakšalo angažovanje stranih kapitala. Potreba stranih kapitala nije ni danas u manjoj meri opravdana nego ranije, i po mome mišljenju ne bi bilo uputno raznim fiskalnim merama terati strane kapitale iz zemlje. Po prvom projektu postojala je opasnost da će strani kapitali postepeno izbegavati plasiranje u našoj zemlji, a oni su nam stvarno potrebni. Ima i domaćih industrija koje iskorišćavaju inostrane patente, i za to iskorišćavanje moraju plaćati velike sume. To je nesumljivo jedna režijska stavka koja se mora odbiti od poreske osnovice. Pa i domaća preduzeća, koja su se zadužila u inostranstvu, bila bi osetno kažnjena ako bi se ta kamata imala uneti u poresku osnovicu. Zato je srećna redakcija § 13, da se od poreske osnovice ne mogu odbiti kamate na zajmove, kredite ma koje vrste, posredovanja i finansiranja koja se odobravaju poveriocima u inostranstvu sa iznosom kojim prelaze kamatnu stopu od 8%. Ovim su sprečene bar grube poreske defraudacije a nije onemogućen priliv stranoga kapitala kod nas, jer s obzirom na kamatnu stopu od 8%, ima inostrani kapital računa da se kod nas plasira. Posve je opravdano da se kamata preko 8% doda poreskoj osnovici.

Što se tiče tačke 6 čl. 89, nije osnovano sa dodatkom, da se gubici nenaplativih potraživanja odbiju od poreske osnovice, ako su ti gubici uneti kao posebna stavka u računu gubitaka i dobitaka. Mora se napomenuti da je danas potreban najliberalniji postupak u pogledu priznavanja poreskih otpisa i dotiranja fondova za otpis neplativih potraživanja. Iz poslovnih razloga ne sme se pasiva u računu gubitaka i dobitaka javno iskazivati. U današnjem vremenu nepoverenja preduzeća bi od toga mogla imati samo štete. Poreske vlasti imaju mogućnosti da traže i da dobiju tačno opravdanje otpisa odnosno dotacija fondova a nije potrebno da se čisto formalni propisi suviše udaljavaju od opštih uzansa i principa urednog knjigovodstva.

Čisto fiskalni razlozi o kojima sam malo čas kazao svoje mišljenje, doveli su do toga da je zavedeno plaćanje 10% na dividende. Uvedena je jedna nova dažbina na dobitke podložne društvenom porezu, koju je teško opravdati. Princip je da jedan prihod podleži jednom poreskom obliku. Dobitak podleži društvenom porezu, pa je teško opravdati ponovno oporezivanje toga dobitka zato, što se deli među dioničare. Ova će mera još više umanjiti i onako slabo razvijeni smisao za asocijacije kapitala, bez koje nema organizovane privredne delatnosti u većem stilu.

Ja razumeo g. Ministra finansija, njemu trebaju prihodi, i on u doba deflacije, na čisto inflacionistički fiskalni način posize za prihodima, gde god misli da ih može naći, u odsustvu jednog privrednog plana, koji bi aktivirao našu privredu i time samim doneo nove prihode, on bi morao na ovaj način postići željeni prihod.

U predloženoj zakonskoj osnovi nalazimo ipak jednu ustanovu, za koju toplo zahvaljujem g. Ministru finansija, što ju je prihvatio. To je novi član 28 o naplaćivanju dužne poreze u ratama u roku od 2—11 godina. Ovim će biti pomoženo i našem seljaku i zanatliji i trgovcu, uopšte svima koje je privredna depresija skrhalo, te su zaostali u svojim poreskim

dužnostima; pretaće ona animozna ovrha, koja uprošćuje imovinu i kod koje dolazi do neželjenih sukoba i nemilih pojava. Ovu ustanovu pozdravljam kao pravednu i socijalnu i baš je ova ustanova onaj uteg koji je pretegao i odlučio me da glasam za ovaj zakon, ostajući kod svojih prigovora kako ovom zakonu tako i našoj ekonomskoj i finansijskoj politici (Pljeskanje).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. dr. Franjo Gruber.

Dr. Franjo Gruber: Gospodo narodni poslanici, važnost ovoga zakonskog projekta, koji dolazi na diskusiju u ovom visokom Domu, ne karakteriše se samo novim fiskalnim opterećenjem stanovitih poreskih podložnika nego još i više svojim, upravo bi mogao kazati, revolucionarnim karakterom u današnjem poreskom sistemu. Neposredni porezi, pod koje nesumnjivo spada i tečevina, karakterišu se time da oduzimanju jedan izvesan procenat, u cilju celine, od čistog prihoda dotičnog poreskog subjekta. Čist prihod je ona osnovica, koja treba da bude baza za oduzimanje izvesnog dela prihoda pojedinca u cilju potreba društvene zajednice. Sa današnjim projektom, koji ovde diskutujemo, obrće se ovaj princip i dolazi u jednu situaciju koja naš celokupni poreski sistem obrće na glavu, jer odsad neće biti čist prihod ona osnovica, onaj temelj, na kome će se razrezivati tečevina i društveni porez, nego će biti vanjski znaci njegovog života merilo i podloga za oporezivanje. Kad imademo jedan ovakav obrt u poreskom sistemu, onda bi bezuslovno trebalo rasmotriti, da li je taj sistem približno tačan, približno objektivian i da li će on doneti očekivane finansijske rezultate od ovako primenjenog principa. Stanarina odnosno kirija ne može nikad da bude osnovicom, pogotovu ako se ona multiplicira, jer stanarina po čl. 54 sadašnjeg poreskog zakona pretstavlja jednu odbitnu stavku, koja dolazi u odbitak od bruto prihoda dotičnog podložnika tečevine. Prema tome danas se jedna stavka koja je dosada služila kao element oduzimanja od bruto prihoda za utvrđivanje poreske osnovice u svojoj bitnosti menja. Ona se postavlja kao osnovica za utvrđivanje čistoga prihoda. Sem toga sama stanarina ne može često puta da bude proizvod radnje, zanimanja ili preduzeća tečevine, ili bar ne može biti isključivo, jer poreski subjekat sastavlja svoje prihode iz više prihoda, pa prema tome ako se samo stanarina uzme kao osnovica za određivanje tečevine, onda su ostali prihodi izuzeti i ne dolaze ni u kakav obzir. Prema tome ova osnova pogrešno je shvaćena i ne može da pretstavlja nikakvu pravičnu bazu za odmerivanje tečevine. Ovo još više pada u oči kad se uvaži da je poreskim zakonom određen i minimum ispod koga se ne može ići. Drugim rečima rečeno: određen je minimum za obveznike tečevine. Ali ako je određen poreski minimum i ako se on ne sme spustiti ispod zakonom određene najmanje stavke, onda je bar sa istim pravom, kada se sve ovo radi u ime socijalne pravde, trebalo odrediti i minimum za egzistenciju svakog poreskog obveznika tečevine, jer se poreski obveznici tečevine ne sastoje samo iz bogatih industrijalaca, nego i iz sirotih ljudi pa im je trebalo odrediti, kad se već određuje minimum poreske osnovice za tečevinu, i minimum za egzistenciju koja je trebala biti oslobođena svakog opterećenja. U tim drastičnim odredbama, gde se određuje poreski minimum bez obzira na socijalnu težinu, na siromaštvo

poreskog obveznika, vidi se jedna antisocijalna nota, jedna mera koja neće ni najmanje doprineti da se uvede socijalna pravda za kojom toliko vapije gosp. Ministar finansija, proračunajući ovaj zakonski predlog.

Ima još jedna osnovna karakteristika današnjeg poreskog sistema koji je ovim zakonskim predlogom doveden u pitanje. I sa moralne strane, a i radi utvrđivanja objektivnih prihoda stanovitog poreskog podložnika, današnjim poreskim zakonom o neposrednim porezima bilo je utvrđeno da se putem samoporezovanja, putem poreskog odbora koji se bira iz sredine dotičnih podložnika tečevine, a koji se sastoji i iz dosta članova poreske birokracije, kako bi se očuvali državni interesi, pri odlučivanju o poreskoj osnovici pojedinih podložnika tečevine na ovaj način, pomoću toga samoporeživanja, dobijala se garancija da će državni interesi biti zaštićeni, a da poreski obveznici ipak neće biti lišeni svih obzira što ih njihova privreda traži pri odmeravanju njihove poreske osnovice. Ovim zakonskim projektom traži se način utvrđivanja pa se dosadašnji postupak ruši, jer poreski odbor prema sadašnjem zakonskom predlogu nije ništa drugo nego štafaža da pokrije ovaj način poreživanja, koji je tako neelastičan i tako nezgodan da se ne može prilagoditi sredini današnje privrede i teškoćama i borbama što ih pojedini obveznici imaju da podnesu. Poreski odbor nije ništa drugo, nego samo običan multiplikator najamnine od šest, dvanaest i dvadeset četiri hiljade dinara, da bi se na ovaj način došlo do poreske osnovice koja je potrebna za odmeravanje tečevine. Na takvu jednu ulogu srozani poreski odbor neće biti u mogućnosti da uvaži sve elemente koji igraju važnu ulogu i koji su presudni kad treba odrediti poresku osnovicu jednog poreskog obveznika koji se ima da bori sa raznim teškoćama i koji ne može u stanarini da vidi jednu osnovu za određivanje njegovog čistog prihoda.

Kad smo ovako utvrdili glavne izmene koje se donose u današnjem zakonskom projektu, smatram da mi je dužnost da ispitam da li je uzeo naš predlagač kakav primer kad se rukovodio da ovako predloži utvrđivanje tečevine. Prečanski krajevi ne smatraju to nikakvom novinom; stari ljudi sećaju se vrlo dobro da je postojao jedan mađarski zakon koji je na ovaj isti način utvrđivao poresku osnovicu za tečevinu, samo sa tom razlikom da su dobre strane toga mađarskog zakona odbačene a one najgore su zadržane i donose se pred nas da se time poprave prihodi od tečevine. Po mađarskom zakonu kad se utvrđuje tečevina pomoću ključa na osnovu stanarine, on je predviđao niz raznih stavova koji su se odbijali od tako bruto utvrđene osnovice. I vi ste imali, na primer, mogućnosti da odbijete sve režijske troškove, sve kamate za kapital, sve ono što predstavlja one elemente koje treba odbiti kad se hoće da utvrdi čist prihod. U našem zakonskom projektu te dobre odredbe mađarskog zakona nemamo i mi smo samo kopirali od njega to da smo uzeli način određivanja poreske osnovice ali nismo se koristili onim odredbama koje govore o odbijanju kad se hoće da utvrdi osnovica čistog prihoda.

Ja smatram da bi trebalo sa nekoliko reči da se čovek osvrne i na odbranu koju su gospoda iz većine dala u prilog ovoga zakona. Sa velikom pažnjom saslušao sam motive koji su rukovodili predstavnike

većine da glasaju za taj zakon. Smatram da je jedini ozbiljni motiv, koji ih može rukovoditi, osim političkog, taj, koji sam našao u govoru našeg drugog g. Čirića, da treba apsolutno dovesti u sklad, u harmoniju, u izvesnu srazmeru ostale poreske oblike pa tako i tečevinu koja se u glavnom formira na drugoj osnovi prema zemljarini. Niko pametan danas ne može da kaže da zemljarina predstavlja stanoviti procenat čistoga prihoda. Jer prihod od zemljarine danas ništa ne odbacuje i porez od čistog prihoda zemljarine predstavlja zahvat u kapital zemljoradnika. Ali ako je to tačno, da je poljoprivreda u tako teškom položaju da podložnici zemljarine jedva plaćaju svojim imetkom a ne od svog prihoda, što je protivno svakoj zdravoj poreskoj politici, ja mislim ne bi trebalo to isto primeniti i na ostale podložnike tečevine i društvenog poreza i na ostale poreske oblike i od njih napraviti poreski proletarijat kao što se napravio kod zemljarine. Po mome shvatanju podložnici tečevine i društvene poreze ne spadaju u isti red kao i podložnici zemljarine; preko prvih treba država da dode do potrebnoga novca koji državi treba kroz veći niz meseci. Zemljarina se plaća dva puta i to ne dotiče za državnu administraciju i državne potrebe.

Ako konačno rasmotrimo u celini ekonomsko finansijsku politiku koju današnja vlada sprovodi, onda možemo da konstatujemo da se ona pri izradi vanju i održavanju svojih mera oslanja na zemljoradnika. Mi moramo da konstatujemo da sa uredbom o zaštiti zemljoradnika nismo stvarno postigli ono što se želelo, dakle da je to jedna fiktivna mera. Moramo dalje da konstatujemo bezuvjetno da ni kupovna vrednost našeg dinara ne predstavlja neku veliku snagu kao što se to tvrdi od strane g. Ministra finansija, nego da je i njegova vrednost u velikoj meri fiktivna. Pa kad je tako, onda nije čudo kad su na ovim pretpostavkama sazđani zakonski predlozi koje mi danas diskutujemo fiktivni, jer iz fiktivnih pretpostavki mogu samo proisticati fiktivni rezultati. Kad se ne zahvataju stvarni prihodi, kad se ide u bruto prihode, kad se ide u zahvatanje imetka, onda se moraju očekivati fiktivni rezultati, fiktivni prihodi državne kase, a od fiktivnih prihoda država nema ništa i to će uneti još veće potrebe u naše finansije i naš ekonomski život.

Smatrajući da ovaj način ne predstavlja pravi put i uverenju da ove velike terete podložnici glavnih poreskih oblika, a koji se ovim pogadaju, neće moći podneti i da će to uroditi poremećajem naših državnih finansija, čast mi je izjaviti u ime Seljačkog narodnog kluba da ću glasati protiv ovog zakonskog predloga. (Odobrovanje na levici).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. dr. Milan Metikoš.

Dr. Milan Metikoš: Gospodo narodni poslanici, nisam mislio posle govora mojih drugova da uzmem reč, ali predstavnik Vladine većine dao je tolike tvrdnje, na koje treba bezuvjetno da se reagira. On je kazao, »ako ste prijatelji malog čoveka, ako ste prijatelji izjednačenja oporezovanja u ovoj zemlji, onda ćete glasati za ove nove terete, odnosno za ove nove zakonske predloge«. Ja sam slobodan da konstatujem, da ovaj zakonski predlog nije ništa drugo; nego samo izraz one privredne politike, koju nosi ova naša današnja vlada. Kao što je god nesrećna, u svojim metodama, sa očajnim rezultatima, u našoj

unutrašnjoj političkoj situaciji, tako je, gospodo, i sa svima očajnim, nezgodnim i nesrećnim metodama očajna u našoj privrednoj situaciji, zbog izvesnih loših metoda naše finansijske politike koju sprovodi naša vlada.

Meni je, gospodo, vrlo žao da je jedan član većine, koja danas u ovoj Skupštini raspolaže sa 285 narodnih poslanika ili sa preko 90% u Narodnom predstavništvu, da je konstatovao sa bolom, da nije uspeo sa svojim zahtevom za sniženje zemljarine. To je dokaz da ta vlada Jugoslovenske nacionalne stranke ide za tim da uništi našeg seljaka, da ga upropasti sa teškim teretima zemljarine. Kada bi bilo protivno, taj bi gospodin predgovornik, koji je tu temu naćeo, sigurno našao razumevanja u redovima svoje vladine stranke. Ali kada ta vladina stranka zastupa jedan sistem privredne i finansijske politike za uništavanje naših seljaka, za uništavanje svih naših slabih privrednih krugova, onda nije čudo, što je sa bolom konstatovao, da je morao, pod disciplinom stranke, glasati za povišenje zemljarine i da je stavio predlog za sniženje zemljarine, ali da ga u njegovoj stranci nje niko razumeo. To je gospodo što ja tvrdim, sistem vladine finansijske politke. Tu je koren ovoga zla i koren ovog lošeg, nezdravog, nesocijalnog, štetnog po naš narod zakona, o kome se sada pretres vodi.

Gospodo, kada uvažimo da je od svakih 10 duša u našoj zemlji 87 zemljoradnika, kad uvažite, da se zemljarina naplaćuje na bazi čistog katastralnog prihoda, koji je utvrđen u našoj zemlji u jednoj visini od 5 milijardi dinara i da se njime stalno svake godine po 500 miliona dinara uzima na ime zemljarine, a uz to dolazi i posebni dopunski porez zemljarine u visini od 195 miliona dinara, dakle, da se seljak tereti razrezom poreza sa 700 miliona dinara i kad uvažite sa druge strane, da u našoj zemlji postoji jedna jaka, snažna privredna organizacija, a to je Centrala industrijskih korporacija, koja iskazuje da godišnje troši na lične izdatke, dakle na čisto personalne izdatke u industriji, oko 5 milijardi dinara, na plate činovnika, nameštenika i radnika, onda se postavlja pitanje koliko te velike fabrike plate poreza ovoj zemlji? I baš zato, jer je i vladina stranka, Jugoslovenska nacionalna stranka, okupila u svoje redove sve te industrijalce, i svi ti karteli industrije nalaze se u redovima te vladine stranke, oni su imali tu pogodnost, da, skupa sa svima bankama, kojih imate oko 735, koje su udružene kao dioničarska udruženja, i sa svima udruženjima trgovačkim koja su dionička društva, svi skupa oni, gospodo narodni poslanici, plaćaju godišnje jedva oko 120 miliona dinara društvenog poreza, dok seljak plati preko 600 miliona dinara poreza zemljarine.

I sada razumem potrebu, da se jedanput odlučno kaže: dosta tih kartela. Još pre dve godine gospodin Ministar trgovine, g. dr. Kramer, generalni sekretar Jugoslovenske nacionalne stranke, izjavio je, da ima gotov zakon o kartelima. I bivši predsednik vlade, član Jugoslovenske nacionalne stranke, prošle jeseni, izjavio je, da će se doneti zakon o kartelima. Zašto ga vi, gospodo narodni poslanici, iz vladine većine, koji imate 285 narodnih poslanika, niste doneli? Nesmijete da donesete taj zakon o kartelima zato, jer su svi kartelirani industrijalci u vašim redovima i vi štitate njihove interese na štetu naših zemljoradnika. Gospodo, gledajte ove stvari ozbiljno, odgo-

vorni ste vi za sve što ovde radite. Sutra ćete imati užitak, da gledate u prestonici zatvorene sve radnje, — to će biti dokaz vaše razorne poreske i finansijske politike, koja ovakve zakone donša. Ali budite svesni da nećete izbeći odgovornosti, jer tu odgovornost nosite i vi i vaša stranka kojoj pripadate, jer ste vi nametnuli ove terete. Poreska i finansijska politika naše vladine većine u Narodnoj skupštini i naše vlade, koja danas kao homogena vlada Nacionalne stranke upravlja ovom zemljom, jer predsednik vaše stranke Predsednik je i Vlade, i vi ste, gospodo, potpuno odgovorni za sve što radite, jer vi vašom glasačkom snagom možete sve da preglasate, ali ne zaboravite, da ovo nije put i način kojim se radi i kojim treba da se radi u današnjim teškim privrednim prilikama. Ja sam bio očevidac, da su kod seljaka radi teške zemljarine vršene naplate poreza na taj način, da su njima iznošene iz kuće i poslednje stvari što su ih u kući imali. Naišao sam u severnim krajevima na Dravi, kao i u Kumanovskom srezu, da se uzima u zaplenu i devojačka oprema. Iznosi se sve, jer poreski egzekutor kaže: »imaš razrezano toliko i toliko poreza i moraš da platiš«. A jeste li pitali, gospodo, sebe, na koji je način razrezana zemljarina? Ko je pitao seljaka, da li njegov čisti katastarski prihod iznosi 5 milijardi dinara godišnje. Da li ste sebi postavili pitanje kako se razrezuje zemljarina i kako se može desiti da se seljak ne pita kod utvrđivanja poreske osnovice, ni kod utvrđivanja poreske stope. Vi ste, u proleću 1933, kad je traženo 150 miliona dinara radi uravnoteženja budžeta, vi ste lake duše glasali za povišenje zemljarine, ma da ste znali kako je teško u selu, jer su seljački proizvodi vrlo nisko pali, kao nikada do sad, a vidite, da su industrijski proizvodi sa visokim cenama u očajnom disparitetu prema seljačkim proizvodima, i da je taj disparitet sve jači na štetu seljaka zemljoradnika. Niko od vas ne oseća odgovornost, pa da kaže, nećemo to da glasamo, nego i dalje glasate nove terete, jer su ti kartelirani industrijalci članovi vaše partije, ali za to budite pripravi da nosite posledice iz te takve vaše privredne i finansijske politike.

Ja sam, gospodo, od onih članova ovog visokog doma, koji bi želeo pomoći, da se državi doprinese ono što državi treba, ali gospodo, treba pošteno, treba pravedno, treba iskreno i sa puno odgovornosti rešavati to pitanje. Ne može se, gospodo, trpeti, da se u našoj zemlji pljačka naša narodna i državna imovina, za volju nekoliko pogodovanih, u ma kakvom društvu bili organizovani ti pojedinci i ma kakvim se nazivom nazivali. Ja sam ustanovio, na severu naše zemlje, jer su industrijska preduzeća sva na severu i razbacana su na granici naš države, sva ta preduzeća falsifikuju svoje bilanse, ta preduzeća falsifikuju i svoje kreditore i da je naša finansijska administracija na svome mestu, onda ne bi imali potrebe da danas gospodin Ministar finansija dolazi sa zahtevom, da se plati od strane našeg siromašnog naroda oko 500 miliona dinara na temelju ovih novih opterećenja narodne privrede, koja ćete vi iz vladine većine danas glasati.

Strana industrijska preduzeća štedite, jer imate nekih specijalnih razloga. Ja ću biti slobodan, da vam predočim jedan tipičan primer. U jednom dioničarskom društvu, naišao sam na jednu ovaku činjenicu. Jedno preduzeće, koje je i za vreme Austrije posto-

jalo, imalo je 25 miliona zlatnih kruna kao svoju dioničku glavnicu. U našoj zemlji bilo je posebnih novčanik sistema, i jednoga dana jednim zakonom naredeno je, da se 4 krune pretvaraju u jedan dinar, tako da je dionička glavnica toga društva od 25 miliona zlatnih kruna pretvorena u 6 miliona i nekoliko stotina hiljada dinara u papiru, tako da je to društvo iskazalo u svome godišnjem bilansu takovu glavnicu, a istovremeno je diferenciju od 18 miliona i 750.000 zlatnih kruna izbacilo u švajcarske franke kao figniran dug toga preduzeća, tako, da to preduzeće plaća na taj dug u švajcarskim francima 8% kamate i anuitete, jer je onda dozvoljeno, da se to izvozi iz zemlje, tako da to preduzeće, koje radi zapravo kapacitetom zlatnim od 25 miliona švajcarskih franka, pokazuje gubitak i ne plaća nikakvu porezu, a iznosi tolike i tolike milione u švajcarskim francima. To je tipičan primer, i žalim, ako naša administracija nije mogla to da konstatuje. Ja sam upozoren u Zagrebu od jednog mog prijatelja na jednu kuću od šest spratova. Taj prijatelj zapitao me je, znaš li čija je to zgrada. Ja sam mu odgovorio da neznam, a on je odgovorio da ona pripada jednom finansijskom pregledniku — šefu finansijske kontrole, koji uživa lepu penziju. Sem toga konstatovao sam u Beogradu i Zagrebu, da viši finansijski i carinski činovnici imaju lepe palate, dok g. Ministar finansija i mi znamo koliko ti činovnici primaju mesečno na ime svojih nadležnosti, i znamo, da od njih nisu mogli stvoriti te palate. Stoga, gospodo, ne treba nama nikakvih novih zakona o novoj porezi, nego nam treba strogi zakon o korupciji, koji bi ove korupcionaše i lupeže, koji kradu narodnu i državnu imovinu izveo na vešala i na kolac. (Burno odobravanje na levisi i uzvici: Tako je!) Taj zakon vi možete brzo i lako da donesete, jer od 305 poslanika koliko ima Skupština, vaša partija Nacionalne stranke ima 285 poslanika. Vi ste kompaktna većina i kao takvi vi ste sposobni da brzo izglasate zakon o korupciji, i kad bi to učinili, onda će narod da vam veruje, da zaista štitite interese državne i narodne. Ali pošto su ti korupcionaši u vašim redovima (Žagor i protesti u centru). Nemojte se uzrujavati, jer ste imali prilike da vidite kako se u Sarajevu uništava 300 miliona dinara imovine naše države. Istraga po ovoj stvari svršice se na činovnicima i oni će biti optuženi, a oni koji su intervenisali kao korupcionaši neće doći do kazne. Stoga stvarajte što pre zakon o korupciji, sa što većim kaznama, da narod oseti, da hoćete narod da pomognete, a ne donosite zakon da povećavate porezu, jer će oni, koji budu plaćali to pokriće državnog deficita preneti to na najslabije slojeve našeg naroda u našoj državi, a to je na naše siromašne potrošače. A ti potrošači naše zemlje pretežno su seljaci, jer kako znate od svake stotine potrošača 87 su seljaci, a seljaci su danas i goli i bosí. Njihova kupovna moć potpuno je propala i ako vi želite da seljak ne propadne potpuno, treba dobro da pazite šta se i kako se radi. Ja sam još u početku naglasio da bi trebalo raditi na sniženju zemljarine, jer za to vi imate mogućnosti i mi bismo svi iz opozicije za taj zakon glasali, pošto je zemljarina nepravedno razrezana, ali se vi nikako ne usudujete da to izglasate. S druge strane imate vi vidljivo u našem narodu i tu činjenicu, da se u industrijama, koje samo imaju naziv domaće industrije, nalaze sa 95% stranci; nemojte se varati, strana preduzeća iz drugih država došla su kod nas zbog naših pametnih za-

konskih propisa prenela svoje industrijske uređaje, — direktore, činovnike i radnike, neplaćajući našoj zemlji gotovo ništa, a naša jadna i sirota zemlja, da bi još i olakšala tim stranim preduzećima, dala im je i visoke zaštitne carine, te na taj način, u mesto da pomognemo našoj domaćoj radinosti mi pomazemo strance a naše upropašćujemo.

Zar se, gospodo, vi pitate zašto su pale cene seljačkih proizvoda? Pale su zato, što industrijske zemlje oko nas ne kupuju naše seljačke proizvode jer nemaju šta da daju u zamenu nama. Kad bismo svi, kad bi silna i moćna Jugoslovenska nacionalna stranka bila svesna odgovornosti, ona bi donela jedan zakonski propis, kojim bi se te zaštitne carine ukinule kod svih preduzeća, osim kod onih preduzeća, koja su potrebna našem narodu i našoj državnoj i zemaljskoj odbrani. Pitam ja vas za moralno i materijalno obrazloženje zašto se povlašćuju 4—5 fabrika piva u našoj zemlji sa zaštitnim carinama dok imamo 4 miliona hektara vina za izvoz? Zato što su ovi pivari vaši, vaše Nacionalne stranke članovi i što ste nemoćni da protiv njih ma šta preduzmete.

Gospodo narodni poslanici, u današnjoj teškoj finansijskoj i privrednoj krizi, umesto što se stvaraju novi tereti za narod, trebalo je homogena današnja vlada i vladina Nacionalna stranka da nađe puta i načina da se prilike u narodu olakšaju i narodni prihodi povećaju, jer današnja vladina stranka ima 285 narodnih poslanika od 305 ukupnog broja narodnih poslanika, te prema tome ima mogućnosti da stvori sve uslove, da se ne bi ulazilo u nova opterećenja. Zatim, gospodo, zar se vi ne pitate gde su sakriveni novci? Nema novaca u prometu. Niko nije pokrenuo pitanje, da bi se nešto u tome pravcu i uradilo. Zar nije bila dužnost homogene nacionalne Vlade i vladine većine da u tome pravcu donese jedno odlučno rešenje u cilju, da se utvrdi gde su te pare i ko ih skriva, isto tako da utvrdi koji su to, koji su izneli naš novac u inostranstvo. Ali, gospodo, to su ljudi iz vaših redova iz vaše Nacionalne stranke i zato ne smete da ih dirate, a takva situacija i nemoć čini vašu odgovornost u toliko težom.

Ja vas uveravam, da sam imao prilike ja lično, dobroćim jednog dobrog čoveka u knjigama stranog preduzeća da ustanovim, pored domaćeg novca našeg dinara, koliko je i strane valute izneto u inostranstvo. Ja sam mogao to da ustanovim kao privatna ličnost, ali ogromni aparat od 270 hiljada činovnika i službenika ove zemlje, koji primaju preko 5 milijardi dinara godišnje plate na teret ovoga naroda, nisu bili u stanju da to utvrde. Ja se pred takvim činovnicima zadržavam i skrećem vam pažnju, jer vi iz Nacionalne stranke ste odgovorni, zašto se to ne radi, a mogle bi se preduzeti potrebne mere, da se kaže: određuje se u roku od mesec dana pribilegovanje svega novca ili zamena novčanica, da vidimo kod koga se te novčanice krijavu, pa da se istovremeno donese odluka, a vi ste, gospodo, u toj snazi jer imate 285 poslanika od 305, da se od svakoga, koji je tezaurisao i sakrivao taj narodni novac oduzme i stavi u prisilni zajam, onoliko, koliko njemu nije neophodno potrebno za njega lično ili za njegovo preduzeće. I na taj način, gospodo, mi bi smo dobili potrebna sredstva, mi bi smo imali mogućnosti da iz tih srestava otvorimo javne radove i sa javnim radovima da procirkuliše tih 4 i 5 milijardi novca kroz narod i na taj način bi mogli da podignu privredni krugovi glavu, i onda bi imali

odakle da krešete velike poreze i namete. A vi, gospodo, na mesto da ste pošli tim putem, pošli ste putem da udavite i ono malo što još ima života. Nećete vi, gospodo, stvoriti ovakvim nametima ništa. Ja sam ustanovio da jedan gospodin, bivši Ministar finansija, sedi u jednom kartelu cementa. (Jedan glas: Kako se zove?) I, razume se, taj kartel cementa rešio je pitanje lako. Kazao je, pola preduzeća, fabrika cementa, neka radi, a pola tih preduzeća ne treba da radi, da mi možemo da dignemo cenu cementa pa ćemo međusobno bratski podeliti velike zarade cementne industrije. Gospodo, to se vidi, to se znade, a šta vi preduzimate, a šta preduzima Kr. vlada, koja ispred vas danas upravlja ovom zemljom? Vi ste poslanici većine odgovorni, jer toj vašoj vladi niste podvignuli i rekli da se u tom pravcu kreće. Tako se ne radi. Vi glasate ne odgovarajući svojoj savesti, nego kako vam se naredi, čekajući da dobijete naredenje od vlade. Gospodo, ja vam mogu samo jednu stvar reći, ja sam posmatrao strukturu naših privrednih preduzeća, napose industrijskih preduzeća u našoj zemlji. Ja sam i jednom interpelacijom upozorio g. Ministra finansija na sistem, koji se kod nas praktikuje: da dodu strana preduzeća kod nas i otvore svoja fabrička preduzeća sa svojim strojevima, kojima je oproštena carina, preneli su ih u našu zemlju, uneli su u našu zemlju i sve direktore i činovnike iz svoga stranog kraja, i to preduzeće, u našoj zemlji pravi takve bilanse, takve finansirane dužove i kreditore u svojim bilansima, da može našu zemlju da ošteti za sve ono, što bi naša zemlja imala pravo da oporezuje. I rekao sam, kad se to vidi, nije u pitanju tu samo firma »Bata«, koja radi na svoj način, koja ima 300 prodavaonica u našoj zemlji a ne plaća ni 100 hiljada god. poreze, nego su na desetine hiljada takvih preduzeća kod nas i tu bi trebalo da zaviri naša poznata: finansijska administracija.

Vodi se borba između kartela špirita i kartela benzina, a ja posmatram uz kakove cijene plaća država naša potrebe na benzinu a gledamo, da su ti svi industrijalci u vašim redovima. Svako lice, na svakom mestu, gde hoće u varoši, ima utvrđene cene benzina, i gledao sam, po kojoj ceni plaća naša država, i ja sam se na tome momentu zamislilo. Ja sam bio nedavno na jednom mestu, gde se križaju razni vozovi, pa mi je jedan gospodin činovnik državnih železnica kazao: moramo da kreditiramo tome benzinskom preduzeću vozarinu, jer ono ne plaća. Dakle, to je preduzeće verovnik države. A ja znam i to, kao što znate i vi, da je pre nekoliko godina jedno veliko benzinsko preduzeće imalo da plati našoj zemlji 600,000.000 dinara kazne zbog raznih manipulacija kod švercovanja benzina i petroleuma u našu zemlju, ali se našlo načina, da se toj velikoj firmi ta kazna oslobodila. To je, gospodo, zasluga takvog sistema rada, kakav vi podupirete, i zato kažem, nije ovo put i način, kako se sada predlaže, nego treba poći drugim putem i načinom. Naš narod ima pravo da ostane u svojoj zemlji čitav i da bude sposoban da služi svojoj budućnosti kako treba, a ne da se oseti, da osiromašeni seljak digne ruku na sebe. Ja sam nedavno čitao interpelaciju jednog našeg druga u Skupštini, koji je prikazao, da su u njegovom Srezu cazinskom, u Boš. Krajini, od 12 duša u jednoj zadruzi, jedina dva muška člana platila glavom, kad su se oduprli da plate porezu u ostatku od 30 dinara, jer ono poslednje nisu dali da im se nosi iz kuće. Ja neću da vam stotinu sličnih primera iznosim, a vi gledate da na hiljade preduzeća u zemlji

ne plaćaju gotovo ništa poreza našoj zemlji. Kod ovih preduzeća bio je potreban savestan rad finansijskih organa administrativnim putem i nije bio potreban zakonodavni put. Mi imamo dovoljno aparata u inače slaboj administraciji, i ja verujem, da imamo dosta savesnih i sposobnih činovnika, koji bi mogli u isto vreme, kad bi im se naredilo, da obidu ta preduzeća i da po njihovim knjigama, korespondenciji i frakturi, utvrde po duplom dvojnomo knjigovodstvu, jer su ta preduzeća jedne knjige vodile za državu radi poreza a druge po faktičkom poslovnom stanju, pa bi se moglo utvrditi stvarno stanje prihoda, pa da se ta preduzeća oporezuju, za toliko godina unatrag, koliko je potrebno. Ja tvrdim, da smo mi dugo godina zbog aljkavog rada finansijske administracije bili kod silnih preduzeća prikraćeni godišnje za preko par milijardi dinara na državnim приходima, koje bi država trebala da ima. Ali, gospodo, vi ne možete sada u to ulaziti, jer su pretstavnici velikih preduzeća, razume se, svi smatrali za potrebno, da prime člansku kartu Jugoslovenske nacionalne stranke.

Istovremeno gledate silna strana preduzeća, koja su kod nas nostrificirana samo za to, jer u njima sedi koji ministar, narodni poslanik, senator ili koji bivši ministar, da se oni ne oporezuju nego po svome bilansu, koji je u 90% lažan ili patvoren, a kod toga saraduju sigurno razni funkcioneri finansijske administracije. Gospodo, kažem, tu treba hitno zahvatiti. I kad bi sa te strane zahvatili, ja vas uveravam, da bi imali pre svega mogućnosti da snizite porez zemljarine. Ukidanjem zaštitnih carina, koje su posve neopravdane za stotinu i stotinu preduzeća, mi bi omogućili da bi industrijske zemlje oko nas, u našem susedstvu, odmah pravile s nama nove trgovinske ugovore, jer bi mi mogli kupovati industrijsku robu, a oni bi tako rado kupovali proizvodnju naših seljačkih ruku. Ali, gospodo, Vi iz vladine većine vodite politiku zaštitnih carina, i vodite politiku zaštite raznih stranih preduzeća u našoj zemlji i zato ste prošle godine i glasali da se povisi zemljarina našem seljaku. Zato, gospodo, vi takvom svojom finansijskom politikom vodite narod i državu u težak i dezolatni položaj i ja vam samo skrećem pažnju sa ovoga mesta na vašu odgovornost kad za to glasate, ako ne tražite od vaše današnje homogene vlade, da ona svoju finansijsku politiku uredi onako, kako je stvarno potrebno za naš narod i našu državu. To su, gospodo, razlozi zašto smo mi protivu ovoga zakonskoga predloga koji nanosi nove terete narodu a ne činimo to ni iz kakvog inata ličnog. Mi smo pripravnici sa vama jednoglasno da primimo zakon protivu korupcije, pripravnici smo sa vama jednoglasno da primimo zakon o ukidanju zaštitnih carina, jednoglasno smo voljni da sa vama primimo zakon protivu kartela, kao i zakon kojim će se prikupiti sakriveni narodni novac da se vidi gde je taj narodni novac koji je danas sakriven i da se dadu narodu javni radovi. Danas se seljak sumnjiči, kao da on teaurira novac a nedavno smo imali slučaj, da je jedan građanin stranac umro u Zagrebu, kod koga je posle njegove smrti nađeno u kasi 18 miliona dinara, sve u hiljadarkama. Ako takve zakonske predloge, gospodo, vaša vlada bude nam podnela, verujte da ćemo i mi za takve zakone glasati jer će biti korisni narodu i državi. A za ove i ovakve zakone, kao ovaj koji samo nanosi nove terete narodu i štete interese države, nećemo i ne možemo da glasamo. (Odobranje i pljeskanje na levici).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Ima reč gospodin Pretsednik Ministarskog saveta.

Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović: Gospodo narodni poslanici, Vi ste videli da sam sa najvećom pažnjom slušao svu gospodu govornike, sa pažnjom koju zaslužuje svaki govornik ove kuće, koji ulazi u diskusiju i raspravu ovako važnog predmeta. Sva gospoda govornici, kako ona iz većine tako i ona iz opozicije, govore o tome, kako se mora narodu da pomogne i da se u prvom redu mora pomoći najmnogobrojniji red našega naroda. Ali, gospodo, pomoći se može na jedan ili na drugi način. Pomoći znači ne samo na reči, ne samo trenutno, učiniti ono što se onome koji je u trenutnoj nevolji čini da je za taj momentat za njega najkorisnije. Vlada većina i vlada, koja nosi odgovornost za razvoj stvari ne samo u danome momentu, u sadašnjosti, već nosi odgovornost i za dalju sudbinu naroda i države, ona mora da bira takve načine za pomaganje naroda i države, koji će biti stvarni i koji će u momentima, koje nam sticaj današnjih prilika nalaže, dovesti i dole da će tu pomoć videti i u novim nameštima i u novim teretima na narod, kojima se po sili prilika mora u današnjim prilikama da pribegava, da bi se stvorila sigurna baza da se baš tome, kome se u tome trenutku ti tereti stavljaju, stvori prilika i osnovica za jednu stalnu i sigurnu pomoć.

Ja molim, gospodo, da se tako gleda na ove stvari. Mi imamo dosta političkog polja za preganjanje. Možemo na tome polju da se diferenciramo, da svaki ide za svojim političkim programom i da tu jedan drugom dokazujemo koja je politika bolja; ali u ovim pitanjima, koja su danas na dnevnom redu, nema dve politike. U ovom pogledu postoji samo jedna politika: to je stvarna pomoć narodu. (Odobranje i uzvici: Tako je!)

Ja, gospodo, povodom ovoga moram da ukažem gospodi poslanicima, naročito iz onih krajeva, i na onaj jedan takav momentat iz naše prošlosti, kada se od strane vlade i vladine većine našlo da će se narodu pomoći najbolje tako ako mu se udari 40% prireza na celokupan njegov neposredan porez. Šta mislite u kakvom je položaju bila ta vlada, koja je morala tada da izide i da traži da se takve mere izglasaju u Narodnoj skupštini. Od opozicije je bila besno napadana. Ona je sa svojom većinom, na kojoj leži dužnost da ozbiljno misli o državi i narodnoj stvari, bila pomagana i taj je »teret«, na sreću bio izglasan, jer je omogućio maloj Srbiji da dočeka događaje kako treba, da posle 1912 godine ude u rat sa budžetskim suficitom, sa kasenom gotovinom koju je prvih dana rata morala da ima. (Pljeskanje.)

Gospodo, bilo je i drugih teških momenata. Sve odgovorne vlade dužne su da prate razvoj događaja i unutra i spolja. I kada odgovorne vlade umotre da se mogu razviti događaji, koji bi jednu naciju, rešenu da se brani, zatekli nespremnu, takve su vlade udarale nove namete, nove terete, pravile nove zamove, spremale zemlju, oružale narod da dočekaju događaje. (Pljeskanje.) Misli da je tim vladama bilo lako kad su se za porezu prodavali bakrači samo da se održi budžetska ravnoteža, da zemlja dočeka događaje spremna. To su motivi svake vlade, a ja verujem čak i one vlade, koja bi na ovo mesto došla i iz grupe poštovanog predgovornika. I ona bi tako radila i stvar tako upućivala. (Pljeskanje.)

Gospodo, glavna misao gospodina poštovanog

predgovornika je bila, kako mi, Jugoslovenska nacionalna stranka, koja po njegovom tvrdjenju u svojim redovima broji sve industrijalce i sve velike trgovce — nisam dobro čuo šta je gospodin rekao — ne vodimo računa o zemljoradniku. Gospodo, meni je prijatno da čujem ako su sva gospoda industrijalci pripadnici naše Jugoslovenske nacionalne stranke. Ali odmah moram da konstatujem da Jugoslovenska nacionalna stranka u svojim redovima broji milione i milione pripadnika, a držim da naša zemlja nema toliko industrijalaca. I taj broj naših pripadnika i njihovo odobranje naše politike, koje se odobranje u toliko navrata manifestovalo, naročito prilikom poslednjih slobodnih opštinskih izbora, daje nam pravo da sebe smatramo prvopozvanim i prvorazrednim zaštitnicima najmnogobrojnijeg reda našeg u državi; našeg zemljoradnika. (Pljeskanje i uzvici: Tako je! Živeo!) I kad se radi o pomoći toga zemljoradnika i o skidanju zemljarine zbog slabe konjunktore zemljoradničkih proizvoda, mi rezervišmo sebi pravo da i taj problem postavimo i rešimo na način i u momentu, kad će to jedino biti moguće i kad to neće poremetiti državne finansije.

Ko je pažljivo slušao razlaganje g. Ministra finansija i g. izvestioca i drugu gospodu iz vladine većine; on je morao da umotri da iz celokupnog dosadašnjeg i sadašnjeg sistematskog rada ima kao nužna posledica sredenih finansijskih prilika doći na dnevni red skidanje zemljarine, jer je ono opravdano s obzirom na rdavu konjunkturu zemljoradničkih proizvoda. Vlada misli kako će taj zadatak ispuniti, i ona će ga i doista ispuniti, jer dobro poznaje stanje našeg zemljoradnika. Ali istovremeno, ja imam punu veru u zdravo rasuđivanje našeg zemljoradnika i znam da će i ovoga puta podneti ono što se od njega traži za zdravu budućnost njegovu i njegovog potomstva. (Pljeskanje.) Gospodin predgovornik je govorio kako treba da pomazemo zemljoradnika. Moram kazati sa ovoga mesta, da u privrednom programu Jugoslovenske nacionalne stranke postoji pasus koji kaže, da je Jugoslovenska nacionalna stranka za harmonično razvijanje celokupne naše privrede. Mi pretpostavljamo zemljoradnika po tome što je on glavna snaga, na kojoj počiva naša zemlja i država, i mi o njemu vodimo najveću brigu. Ali u isto vreme mi ne zanemarujemo i ne zaboravljamo našega zanatliju, našeg malog radnika, našeg trgovca i našeg industrijalca. To je problem naše stranke i mi se toga problema držimo i izvodimo ga, pored svih teškoća i napadaja, koji nam se u tom pravcu čine.

Bilo je mnogo reči o tome kako mi suviše industriju zaštićujemo. Gospodo, vlada i vladajuća stranka su objekti za razne napadaje, a ja vas mogu uveriti da sa vrlo mnogo strana dobijamo pritužbe kako Jugoslovenska stranka i vlada ne obraćaju dovoljno pažnje na našu industriju, trgovinu i radinost. Zamislite sad samo u kakvoj se situaciji nalazi odgovorna vlada, kad mora da prima udarce i protivrečne napada sa svih strana. No to nam neće ni malo smetati da idemo i dalje putem koji smo izabrali, putem harmoničnog razvijanja celokupne naše privrede. (Odobranje.)

Gospodin predgovornik pominje kako nije isključeno da sutra u Beogradu mogu nekakve radnje da osvanu zatvorene, valjda u znak nekakvog protesta za donošenje ovih zakona. Ja, gospodo, ne verujem u takvu jednu mogućnost. Ja verujem u zdra-

vo rasuđivanje privrednika našega Beograda, ja verujem da je ove stvari bila zavitlala jedna neopravdana agitacija pri prvom objavljivanju predprojekta i projekta ovoga zakona, koji je iz raznih razloga, možda i taktičkih, imao onakvu redakciju, da je mogao izazvati zabrinutost u pogledu visine opterećenja. Ali poslednja redakcija, kako to iz svih govora jasno izlazi, izmenjena je u tolikoj meri, da je čl. 7 danas redigovan tako, da svaki dobronameran čovek tu redakciju mora da primi onako kako je predložena. Ako se i pored takvog stanja stvari nade neko, ko hoće da zatvori radnju i da na taj način demonstrira, prema državnoj politici, mi ćemo ostaviti takve, da za takav rad sami snose posledice, koje mogu da nastupe.

Mi smo imali sličan slučaj u nedavnoj prošlosti. Blizu Beograda je jedna varoš bila pristupila sličnoj meri, ali je istraga u toj stvari pokazala u naročitoj svetlosti inspiratore i pokretače toga pokreta.

Gospodo, govori se o tome kako treba štediti. Ja veravam gospodu, koja s tom stvari izlaze dobronamerno, da je vlada gotova i da će ona u pogledu racionalne štednje, — jer i svaka štednja nije korisna, naročito kad se radi o državi, — koja neće sputati državu da odgovara svojim osnovnim funkcijama, da će ta gospoda naći Kraljevsku vladu na tome putu uvek pripravnju i da će se na tome pitanju najlakše sporazumeti. Ja držim da će g. Ministar finansija, ako gospoda u budžetskoj raspravi budu pravila predloge o racionalnoj štednji, da će on imati razumevanja za te predloge i da će ih možda još kroz ovaj budžet sprovesti.

Gospodo, govori se o korupciji. Jeste, otkada je sveta i veka bilo je zloupotreba i korupcije, ali kod gospode se ne nalazi nijedna reč o jutrošnjim mojim izjavama, koje su glasile: da će Kraljevska vlada kako u ovom slučaju sarajevskom tako i u svima sličnim slučajevima preduzeti i preduzimati sve mere da niko u ovoj zemlji ne izbegne zakonsku kaznu, ko bi pokušao da udari na državne interese ma u kome vidu, ma u kome pravcu. (Odobranje i dugotrajno pljeskanje.) I Kraljevska vlada, posle ovih poslova koji pred njom stoje, koji su sa rokovima vezani, naći će načina i mogućnosti da administrativnim putem, da i zakonodavnim putem, ali zdravim zakonom, koji neće biti demagogija, koji neće revolucionisati duhove i činiti da se i ono malo para koje imamo sakrije, — da će vlada voditi računa da naše društvo i administraciju leči od tih zala. Ali, gospodo, kad je reč o tim duplim platama i dijurnama budimo pravični. Jeste, gospodo, ima toga ima i takvih slučajeva. Ali ja pitam: jesu li to rezultati rada samo ove vlade ili njene prethodnice? Nije li tu i nasleđa iz ranijih vremena, koje će se, nadam se, popraviti.

Gospoda su pominjala i to kako u našoj zemlji nema novaca i zbog toga što je sav naš novac izvezen u Švajcarsku. Ja sam slušao da se u političko-partijskim agitacijama ta agitacija sprovodi, pa mi se dešavalo da dode dobronameran čovek pa mi kaže: »Gospodine Nikola! Ne možemo imati para, jer su gospoda 7 milijardi dinara državnog novca izneli u inostranstvo«. Kad vam dode tako dobronameran čovek i kad vam kaže da je izvezeno 7 milijardi dinara, — naravno o toj cifri on nema ni pojma, — pa kad traži da vam ovakve stvari razjašnjava, onda vi možete da zažalite njegovu neobaveštenost i njegovu nepoznavanje stvari, ali ste dužni da sebi date

truda da mu to objasnite. Može biti da ima nekoga ko ima novca na strani, ako je to uopšte moguće i razumljivo da ga sklanja u dinarima. Ali ja mogu da verim gospodu, da nema ni jednog člana vlade koji ima novca na strani. Ako ima neka se pronade, a ja sam ovlašćen od drugova da izjavim: onaj koji takav novac pronade, neka ga uzme k sebi. (Dugotrajno odobravanje, pljeskanje i uzvici: Tako je!)

Ja molim gospodu narodne poslanike, da mi dopuste i da mi ne zamere jednu ličnu stvar. Jednog dana moj mali sin dolazi kući i kaže: »tata, bio sam na tramvaju. Ljudi razgovaraju, i kad su prošli pored naše kuće jedan kaže: »Otkuda onome Uzunoviću ovolika palata!« Dete radoznalo i donosi mi tu vest. Naravno to za mene nije bila novost. Dobro mi je poznato kakve su naše političke naravi. Ja sam doživeo da je u svoje vreme u Narodnoj skupštini jedan narodni poslanik, prvi moj komšija, kad nisam bio u skupštinskoj sali, napravio jednu aluziju, kako neki poslanici okruga niškog kupuju kuće po Beogradu. Došao mi je jedan prijatelj i to kazao. Kad sam ušao u Skupštinu, ja sam zatražio reč, pa sam kazao: čujem da je jedan gospodin predgovornik pravio aluziju na to kako neki poslanik iz niškog okruga kupuje kuće po Beogradu. Kako Vlada Miletić nije nikakvu kuću kupio, a ni Mihailo Srećković nije kupio, a kako sam ja kupio jednu kuću u Beogradu, sigurno g. predgovornik misli na tu moju kuću. Mogu da kažem da je ova kuća, koju sam kupio, daleko negde na Crvenom Krstu. Ali ja imam nameru da kupim jednu kuću i na sred Terazija. Gospodin komšija sigurno zna da li sam ja i odakle sam tu kuću kupio.

Pa i sada izjavljujem, pošto sam čuo da gospoda i to krupna gospoda iz ovih novoformiranih stranaka, kojima ja želim svaki uspeh, u svojim partijskim agitacijama vrlo često dopuštaju sebi, tako da kažem, i tu nedelikatnost da o toj mojoj kući po zborovima govore i da traže nekoga računata, da kažem odakle meni ova kuća. Meni možda ne bi bilo lako da pokažem zašto nemam dve kuće već samo jednu, a za ovu jednu uvek mogu lako da pokažem otkuda mi je i kako sam je stekao. (Burno odobravanje i pljeskanje.)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Reč ima narodni poslanik g. Viktor Ružić.

Viktor Ružić: Gospodo narodni poslanici, pored svih reči, koje su ovde izgovorene ne mogu se oteti napasti, da ne nabacim jednu sliku, možda malo karikiranu, odnosno sliku u malo življim bojama.

Na uzburkanom moru opšte privredne krize tone i naša privreda. Državni brod plovi pokraj nje. Ima na njemu mnogo tereta, koji se ne odbacuje. S broda dobacuje se privredi pojas za spasavanje, u vidu novih poreza, on je olovan. Jedina efikasna pomoć, koja se privredi daje, jesu privredne uredbe, zapravo savjet, neka se ugleda u Miinhausena, kako se on sam spasa na način, da se hvata za svoje kose i obema rukama izvlači iz mora, i tako se spasa. Kazao sam, karikatura je to, ali ima u njoj i po neka ispravna crta. G. Ministar finansija izjavio je da on nije u stanju drukče da postupa, jer državne finansije podbacuju sa 500 miliona dinara, za koje treba naći pokriće, i da se taj manjak ne može uštedama da pokrije. Nismo sasvim uvereni u navode g. Ministra, da se manjak ne može da pokrije uštedama. Gospoda u svojim zborovima kad idu u

narod govore kako smo mi seljačka država i zato držim da bi se ta istina morala svugde i provadati, naročito u uprošćavanju naše administracije koja je tako glomazna i tako skupa da daleko nadmašuje naše snage. Mi to naročito možemo videti u našem komplikovanom Zakonu o državnom računovodstvu i kontroli koju on vodi samo formalno nad izdacima, jer je dovoljno da su samo formalni uslovi ispunjeni pa da se nabavke odobre. Znamo koliko ovaj Zakon o državnom računovodstvu košta državu. Mi znamo da je država ta koja najskuplje plaća svoje izdatke, da tamo gde privatni plaćaju po 50 din. ili nešto više, država plaća i svih 200 dinara: ide se na licitaciju, ona ponuda koja je najpovoljnija prihvaća se bez ikakvih obzira na to da li je i korisna. Dovoljno je samo da su ispunjeni zakonski uslovi i ništa više. Naša preventivna kontrola, koja je zavedena, koja košta toliko novaca, znači samo jednu kočnicu u našem državnom gospodarstvu i znači samo jednu kočnicu pri isplati. Kao što rekoh, dovoljno je da se ispune samo formalni uslovi a ne gleda se da li postoji i materijalna šteta za državu.

Gospoda predgovornici, mogu da kažem i oni iz vladine većine, govorili su da bi trebalo napraviti velike uštede. Neću da vas zamaram time da nabram ono što su oni već pomenuli, gde bi te uštede trebalo napraviti. To su penzije, redukcije u raznim nadležstvima: redukcije koje se baš ovih godina moraju provoditi, jer se dolazi u one godine na koje je rat imao uticaja, to su one prazne godine gde će biti manje mladih školovanih ljudi i mi baš u to vreme moramo da pomišljamo na redukciju i ako sada u tome smeru nije još ništa urađeno.

G. Ministar finansija u svome govoru je istakao da on zapravo ne želi da povećava poreze, već da samo želi da današnje poreske terete pravilno rasporedi. Držim da svaki koji je pročitao predložene poreske izmene, može videti da u svima oblicima imamo novih tereta i da neće biti tu samo želja g. Ministra za izjednačenjem poreza nego, dapače, želja za snažnim povećanjem poreza i to baš u vremenu najteže privredne krize. Jedan možda od najviše kritikovanih članova ove poreske reforme je član 7. Držim to sa potpunim pravom, jer ovaj član, koji ima nameru da se jednako oporezuju svi poreski podložnici tečevini, doneće to da će oni manji biti jače oporezovani a oni veći manje. Zašto? Jer fiksiranje minimuma poreske osnovice kod našeg još neizvešanog poreskog aparata doneće to da će se uzeti samo minimum poreze, ne računajući da ima i ljudi koji imaju veće i jače prihode. G. Ministar je hteo tome da doskoči time da se osobe koje imaju više od pola miliona dinara prihoda prisile da podnose bilanse. Šta znači podnošenje bilansa kod privrednika koji imaju pola miliona dinara obrta ne treba da pričam gospodi narodnim poslanicima. Mi znamo da će pod taj porez potpadati sve, da poreske vlasti, neizveštane u presuđivanju bilansa, neće biti u stanju da ih pravilno presude, da će se loviti samo mali a oni veliki da će se isouštati. Poreski efekat držim da neće biti povoljan. Uzeta je stanarina kao kriterijum oporezivanja. Ona će dovesti do defraudacija. Na drugoj strani po novom zakonu o taksama bile su sasvim smanjene takse za ugovore između stanara i kućevlasnika. Danas će biti naterani da prikriju pravo stanje i stanari i kućevlasnici. I opet ćemo imati obrnuti efekat nego što je g. Ministar želeo.

Zato nije bio sa naše strane samo neki opozicioni stav kod kritike ovoga člana, nego smo mi u toj kritici pošli sa gledišta kao i kod drugih odredaba, koje će, po mom dubokom uverenju, ovde načiniti štete. Naročito ću upozoriti na jednu činjenicu, da se imade povećati poreska osnovica i prema stanarima za lokale. Ako prolazimo danas Terazijama i Knez Mihajlovom ulicom i pitamo one dućandžije, stanare, koju stanarinu plaćaju, videćemo da njihove stanarine moraju biti najveći deo uopšte njihovih bruto prihoda. Mesto da te visoke stanarine, koje su oni prisiljeni da plaćaju, budu razlog da se porez snižava, one će biti razlogom da se taj porez samo povećava. Nema dvojbe da će to imati za posledicu ne da će biti jedan protest ovih ljudi da će zatvarati radnje, već jedna nužda koja im neće omogućiti da drže radnje.

Ovakav zakon, sasvim ispravno je rekao g. dr. Auer, može se donošati samo onda, kada bi bio garantovan jedan minimum egzistencije. Dok toga nema, ovakvom zakonu nema mesta. Druga opterećenja, koja su došla sasvim, skoro bih rekao, neopazeno unutra, u društvenom su porezu. Niko od nas nije bio protivan tome, da se društveni porez reformira i da se velike utaje, koje su se dešavale, spreče, naročito kod inostranih društava. Ali, u ovome slučaju društva su dovedena u vrlo težak položaj novim teretima u vidu prividnih stavaka, od kojih hoću da spomenem samo to, da će po ovoj poreskoj noveli taj ceo porez biti od dioničkih društava, ili rentovne poreze. Ovo je nezgodno u koliko se to ne izmeni, a možda je to samo omaška. Nadalje, uvodi se porez na dividende. Ona možda danas ne znači mnogo, jer naša dioničarska društva doista stoje tako, da se do tih dividenda ne dolazi. (Jedan glas: Ali Trepča ima dividende!) Trepča ima dividende, ali je oproštena od poreza. Nema dvojbe da ovi zakoni označuju teško opterećenje i za poresko osoblje. Mi ne smemo da zaboravimo da će današnje poreske vlasti prvog stepena biti opterećene sa izradom svih tih poreskih oblika, a danas na ovim mestima nema još akademski izobraženih ljudi, nego danas su na ovim mestima poreznici samo sa maturom i ljudi koji neće biti u stanju da ocene pravilno bilans. Kad se je htelo poći ovim putem, držim da je trebalo stvoriti predušlove za to i stvoriti činovništvo, sposobno za težak posao, sposobno da pravilno sprovodi ovaj zakon.

Iz ovih razloga, kao što su i moji predgovornici naveli, ne mogu glasati za te poreze. (Odobranje na levice).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Konačan pretes je završen. Prelazimo na glasanje u načelu. Gospoda narodni poslanici koji prihvataju ovaj predlog glasače »za«, a koji su protiv glasače »protiv«. Molim g. sekretara da izvoli izvršiti prozivku.

Sekretar Ante Kovač proziva narodne poslanike da glasaju i oni su clasali ovako:

Glasali su »za«: Adić Ante, Aksentijević Aleksandar, Aleksić Kosta, Alilović Šaćir, Antonijević Dušan, Antunović Josip, Arandelović Jovan, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Baljić Salih, Barać Branko dr., Benko Josip, Beširović Dimitrije R., Božić Milan, Borisavljević Strahinja, Brkić Stepan, Budištin Stevan, Vasiljević Stevan dr., Veličković Miladin, Vidaković Vitomir, Vošnjak Bogumil dr., Vukićević Bogić dr., Gavrilović Oto, Gajšek Karlo, Grbić Emilijan, Grdić Vasilj, Grubanović Milan, Davidović Vitomir, Deme-

trović Juraj, Dervišić Đulaga, Dimitrijević Mita, Dovezenski Jovan S., Dodić Aleksandar-Taka, Drljača Branko, Drmelj Alojzij, Đokić Risto, Đurić Mihailo, Živančević Mihailo, Živković Isidor M., Živojinović Dušan M., Zeljković Boško, Zemljčić Jakob, Ivandekić-Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Ilić Srđa-Milan dr., Isaković Milivoje Đ., Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Životije, Jevtić Milutin Al., Jevtić Mihailo R., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jeličić Boža C., Jovanović Aleksandar, Jovanović Đoka, Jovanović Jova, Jovičić Dobrosav, Katić Miloš, Kačanski Stevan, Klinc Anton, Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Koman Albin, Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanović Risto, Krstić Mihailo V., Kujundžić Andrija K., Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr., Lazarević Todor dr., Lazarević Filip S. dr., Lisavac Mladen dr., Lončar Ivan, Lončar Stanko, Lulić Petar, Maksimović Božidar, Malančec Vlado dr., Marijan Đuro, Markić Franjo, Marković Velimir Ž., Marković Milenko dr., Matić Đoka N., Mačeković Matija, Mašić Marko, Mijić Milan Đ., Miletić Vjekoslav dr., Miletić Vladislav, Milošević Gavro, Milošević Mladen P., Milutinović Milinko R., Mitrović Ljubomir M., Mihajlović Svetislav dr., Mohorić Ivan, Mravlje Milan, Mulalić Mustafa A., Nedeljkić Uroš P., Nikić Fedor dr., Nikodijević Arandel D., Ostojić Đuro dr., Parabučki Đorde, Paranos Špiro F., Pahernik Franjo, Petković Milan, Petovar Lovro, Petrović Marko, Pešić Milutin, Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Jeftimije, Popović Kosta dr. (pretsedava), Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Prekoršek Ivan, Prša Šime dr., Pučeli Ivan J., Radivojević Lazar Lj., Radović Savo dr., Radonjić Milan, Radonić Miljan, Rajić Toša dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Savić Arandel, Santo Gavro dr., Saračević Rađenko, Sekulić Milan dr., Selić Joca M., Selmanović Alija, Simić Milorad, Smiljanić Toma dr., Sokić Miloje M., Spasović Vukašin, Spahić Vlado, Srškić Milan dr., Stajković Nikola, Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stanojević Milutin, Stevanović Živojin Ar., Stevanović Milan, Stepanov Milivoj, Stefanović Milan R., Stijić Milan D. dr., Stojadinović Milosav dr., Stojković Milan Đ. dr., Tadić Gligorije dr., Tešić Maksim, Tolić Ignjat M. dr., Tonić Todor R., Topalović Milan, Trbić Vasilije, Trifunović Ljubiša, Čirić Đorde, Čirić Stevan, Čuković Milan, Uzunović Nikola T., Urošević Mirko II., Fotirić Arsa, Hanžek Lavošlav dr., Hasanbegović Avdo dr., Hribar Nikola, Cemović Filip, Cenkić Juraj dr., Čerter Anton, Čorbić Branko, Čohadžić Hazim, Šarković Tihomir, Šega Ferdo, Šelmić-Dragić N., Šečerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šiftar Stevan, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Glasali su »protiv«: Batinić Jozo, Bačić Stjepan dr., Gruber Franjo dr., Dragović Miloš R., Jeremić Živojin, Knežević Lovro, Kožul Marko dr., Krstić Vladimir, Lazarević Milovan M., Leušić Djuro dr., Metikoš Milan dr., Nikić Nikola dr., Perko Dragutin V., Petrak Nikola, Preka Nikola, Ružić Viktor dr., Stažić Josip, Trkulja Stanko, Hodera Svetislav V.

Otsutni: Avramović Branko, Anđelinović Grgur-Budislav dr., Banjac Ljubomir, Bogdanović Iso, Brušija Radoslav, Bugarski Dragutin, Bukvić Aleksandar, Bunović Milan, Valjavec Stjepan, Varda Sever, Veljković Veljko, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Vujić Dimitrije V., Gavrančić Oton dr., Gavrilović Branimir, Glavički Božidar, Gospodnetić Franjo, Grajić

Pero, Grba Milovan dr., Danilović Živko, Dimitrijević Hadži-Todor, Dobrović Milan S., Dobrovoljac Milan J., Došen Mirko dr., Duboković Juraj, Đorđević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živanović Milan, Živković Negosim dr., Zaharić Čedomir, Ivanišević Petar, Isaković Mito, Janković Velizar dr., Jovan Andrija, Kadić Hussein, Kajmaković Omer, Kalamatijević Mihailo R., Kešeljević Nikola dr., Knežević Stjepo, Kojić Dragutin dr., Kostić Dragutin dr., Kraft Stevan dr., Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Simo, Kuntarić Ante dr., Kunjašić Joakim, Kurtović Vojko, Kurtović Šukrija, Lazarević Teodosije K., Lončarević Ivan dr., Lukić Živan dr., Makar Dako, Maksimović Stjepan, Marinković Vojislav dr., Marjanac Simo, Marković Milorad P., Marković Nikola, Mastrović Ante F., Matica Pavao, Milutinović Milorad Dj. Misirlić Jovan T., Mitrović Jovan R., Mihajlović Ilija P., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Novaković Tode dr., Nuić Petar dr., Njamecul Ranko dr., Pavlić Alojzij, Paleček Ivan dr., Patrnogić Ljuba, Perić Matej dr., Perić Milivoje Dj. Perić Ninko dr., Petričić Živko dr., Pivko Ljudevit dr., Pištelić Slavko A. dr., Popović Dobrovoje Ger. dr., Popović Dušan, Popović Milan V., Praljak Nedeljko, Princip Jovo, Pustoslemšek Rasto, Račić Ivan, Rako Janko dr., Savić Sava V., Savković Ilija, Sokolović Nikola, Spindler Vjekoslav, Stanić Andra, Stefanović Ignjat, Stošić Stamenko, Strezović Krsta, Tendorović Vojislav, Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbojević Uroš dr., Trpković Stavra K., Urek Ivan, Urukalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor dr., Hajdinjak Anton, Hristić Bora, Cipušević Metodije, Šurmin Djuro dr.

(Posle glasanja)

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 194 narodnih poslanika. »Za« je glasalo 175 a »protiv« 19. (Pljeskanje). Time je u načelu primljen zakonski predlog o izmenama i dopunama Zakona o neposrednim porezima, Zakona o skupnom porezu na poslovni promet i Zakona o porezu na neženjena lica i poreskom oslobodenju lica sa devetoro i više dece.

Prelazimo na pretres u pojedinostima. Glasace se sedenjem i ustajanjem. Gospoda koja prihvataju predlog izvoleće sedeti, a koja su protiv izvoleće ustati. Izvolite čuti pojedine paragrafe.

Izvestilac Oto Gavrilović pročita § 1.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština pročitati § 1 (Primal) Objavljujem da je § 1 primljen. Izvolite čuti § 2.

— Za ovim je Narodna skupština glasajući sedenjem i ustajanjem, usvojila većinom glasova u pojedinostima §§ 2, 3, 4, 5 i 6 po predlogu Finansijskog odbora.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Izvolite čuti § 7.

Izvestilac Oto Gavrilović (Pročita § 7): Predlažem da se u stavu prvom § 7, u prvom redu, brišu reči »preduzeća sa ograničenim jemstvom«, a u drugom stavu, u četvrtom redu, reči »a manja od« da se zamene rečima »a ne premaša«.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Prima li g. Ministar finansija ove izmene kod § 7?

Ministar finansija dr. Milorad Đorđević: Primam.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština § 7 sa predloženim izmenama? (Primal) Objavljujem da je § 7 sa predloženim izmenama primljen. Izvolite čuti § 8.

— Za ovim je Narodna skupština glasajući sedenjem i ustajanjem, usvojila većinom glasova u po-

jednostima §§ 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 i 27 po predlogu Finansijskog odbora.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Izvolite čuti § 28.

Izvestilac Oto Gavrilović (Pročita § 28): Predlažem da se u § 28, trećem stavu, posle reči »ako je dug 9/5« dodaju reči »od jednogodišnjeg zaduženja«.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Prima li g. Ministar finansija predložene izmene kod § 28?

Ministar finansija dr. Milorad Đorđević: Primam.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština § 28 sa predloženim izmenama? (Prima!) Objavljujem da je § 28 primljen sa predloženim izmenama. Izvolite čuti § 29.

Izvestilac Oto Gavrilović pročita § 29.

Potpretsednik dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština pročitani § 29? (Prima!) Objavljujem da je § 29 primljen. Pošto je Narodna skupština primila i u pojedinostima ovaj zakonski predlog, prelazimo na poimenično glasanje u celini. Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Ante Kovač: proziva narodne poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su »za«: Adić Antė, Aksentijević Aleksandar, Aleksić Kosta, Alilović Saćir, Antonijević Dušan, Antunović Josip, Arandelović Jovan, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Baljić Salih, Barać Branko dr., Benko Josip, Beširović Dimitrije R., Božić Milan, Borisavljević Strahinja, Brkić Stepan, Budišin Stevan, Vasiljević Stevan dr., Veličković Miladin, Vidaković Vitomir, Vošnjak Bogumil dr., Vukićević Bogić dr., Gavrilović Oto, Gašpek Karlo, Grbić Emilijan, Grdić Vasilj, Grubanović Milan, Davidović Vitomir, Deme-trović Juraj, Dervišić Đulaga, Dimitrijević Mita, Dovezenski Jovan S., Dodić Aleksandar-Taka, Drljača Branko, Drmelj Alojzij, Đokić Risto, Đurić Mihailo, Živančević Mihailo, Živković Isidor M., Živojinović Dušan M., Zeljković Boško, Zemljić Jakob, Ivandekić Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Isaković Milivoje Đ., Jevremović Dragoljub dr., Isaković Životije, Jevtić Milutin Al., Jevtić Mihailo R., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jeličić Boža C., Jovanović Aleksandar, Jovanović Đoka, Jovanović Jova, Jovičić Dobrosav, Katić Miloš, Kaćanski Stevan, Klinc Anton, Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Koman Albin, Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanović Risto, Krstić Mihailo V., Kujundžić Andrija K., Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr., Lazarević Todor dr., Lazarević Filip S. dr., Lončar Ivan, Lončar Stanko, Maksimović Božidar, Malančec Vlado dr., Marijan Đuro, Markić Franjo, Marković Velimir Ž., Marković Milenko dr., Matić Đoka N., Maceković Matija, Mašić Marko, Mijić Milan Đ., Miletić Vjekoslav dr., Miletić Vladislav, Mitrović Ljubomir M., Mihajlović Svetislav dr., Mohorić Ivan, Mravlje Milan, Mulalić Mustafa A., Nedeljkić Uroš P., Nikić Fedor dr., Nikodijević Arandel D., Ostojić Đuro dr., Parabućski Đorđe, Paranos Spiro F., Pahernik Franjo, Petovar Lovro, Petrović Marko, Pešić Milutin, Pogačnik Viktor, Popović Jeftimije, Popović Kosta dr. (pretsedava), Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Prekoršek Ivan, Prša Šime dr., Pucelj Ivan J., Radivojević Lazar Lj., Radović Savo dr., Radonjić Milan, Radonić Miljan, Rajić Toša dr., Rape Stane dr.,

Rorbaher Julijan dr., Santo Gavro dr., Saračević Rađenko, Sekulić Milan dr., Selić Joca M., Selmanović Alija, Simić Milorad, Smiljanić Toma dr., Sokić Miloje M., Spasović Vukašini, Spahić Vlado, Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stanojević Milutin, Stevanović Zivojin Ar., Stevanović Milan, Stepanov Milivoj, Stepanović Milan R., Stijić Milan dr., Stojadinović Milosav dr., Stojković Milan Đ. dr., Tadić Gligorije dr., Tešić Maksim, Tonić Todor R., Topalović Milan, Trbić Vasilije, Trifunović Ljubiša, Čirić Đorđe, Čirić Stevan, Čuković Milan, Uzunović Nikola T., Urošević Mirko II., Fotirić Arsa, Hasanbegović Avdo dr., Hribar Nikola, Cemović Filip, Cenkić Juraj dr., Čorbić Branko, Čohadžić Hazim, Sarković Tihomir, Šega Ferdo, Selmić-Dragić N., Šećerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šiftar Stevan, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Glasali su »protiv«: Batinić Jozo, Leušić Đuro dr., Petrak Nikola, Ružić Viktor dr.,

Otsutni su: Avramović Branko, Anđelinović Grgur Budislav dr., Banjac Ljubomir, Bačić Stjepan dr., Bogdanović Iso, Brušija Radoslav, Bugarski Dragutin, Bukvić Aleksandar, Bunović Milan, Valjavec Stjepan, Varda Sever, Veljković Veljko, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Vujić Dimitrije V., Gavrančić Oton dr., Gavrilović Branislav, Glavički Božidar, Gospodnetić Franjo, Grajić Pero, Grba Milovan dr., Gruber Franjo dr., Danilović Živko, Dimitrijević Hadži-Todor, Dobrović Milan S., Dobrovoljac Milan J., Došen Mirko dr., Dragović Miloš P., Duboković Juraj, Đorđević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živanović Milan, Živković Negosim dr., Zaharić Čedomir, Ivanišević Petar, Ilić Srđa-Milan dr., Isaković Mito, Janković Velizar dr., Jeremić Živojin, Jovan Andrija, Kadić Husein, Kajmaković Omer, Kalamatijević Mihailo R., Kešeljević Nikola dr., Knežević Lovro, Knežević Stjepo, Kožul Marko dr., Kojić Dragutin dr., Kostić Dragutin dr., Kraft Stevan dr., Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Simo, Kuntarić Ante dr., Kunjašić Joahim, Kurtović Šukrija, Lazarević Milovan, Lazarević Teodosije K., Lisavac Mladen dr., Lončarević Ivan dr., Lukić Živan dr., Lulić Petar, Makar Dako, Maksimović Stjepan, Marinković Vojislav dr., Marjanac Simo, Marković Milorad P., Marković Nikola, Mastrović Ante F., Matica Pavao, Metikoš Milan dr., Milošević Gavro, Milošević Mladen P., Milutinović Milinko R., Milutinović Milorad Đ., Misirlić Jovan T., Mitrović Jovan R., Mihailović Ilija P., Nikić Nikola dr., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Novaković Tode dr., Nuić Petar dr., Njamcul Ranko dr., Pavlić Alojzij, Paleček Ivan dr., Patrnogić Ljuba, Perić Matej dr., Perić Milivoje Đ., Perić Ninko dr., Perko Dragutin V., Petković Milan, Petrićević Živko dr., Pivko Ljudevit dr., Pište-lić Slavko dr., Popović Dimitrije On, Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Dušan, Popović Milan V., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Princip Jovo, Pustoslemšek Rasto, Radić Ivan, Rako Janko dr., Savić Arandel, Savić Sava V., Savković Ilija, Sokolović Nikola, Spindler Vjekoslav, Srškić Milan dr., Stazić Josip, Stojković Nikola, Stanić Andra, Stefanović Ignjat, Stošić Stamenko, Strezović Krsta, Teodorović Vojislav, Tomić Ignjat M. dr., Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbojević Uroš dr., Trkulja Stanko, Trpković Stavra K., Urek Ivan, Urukalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor dr., Hajdinjak Anton, Hanžek Lávoslav dr., Hodera Svetislav, Hristić Bora, Cerer Anton dr., Cipušević Metodije, Šurmin Đuro dr.,

(Posle glasanja)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja: Glasalo je u svemu 166 narodnih poslanika, od kojih su 162 glasali »za« a 4 »protiv«. Time je, gospodo, i konačno primljen predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o neposrednim porezima, Zakona o skupnom porezu na poslovni promet i Zakona o porezu na neženjena lica i poreskom oslobođenju lica sa devetoro i više dece, i na osnovu člana 64 Ustava biće upućen Senatu na daljni rad. (Odobrovanje i pljeskanje).

Gospodo narodni poslanici, sa vašim pristankom ja ću zaključiti današnju sednicu. Za dnevni red iduće sednice predlažem:

1 — Pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o taksama;

2 — Pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu Zakona o izmenama i dopunama o državnoj tro-

šarini;

3 — Pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu Zakona o izmenama i dopunama člana 29, 34, 40, 43, 56 i 166 Carinskog zakona;

4 — Pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu Zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o isplati ratne štete, u Uredbi o 7% investicionom zajmu od 500 miliona dinara, U Pravilniku o finansijskoj likvidaciji agrarnih odnosa u Bosni i Hercegovini i u Zakonu o finansijskoj likvidaciji ošteta za beglučke zemlje u Bosni i Hercegovini.

Pretres izveštaja Finansijskog odbora o predlogu Zakona o naknadnim i vanrednim kreditima uz budžet državnih rashoda i prihoda za budžetsku 1933/34 godinu.

Prima li Narodna skupština predloženi dnevni red? (Prima!) Današnju sednicu zaključujem, a narednu zakazujem za sutra u 8 časova pre podne.

Sednica je zaključena u 20.30 časova.

P R I L O Z I

MINISTARSTVO FINANSIJA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Odelenje Drž. Računovodstva
Br. 9700

II

23 januara 1934 god.
u Beogradu.

GOSPODINU
PRETSEDNIKU NARODNE SKUPŠTINE

Gospodine Pretsedniče,

Na osnovu čl. 63 Ustava Kraljevine Jugoslavije i § 51 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, a po ovlašćenju Njegovog Veličanstva Kralja, datom mi Njegovim Ukazom od 14 januara ove godine, čast mi je dostaviti Vam, sa potrebnim priložima, predlog zakona o odobrenju računa državnih prihoda i rashoda za budžetsku 1931—32 godinu, s molbom za dalji zakonski postupak.

Izvolite, Gospodine Pretsedniče, primiti i ovom prilikom uverenje o mom odličnom poštovanju.

Ministar finansija,
Dr. Milorad Đorđević, s. r.

M I

ALEKSANDAR I

po milosti Božjoj i volji narodnoj
Kralj Jugoslavije

Na predlog Našeg Ministra finansija i po saslušanju Našeg Ministarskog saveta, a na osnovu čl. 102 i 170 Ustava Kraljevine Jugoslavije od 3 septembra 1931 godine, kao i na osnovu propisa čl. 132—136 Zakona o državnom računovodstvu, rešili smo i rešavamo:

Ovlašćuje se Naš Ministar finansija, da može podneti Narodnoj skupštini predlog zakona o odobrenju računa državnih prihoda i rashoda za budžetsku 1931—32 godinu.

Naš Ministar finansija neka izvrši ovaj Ukaz.
u Beogradu.

14 januara 1934 godine.

Ministar finansija
Dr. Mil. Đorđević, s. r.

ALEKSANDAR, s. r.

PREDLOG ZAKONA

o
odobrenju računa prihoda i rashoda za 1931—32 godinu koji glasi:

§ 1

Prihodi i rashodi za 1931—32 godinu iznose i to:

A. OPŠTI DRŽAVNI RASHODI I PRIHODI

Prihodi

Redovni i vanredni po budžetu Din. 6,757.752.590.71

Rashodi

Redovni i vanredni po budžetu

zajedno sa naknadnim kreditima po § 75 Finansijskog zakona za 1932—33 godinu . . . Din. 7,384.313.431.41
 Ostatak od Dinara: 626.560.840.70
 (šest stotina dvadeset šest miliona pet stotina šesdeset hiljada osam stotina četrdeset dinara i 70 para) predstavlja budžetski deficit, koji se po čl. 42 Zakona o državnom računovodstvu ima pokriti iz državne gotovine obrazovane po čl. 40 istog Zakona.

B. PRIHODI I RASHODI DRŽAVNIH PREDUZEĆA.

Prihodi

Redovni i vanredni po budžetu Din. 4,199.142.392.57

Rashodi

Redovni i vanredni po budžetu zajedno sa naknadnim kreditima po § 75 Finansijskog zakona za 1932—33 godinu . . . Din. 4,145.431.887.37
 Ostatak od dinara 53.710.505.20
 (pedeset i tri miliona sedam stotina deset hiljada pet stotina pet dinara i 20 para predstavlja višak prihoda nad rashodima državnih preduzeća, koji je pokazan u opštim državnim prihodima.

§ 2

Prihodi i rashodi po čl. 40 i 42 Zakona o državnom računovodstvu za 1931—32 godinu iznose i to:
 Prihodi . . . . . Din. 3,078.050,933,23
 Rashodi računajući tu i pomenuti budžetski deficit . . . . . Din. 3,068,047,167,44
 Ostatak od Dinara 10.003.765.73
 (deset miliona tri hiljade sedam stotina šesdeset i pet dinara i 73 para) predstavlja čist suficit, odnosno saldo obrtnog kapitala, koji se ima preneti kao povećanje državne gotovine u budžetsku 1932—33 godinu i pokazati u završnom računu za tu godinu.

§ 3

Odobravaju se svi izdaci učinjeni po naknadnim kreditima po § 75 Finansijskog zakona za 1932—33 godinu, kao i prekoračenja koja su pokazana u specijalnom delu Završnog računa državne administracije (Uprave) i državnih privrednih preduzeća, zajedno sa vanbudžetskim rashodima kod državnih preduzeća, koji su pokriveni iz ostvarenih viškova po budžetskim redovnim i vanrednim prihodima za 1931/32 godinu.

§ 4

Odobravaju se svi rashodi učinjeni po ovlašćenjima finansijskih zakona, koji su pokazani u ovom završnom računu i stavljeni na teret obrtnog kapitala Glavne državne blagajne, kao i rashodi učinjeni na pokriće budžetskog deficita iz ove budžetske godine.

§ 5

Odobrava se ovaj Opšti državni račun, sastavljen saobrazno propisima iz čl. 132—136 Zakona o državnom računovodstvu, pregledan i overen od strane Glavne kontrole.

§ 6

Završni račun za 1931—32 godinu sastavni je deo ovog Zakona.

§ 7

Ovaj Zakon stupa na snagu kad ga Kralj potpiše u Beogradu 23 januara 1934 godine.

Ministar finansija,
 Dr. Milorad Đorđević, s. r.

INTERPELACIJA

Mustafe A. Mulalića, narodnog poslanika, na Ministra poljoprivrede o sarajevskoj aferi sa agrarnim obligacijama i o zloupotrebama činovnika koji su sprovodili agrarnu reformu.

Gospodinu

PRETSEDNIKU NARODNE SKUPŠTINE

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Donošenje agrarnog zakona o šumama i šikarama propratio je Parlament sa opravdanim simpatijama, jer se radilo o pomoći jednom staležu koji se u prilikama posle agrarne reforme nije umeo snaći da se ekonomski popravi.

Premda je ovaj zakon, za koga smo se svi iskreno zauzimali, imao plemenite ciljeve ipak je izvesnim njegovim interpretatorima uspelo da ga zloupotrebe i da mu za svoje sebičnjačke, još nikad ne zadovoljene prohteve, dadu karakter plena.

Uz ovu novootkrivenu sarajevsku aferu sa agrarnim obligacijama može se istaknuti konstatacija: da je agrarna reforma, koja je imala neminovan socijalan značaj, najviše koristi donela izvesnom broju činovnika koji su agrarnu reformu sprovodili u delo, bili: subjektivne sudije agrarnih sporova i u čitavo

pitanje uneli pravi haos, pobrkali pojmove i prava i pravednosti, kako bi se što bolje lično koristili. Taj izvesan broj agrarnih činovnika, dajući svojoj korupciji značaj savremene neminovnosti protiv koje se ne može ništa učiniti, sistematski je rušio u narodu moral i veru u pravdu. Agrarne presude menjane su prema tome kako je ko platio, agrarne obligacije uručivane su onome ko je mogao platiti a onaj kome su bile jedini uslov egzistencije a nije mogao mititi činovnika do čije je volje stajalo da mu se uruče, osuđen je na strpljivo čekanje. Agrarne komisije čija se potreba veštačkim mahinacijama pravila, čine ne malo veći efekat nego li je sam agrar. Tek otkrivena sarajevska aferu sa agrarnim obligacijama otvara nam oči i pruža nam puno dokaza na kako se je žalostan način sprovela agrarna reforma. Sarajevskom aferom nadošao je momenat da se taj rafinirani Stavinskijevski sistem agrarne korupcije sruši, pa koristeći se članom 71 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, čast mi je uputiti na Gospodina Ministra poljoprivrede, ovu interpelaciju i zamo-

liti ga da mi izvoli odgovoriti:

1 — Da li Gospodin Ministar namerava ustanoviti specijalnu anketu koja će imati širi značaj i kompetenciju nego li je isledenje sarajevske afere sa agrarnim obligacijama;

2 — U slučaju da Gospodin Ministar smatra anketu sa širim zadatkom neostvarivu, kakve će jače razloge navesti pa da se preko svih dosadašnjih agrarnih afera pređe ćutke, i

3 — Da li Gospodin Ministar ima nameru da primeni najstrožije zakonske sankcije protiv svih činovnika koji su zloupotrebili zakone o agrarnoj reformi.

Molim Vas, Gospodine Pretsedniče, da u smislu § 73 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, izvolite ovoj interpelaciji dati prvenstvo koje ću usmeno u Narodnoj skupštini obrazložiti.

Molim Vas, Gospodine Pretsedniče, da i ovom prilikom izvolite primiti uverenje o mom odličnom poštovanju.

30 januara 1934 godine
Beograd.

Mustafa A. Mulalić, s. r.
narodni poslanik.

INTERPELACIJA

Miloša Dragovića, narodnog poslanika, na Gospodina Ministra poljoprivrede, po predmetu afere sa otkupom beglučkih poseda u Bosni i Hercegovini.

GOSPODINE MINISTRE,

Već je izbila na javnost, naravno ne preko štampe, jedna sramna i prljava afera, koja tangira poslovanje područnoga Vam Ministarstva. Državna kasa je oštećena sa nekoliko desetina miliona dinara. Svi članovi komisija stavljeni su u preventivni pritvor. Umešani su u ovu aferu i g. g. narodni poslanici i neki advokati, a tako isto i direktor agrara.

Kako sam uveren da Vam je cela stvar poznata, to sam samo slobodan da Vam stavim sledeća pitanja radi obaveštenja Narodne skupštine i to:

1 — Šta ste preduzeli da svi odgovorni ne izbegnu krivičnu odgovornost?;

2 — Šta ste preduzeli da obezbedite štetu koja je naneta državi ovakvim koruptivnim poslovanjem? Molim da mi na ovu interpelaciju izvolite odgovoriti usmeno u Narodnoj skupštini.

Za ovu interpelaciju tražim hitnost i prvenstvo, što ću usmeno obrazložiti u Narodnoj skupštini.

Izvolite, Gospodine Ministre, primiti uverenje o mome poštovanju.

31 januara 1934 godine
Beograd.

Miloš P. Dragović, s. r.
narodni poslanik.

INTERPELACIJA

Miloša Dragovića, narodnog poslanika, na Gospodina Pretsednika Ministarskog saveta o oštećenju države prilikom likvidacije agrarnih odnosa u Bosni i Hercegovini.

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Pre nekoliko dana otkrivena je afera koruptivnoga karaktera po predmetu otkupa beglučkih poseda u Bosni i Hercegovini.

U koliko dosežu moja obaveštenja do sada je pritvoreno osam sreskih načelnika i svi poljoprivredni i tehnički referenti, kao članovi komisije sa teritorije Srezova sarajevskog, vlaseničkog, fojničkog, visočkog, čajničkog, rogatičkog i višegradskog.

Pored njih stavljeni su u pritvor i g. g. Stojić, direktor agrara u penziji i dr. Oto Mozner, direktor agrara Drinske banovine, oba iz Sarajeva.

U ovu aferu umešani su i advokati g. g. dr. Rašid Kadić, iz Vlasenice; dr. Branko Kaluderčić iz Sarajeva; dr. Safetbeg Zečević, iz Sarajeva i dr. Oto Horvicki, advokat iz Sarajeva.

Tako isto ima umešanih prstiju i neke gospode narodnih poslanika, koji su svojim autoritetom i in-

tervencijom, verovatno, i sugerirali ovakvu radnju.

Sa izloženog čast mi je, Gospodine Pretsedniče, uputiti Vam sledeća pitanja:

1 — Je li Vam poznata afera sa otkupom beglučkih poseda, u kojoj je država oštećena sa nekoliko desetina miliona dinara;

2 — Ako jeste i u koliko jeste, jeste li voljni narediti najstrožiju istragu i tražiti krivičnu odgovornost za sva lica koja su ma u kakvoj vezi sa ovom aferom;

3 — Da li Vam je poznato da su u ovu aferu umešani i činovnici zavidnoga ranga i položaja;

4 — Jeste li voljni obezbediti državnu štetu konfiskovanjem sve privatne pokretne i nepokretne imovine svih onih koji su ma kojim slučajem u aferu umešani;

5 — Jeste li voljni predložiti da se izdadu sudu i skine poslanički imunitet sa mandata onih narodnih

poslanika koji su u aferu umešani i predati ih sudovima

6 — Jeste li voljni suspendovati sa položaja sve državne činovnike umešane u aferu bez obzira na njihov rang i položaj.

Molim da mi na ovu interpelaciju usmeno odgovorite u Narodnoj skupštini.

Za ovu interpelaciju tražim hitnost i prvenstvo, što ću obrazložiti u Narodnoj skupštini.

Izvolite, Gospodine Predsedniče, i ovom prilikom primiti izraze moga dubokog poštovanja.

31 januara 1934 godine
Beograd.

Miloš P. Dragović, s. r.
narodni poslanik,

INTERPELACIJA

Milana Božića i drugova, narodnih poslanika na Ministra poljoprivrede o likvidaciji beglučkih odnosa u Bosni i Hercegovini.

Gospodinu

PRETSEDNIKU NARODNE SKUPŠTINE
BEOGRAD

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Na osnovu čl. 72 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, čast nam je podneti ovu i nterpelaciju, s molbom da nadležni Gospodin ministar izvoli dati na istu svoj odgovor u Narodnoj skupštini.

Ovih dana je izbilo u javnost, da su učinjene velike zloupotrebe pri primeni Zakona od 12 septembra 1933 god. o izmenama i dopunama Zakona koji se odnosi na agrarnu reformu u Bosni i Hercegovini.

Govori se o velikim zloupotrebama, naročito u vezi sa procenom zemljišta, kao i o tome da su te zloupotrebe omogućili pa i izvršili državni organi. Ovim zloupotrebama, prema raznim vestima, oštećena je država za desetine milijona dinara.

Gospodine Ministre, kada su poslanici iz bivše Bosne i Hercegovine predložili da se donese rečeni zakon, imali su pred očima jedini cilj, da se već jednom srede agrarni odnosi u Bosni i Hercegovini, da seljak definitivno dobije zemlju, na koju je stekao pravo dugogodišnjom obradom, i za koju je vezana njegova egzistencija, a bivši zemljovlasnici, kojima je oduzeta zemlja, da dobiju primernu naknadu za svoju izgubljenu imovinu.

Pored ovog socijalno-ekonomskog momenta imali smo u vidu i politički momenat. Nesređeni agrarni odnosi bili su najjače agitaciono sredstvo u rukama nesavesnih demagoga, koji su njime stvarali jaz između muslimana kao pretstavnika zemljoradnika i nemuslimana, kao pretstavnika seljaka. Njime se je nesavesno raspirivala verska mržnja, njime se opravdavalo stvaranje političkih stranaka na verskoj bazi. Ovo se je moralo preseći, ako se je htelo, da

se onemogućiti razorni rad protivnika ljubavi među jednokrvnom braćom, protivnika narodnog i državnog jedinstva.

Ovaj ovako značajan zadatak, koji je rečeni zakon imao da izvrši i u socijalno-ekonomskom i u političkom pogledu, pokušali su nesavesni elementi da izigraju i da zloupotrebe zakon u svoju ličnu korist. Njihova zloupotreba baca senku i na zakon i na sve nas, koji smo taj zakon doneli sa najplemenitijim pobudama, pa zato tražimo bezobziran i bezpoštedan progon svih, koji su umešani u ovu aferu, bez obzira na njihov položaj koji zauzimaju u društvu ili u državnoj upravi.

Radi svega navedenog pitamo Vas, Gospodine Ministre:

1 — U kome su razmeru izvršene zloupotrebe?

2 — U kojoj je meri oštećen državni erar, šta ste poduzeli i šta nameravate još poduzeti, da se državni erar obešteti?

3 — Da li ste poduzeli i kakve ste poduzeli mere, da svi krivci bez razlike budu najstrožije kažnjeni i da se u buduće onemogućiti svaka zloupotreba i zakon bude primenjen pravilno i u onome cilju, u kome ga je Narodno pretstavništvo donelo.

Za ovu interpelaciju tražimo hitnost.

5 februara 1934 godine
u Beogradu.

Narodni poslanici:

Milan A. Božić s. r., Simo Krstić s. r., Franjo Markić s. r., Risto Đokić s. r., Nedeljko Praljak s. r., Dr. Đuro Ostojić s. r., Dr. Todor Lazarević s. r., Milan Đ. Mijić s. r., Milan Grubanović s. r., Dr. Milorad Kostić s. r., Bogoljub Kujundžić s. r., Petar Ivanišević s. r., Milan Čuković s. r., Salih Baljić s. r., Vasilj Grdić s. r., Šukrija Kurtović s. r.

